

NORGES BANK

ARKIVEKSEMPLAR

Penger og Kreditt

1985 / 2

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

Norges Banks bibliotek

013052VPA

Penger og Kreditt
Nr. 2/juni 1985/årg. 13

Norges Bank

**NORGES BANKS
BIBLIOTEK**

INNHold

- 115 Økonomisk oversikt
- 115 Sammenfatning
- 117 Realøkonomisk utvikling
- 132 Kreditt- og likviditetsutviklingen
- 139 Valutaforholdene
- 146 Tilråding om bruken av de kredittpolitiske virkemidler
i annet halvår 1985
- 151 Ny lov om Norges Bank
v/Jan Fr. Haraldsen
- 156 Lov om Norges Bank og pengevesenet
- 161 Faste eller flytende valutakurser – erfaringer fra
tiden etter sammenbruddet for Bretton Woods
v/Odd Per Brekk
- 172 Kreditt- og likviditetsoversikt for året 1984
- 187 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 193 Tabeller

Penger og Kreditt utgis hvert kvartal
av Norges Bank, Oslo

Redaktør: Hermod Skånland
Redaksjonssekretær: Jens Olav Sporastøyl
Redaksjonsutvalg: Jarle Bergo, formann
Knut Andreassen, Valutaavdelingen
Martinus Halsen, Kredittpolitisk avdeling
Arne Bondevik, Administrasjonsavdelingen
Oddvar Trones, Ekspedisjons- og regnskapsavdelingen
Liv Kielland, Utrednings- og informasjonsavdelingen

Redaksjonens adresse:
Norges Bank, Utrednings- og informasjonsavdelingen
Boks 336 Sentrum
0101 Oslo 1
Telex: 71369 nbank n

De synspunkter som fremkommer i signerte artikler
i denne publikasjon, representerer artikkelforfatterens
egen oppfatning og kan ikke tas som uttrykk
for direksjonens standpunkt til de
forskjellige spørsmål

Ettertrykk med kildeangivelse er tillatt

Design: Anisdahl/Christensen
Sats og trykk: Norges Banks Seddeltrykkeri, Oslo
Teksten er satt med 10 pkt. Garamond

ISSN-0332-5598

Standardtegn i tabeller:

. Tall kan ikke forekomme
.. Oppgave mangler
... Oppgave mangler foreløpig
— Null
0 } Mindre enn en halv av den
0,0 } brukte enhet

Sammenfatning

Norges Banks ledende konjunkturindikator har i det store og hele vist oppgang siden september 1982, det vil si i 2½ år. Det har tidligere vært gjennomsnittlig vel 1½ år mellom et bunnpunkt og et toppunkt, jfr. figur 2. Konjunkturoppsvinget har altså lengre varighet enn tidligere. De kvartalsvise nasjonalregnskapsberegningene tyder på at veksttakten for samlet produksjon utenom petroleumsvirksomhet og sjøfart i siste halvår av 1984 lå på om lag 3½% sesongjustert årlig rate. Ifølge Statistisk Sentralbyrås *Økonomiske analyser* 3/85 var den underliggende endringstakt ved utgangen av året trolig enda noe høyere, anslagsvis 4½ til 5%, regnet som årlig rate.

Konjunkturoppgangen har i store trekk fulgt et tradisjonelt mønster. I første fase var den eksportledet. Gradvis tok innenlandske impulser over, og det er nå privat konsum, realinvestering og offentlig etterspørsel som er de viktigste drivkreftene. Lønnsveksten pr. lønnstakerårsverk siste halvår har trolig ligget på 7–8% årlig rate og er økende. Konsumprisene har i samme periode økt med om lag 5½% årlig rate. En så sterk reallønnsvekst som opp mot 2½% har en ikke hatt siden 1977.

Konjunkturoppgangen vil trolig fortsette gjennom 1985. Varigheten og styrken i oppgangen har sammenheng med den forholdsvis ekspansive økonomiske politikken.

Arbeidsmarkedet er i sterk bedring. I enkelte regionale og yrkesmessige delmarkeder er det mangel på arbeidskraft. En må forvente at utviklingen på arbeidsmarkedet vil bidra til økt prispress via stigende lønnskostnadspress.

Kostnadsutviklingen er bekymringsfull. Konkurranseevnen, målt som relative lønnskostnader pr. produsert enhet (RLPE), regnet i felles valuta, har vært svekket hvert år siden 1979. Konkurranseevnen vil trolig bli forverret også i år.

I en liten åpen økonomi, som den norske, betyr en konsumledet oppgang med bakgrunn i høy lønnsvekst og forsterket av relativt ekspansiv offentlig politikk at den tradisjonelle varehandelsbalansen blir svekket. En mekanisk forlengelse av de siste fem måneder (sesongkorrigert) gir et underskudd på knapt 50 milliarder kroner i 1985, mens underskuddet i 1984 var vel 37 milliarder kroner. Om dette blir realisert, vil den norske økonomien i stadig sterkere grad fortsette med å bli oljeavhengig. Dette er betenkelig når en tar hensyn til at det er usikkerhet både om pris (råoljepris), valutakurs (dollar), avsetning (Sleipnergass) og produksjon (Ekofisk).

På penge- og kredittmarkedet skjer det nå store strukturelle forandringer. I 1984 og 1985 er det ført en bevisst dereguleringspolitikk. Operasjoner i sertifikat- og obligasjonsmarkedet er blitt en viktigere del av virkemiddelbruket. Utvikling og effektivisering av penge- og kapitalmarkedene bidrar til at rentepolitikken får bredere gjennomslag, også i publikumsdelen av markedet. Bedret funksjonsdyktighet i penge- og kapitalmarkedene kan sies å være et viktig element i en tilbudssidepolitikk.

De første sertifikater ble utstedt tidlig i 1985, og dette tilsier at en ennå ikke har kunnet få den ønskede dybde i markedet. Imidlertid er annenhåndsomsetningen kommet i gjenge, og innføring av ny lov om verdipapirhandel vil kunne bidra til ytterligere effektivisering av omsetningssystemet. På vårparten

var det en normal sesongmessig tilstrømming av banklikviditeten ved skatte- og avgiftsoverføringer til staten. I tillegg skjedde det en betydelig inndragning av likviditet ved at Norges Bank solgte statsobligasjoner i annenhåndsmarkedet. Siden februar har det derfor ikke vært likviditetsmessig rom for et vesentlig salg av statssertifikater. Selv om en hadde satt en noe høyere rente på sertifikatene, ville det neppe gitt særlig større salg. Rommeligere likviditetssituasjon fra halvårsskiftet antas imidlertid å bidra til at sertifikatmarkedet får større bredde og dybde.

For å fremme utviklingen av sertifikatmarkedet, vil Norges Bank i tiden fremover ta sikte på å bruke kjøp/salg av statssertifikater som hovedvirkemiddel i likviditetspolitikken. Dette innebærer at bruk av valutainstrumenter vesentlig vil bli begrenset til det som er nødvendig ut fra valutakurshensyn.

Avvikling av reguleringer var noe av bakgrunnen for den meget høye registrerte likviditetsveksten i 1984 (19,9%). Men disse spesielle forholdene kan neppe være hele forklaringen. Spesielt viste det seg at tilførselen gjennom publikums valutasalg ble større enn forutsatt. En står således overfor følgende dilemma: Den forholdsvis ekspansive finanspolitikken samt det eksisterende skattesystem, med fradragsrett for renteutgifter, fører til at det kreves et høyt rentenivå for å holde den innenlandske kreditt- og likviditets ekspansjon på et rimelig nivå. Samtidig bidrar den høye nominelle renten til stor kapitalinn- gang.

Ved vurdering av den løpende kreditt- og likviditetsutvikling bør en legge vekt på flere indikatorer, jfr. figur 1 til 4 i oversikten

over kreditt- og likviditetsforholdene. Utviklingen i 1985 viser fortsatt høyere vekst i bankutlånene enn forutsatt i Revidert nasjonalbudsjett 1985. For innenlandsk kreditttilførsel er imidlertid avviket lite. Det er tegn til en avdempning av veksten i likviditetstallene. Disse synes således i forhold til mål størrelsene i revidert nasjonalbudsjett å ha vist en akseptabel utvikling hittil i år. Konjunktursituasjonen kan tilsi at det føres en stram penge- og kredittpolitikk fremover. Den omtalte dereguleringseffekten gjør det imidlertid vanskelig å tolke tallene. Dessuten, sett ut fra forholdene på valutamarkedet, kan det være noe tvil om hvor mye strammere penge- og kredittpolitikken i praksis kan gjøres, selv med mindre politiske bindinger på rentenivået enn de en for tiden står overfor.

De internasjonale valutamarkedene har i første halvdel av 1985 vært preget av betydelige fluktasjoner i kursene mellom hovedvalutaene. Etter en sterk effektiv appresiering i januar og februar har kursen på amerikanske dollar blitt betydelig svekket. Pund sterling har siden årsskiftet vist en markert appresiering. Fluktasjonene skyldes i stor grad de stadig skiftende signaler om økonomisk utvikling og politikk i de enkelte land.

Målt med Norges Banks kurvindeks har kursen på norske kroner vært stabil på verdier mellom 101,5 og 102,0 i første halvår i år. Norges Bank har gjennomgående tilført kroner ut fra kurshensyn. Dette indikerer et press i retning av en sterkere krone. Ved siden av overskuddet på driftsbalansen har relativt høye nominelle renter på kroneplasseringer bidratt til dette presset gjennom en dempet netto kapitalutgang.

Den internasjonale konjunktursituasjonen

Helhetsbildet. Bruttonasjonalproduktet (BNP) i OECD-området økte i første halvår 1984 med 5 $\frac{1}{2}$ %. Deretter har den underliggende stigningstakt ligget på omkring 3%. I første rekke er lavere produksjonsøkning i USA årsak til nedgangen. I Europa har veksten vært stabil, men svært moderat. Det har således skjedd en gradvis harmonisering av utviklingen i USA og Europa. I Japan er veksten fortsatt høy. Prisstigningstakten i OECD-området er fremdeles avtagende. Arbeidsledigheten stiger derimot i Europa, mens den er stabil i USA.

Økt eksport har gitt viktige vekstimpulser til europeisk økonomi i 1984. Avmatning av aktiviteten i USA ventes imidlertid å slå ut i en lavere oppgang i eksporten fra Europa til USA i tiden fremover. Dette vil imidlertid delvis bli motvirket av noe høyere europeisk eksport til andre markeder og av en viss økning i innenlandsk etterspørsel. Europeisk økonomi vil fortsatt være hemmet av relativt stram penge- og finanspolitikk. En antar at veksten i samlet produksjon i Vest-Europa vil holde seg innen intervallet 2–2 $\frac{1}{2}$ % fram til utgangen av 1986.

Også i landene utenom OECD økte aktiviteten i 1984. Oppgangen kom i hovedsak i de nyindustrialiserte landene i Asia. Lavere økonomisk vekst i industrilandene i 1985 og 1986 vil i tiden fremover virke negativt for den økonomiske utviklingen i landene utenom OECD.

Usikkerheten med hensyn til den internasjonale konjunkturutvikling den nærmeste tiden er stor. Det gjelder særlig budsjettpolitikken i USA og dollarkursen. I den senere tid har myndighetene i USA lettet noe på

pengepolitikken som følge av den lavere aktivitetsveksten. Innenfor rammen av en ekspansiv finanspolitikk er de pengepolitiske myndigheters manøvreringsmuligheter imidlertid begrenset. Det er derfor i første rekke gjennom en tilstramning av finanspolitikken i USA at skjevhetene i de internasjonale betalingsstrømmer vil kunne reduseres. Samtidig er det behov for at de land som kan vise til klare resultater med hensyn til å bringe strukturelle skjevheter under kontroll, stimulerer innenlandsk aktivitet, og da særlig gjennom tiltak som samtidig styrker tilbudssiden i økonomien. Slike tiltak kan for eksempel være skattelette (lavere marginalsatt og arbeidsgiveravgift) og økte offentlige investeringer. Det er viktig at slike tiltak skjer innenfor en samlet strategi for landene. På grunn av den internasjonale avhengigheten er det begrenset hva små land kan gjøre på egen hånd.

Enkelte land. Oppgangen i USA har nå vart i over to år. Fra fjerde kvartal 1982 til fjerde kvartal 1984 har bruttonasjonalproduktet økt med hele 12 $\frac{1}{2}$ %. Etter stagnasjonen i amerikansk økonomi sommeren 1984 har produksjonsveksten fluktuert sterkt fra kvartal til kvartal. Nedgangen i innenlandsk etterspørsel har vært forholdsvis moderat, og avmatningen i aktiviteten må delvis tilskrives den store importlekkasjen. I første kvartal var således veksten i BNP bare 0,3%, regnet som sesongkorrigert årlig rate. Innenlands etterspørsel ventes fortsatt å holde seg forholdsvis godt oppe, selv om veksttakten i tråd med et normalt konjunkturmønster gradvis vil avta. En økende andel av etterspørselen vil imidlertid trolig rette seg mot import av varer og tjenester. For 1985 er veksten i BNP anslått til 2 $\frac{3}{4}$ %, og den ventes å avta til 2 $\frac{1}{2}$ % i 1986.

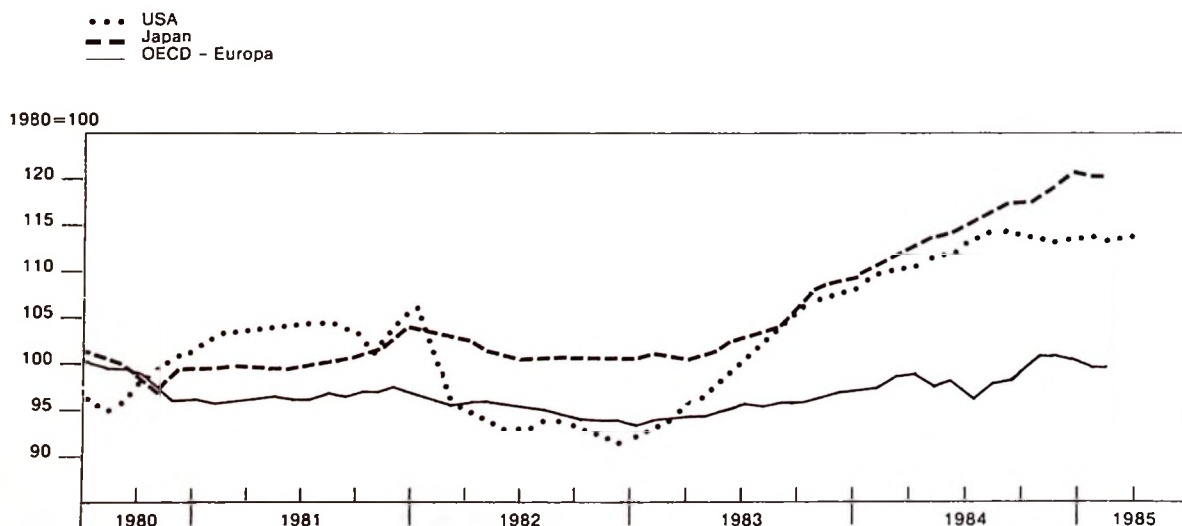
Den økonomiske utvikling i *Japan* i 1984 var dominert av en sterk eksportvekst. Innenlandsetterspørsel har derimot utviklet seg svakere enn ventet, hovedsakelig på grunn av moderat utvikling i privat konsum og en restriktiv finanspolitikk. Investeringene har derimot økt sterkt. I 1984 kom veksten i BNP opp i 5,8%. Utover i 1985 ventes impulsene fra utførselen å avta gradvis – hovedsakelig på grunn av svakere eksport til USA. Privat konsum antas å ta seg noe opp i løpet av 1985, samtidig med en fortsatt sterk investeringsoppgang. Som følge av en restriktiv finanspolitikk ventes fortsatt svake vekstimpulser fra offentlig forbruk. Innenlandsk etterspørsel vil derfor bare delvis kompensere for eksportbortfallet i 1985 og 1986. Produksjonsveksten beregnes således å avta til 5 1/4% i 1985 og 4 1/2% i 1986. Til tross for at volumet av japansk eksport antas å øke svakere i tiden fremover, beregnes overskuddet på handelsbalansen fortsatt å gå opp med de nåværende valutakurser. Arbeidsledigheten og veksten i konsumpriser ventes å holde seg lav.

Konjunkturforløpet i *Vest-Tyskland* viser for tiden en moderat oppgang. I 1984 økte BNP med 2,6%, sammenlignet med en vekst på 1,0% året før. Et fall i BNP i første kvartal i

år med 1% har sammenheng med den uvanlig kalde vinteren. Avmatningen antas derfor å være av midlertidig karakter. Oppgangen er for tiden eksportledet, og utviklingen i innenlandsk etterspørsel er preget av en stram finanspolitikk som følge av myndighetenes mål om å begrense underskuddet på de offentlige budsjetter. Underskuddet på budsjettet ble i 1984 redusert til 2,6% av BNP. For 1985 er myndighetenes målsetting å begrense underskuddet til 1 1/2%. For å motvirke den svake veksten i innenlandsk etterspørsel, har flere institusjoner, blant annet de fem vesttyske konjunkturinstituttene, foreslått at de planlagte skattereduksjonene i 1986 og 1988 gjennomføres i ett trinn i 1986. Styrket konkurransekraft ventes å kompensere for svakere markedsvekst, slik at eksporten beregnes å holde seg godt oppe i 1985 og 1986. Derimot ventes en fortsatt svak utvikling i innenlandsk etterspørsel. En anslår veksten i BNP i 1985 og 1986 til henholdsvis 2 1/2% og 3%.

I *Storbritannia* økte BNP i 1984 med 2,4%, til tross for gruvearbeiderkonflikten. Det var i første rekke privat konsum og investeringer som bidro til å holde innenlandsk etterspørsel oppe i 1984. Videre gav utførselen betydelige vekstimpulser. I tråd med den mellomlangsik-

Fig. 1. Industriproduksjonen i OECD-land

Tabell 2.1. Bruttonasjonalprodukt og konsumpriser i utvalgte land.
Prosentvis endring fra foregående år.

	BNP – faste priser			Konsumpriser ¹⁾		
	1984	1985	1986	1984	1985	1986
USA	6,8	2 ³ / ₄	2 ¹ / ₂	3,2	3 ¹ / ₂	4
Canada	4,7	3 ¹ / ₄	3 ¹ / ₄	4,1	3 ¹ / ₄	3 ³ / ₄
Japan	5,8	5 ¹ / ₄	4 ¹ / ₂	2,1	2 ¹ / ₄	2 ¹ / ₂
Vest-Tyskland	2,6	2 ¹ / ₂	3	2,6	2 ¹ / ₂	2
Storbritannia	2,4	3 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	5,1	5 ¹ / ₂	5
Frankrike	1,7	1 ¹ / ₄	1 ³ / ₄	7,3	6	5
Italia	2,6	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	10,9	8 ³ / ₄	7
Østerrike	2,2	2 ³ / ₄	2 ³ / ₄	5,6	4	4
Sveits	2,4	2 ³ / ₄	2	3,0	3 ¹ / ₂	3
Belgia	2,2	1 ¹ / ₂	1 ³ / ₄	6,7	5 ¹ / ₂	4
Nederland	2,2	2	2	2,8	2 ¹ / ₄	1
Sverige	3,0	2 ¹ / ₂	1 ³ / ₄	8,0	6 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂
Danmark	4,1	3	3	6,3	4 ¹ / ₄	2 ¹ / ₂
Finland	2,9	3 ³ / ₄	2 ³ / ₄	7,1	6	5
OECD-totalt	4,9	3 ¹ / ₄	2 ¹ / ₂	5,0	4 ³ / ₄	4 ³ / ₄
Norges viktigste markedsland	3,3	2 ³ / ₄	2 ³ / ₄	5,8	4 ¹ / ₂	4 ³ / ₄

¹⁾Privat konsum deflator.

Kilde: OECD, DRI, EF-kommisjonen og egne anslag.

tige strategien, legger regjeringen opp til en ytterligere reduksjon i de offentlige budsjettunderskudd. Videre tas det sikte på å holde pengemengdeveksten (M3) innenfor rammen på 5–9% for 1985–86, noe som innebærer en moderat innstramning. Stigningen i BNP anslås til 3¹/₂% i 1985 og 2¹/₂% i 1986.

I Sverige økte aktiviteten markert gjennom 1984, i første rekke på grunn av en sterk eksportvekst og en betydelig oppgang i private investeringer. Konsumprisene økte med 8,2% gjennom 1984. Dette var vesentlig høyere enn myndighetenes målsetting på 4%. Hittil i år har eksportveksten gradvis avtatt i takt med lavere utenlandsk etterspørselsvekst. Dette er imidlertid delvis oppveid av høyere privat konsum og en reversering av bedriftenes lagernedbygging. Vridningen av etterspørselsimpulsene fra utenlandske til innenlandske komponenter har resultert i en svekkelse av driftsbalansen. Det ventes betydelig underskudd på driftsbalansen i 1985 etter et mindre overskudd i 1984. Regjeringen har også i år ambisiøse mål med hensyn til inflasjonen. Målet var 3% prisvekst fra desember 1984 til desember 1985, men alt i mai hadde prisene

steget med mer enn dette – til tross for prisstopp siden mars i år. På grunn av svekkelsen av utenriksøkonomien iverksatte regjeringen i midten av mai en rekke tiltak – herunder rente- og avgiftsforhøyelser – for å dempe veksten i innenlandsk etterspørsel. Således ble Riksbankens diskonto og en rekke andre rentesatser økt. Videre ble kontrollen med bankenes utlånsrenter opphevet. For øvrig ble utlånsrammene for banker og finansieringsselskaper redusert, og vilkårene for kontokreditter og avdragshandel skjerpet. For 1985 og 1986 ventes veksten i BNP å bli henholdsvis 2¹/₂% og 1³/₄%.

Arbeidsmarked, priser og handel. Høyere økonomisk vekst har bidratt til en viss reduksjon i *arbeidsledigheten* i OECD-området. Ledigheten er nå 8¹/₄%, etter å ha vært oppe i 8,6% i 1983. Det er i første rekke lavere ledighet i USA som har bidratt til denne utviklingen. I Europa økte sysselsettingen i annet halvår 1984 for første gang på fire år. Til tross for at det er ventet økt sysselsetting i OECD-området i tiden fremover, er oppgan-

gen ikke tilstrekkelig til å forhindre en svak økning i ledigheten i 1986.

Inflasjonstakten har vært fallende gjennom 1984, og prisstigningen i OECD-området synes å ha stabilisert seg på en årsrate på omkring 5%. Dette er den laveste prisvekst registrert siden 1972. En moderat lønnsutvikling kombinert med fortsatt produktivitet-svekst og lavere råvarepriser, peker i retning av at inflasjonsraten vil avta ytterligere. Inflasjonstakten i OECD-området er derfor beregnet å komme ned i 4³/₄% i 1986. Fortsatt nedgang i land med høy prisstigning vil føre til at inflasjonsforskjellen mellom OECD-landene minskes. Stigningen i konsumprisen i 1986 anslås til 4% i USA, 2¹/₂% i Japan og 7% i Europa.

OECD-områdets samlede underskudd på *driftsbalansen* er stort sett beregnet å holde seg stabilt på vel 70 milliarder dollar i 1985 og 1986. På grunn av høy innenlandsk etter-spørsel i USA i forhold til resten av OECD og svak konkurranseposisjon som følge av høy dollarkurs, ventes en sterk økning i USAs underskudd på driftsbalansen også neste år. Underskuddet er således anslått å gå opp fra

120 milliarder USD i 1985 og til 145 milliarder i 1986. Denne økningen motsvares av større overskudd i de øvrige OECD-landene, særlig i Japan og Vest-Tyskland.

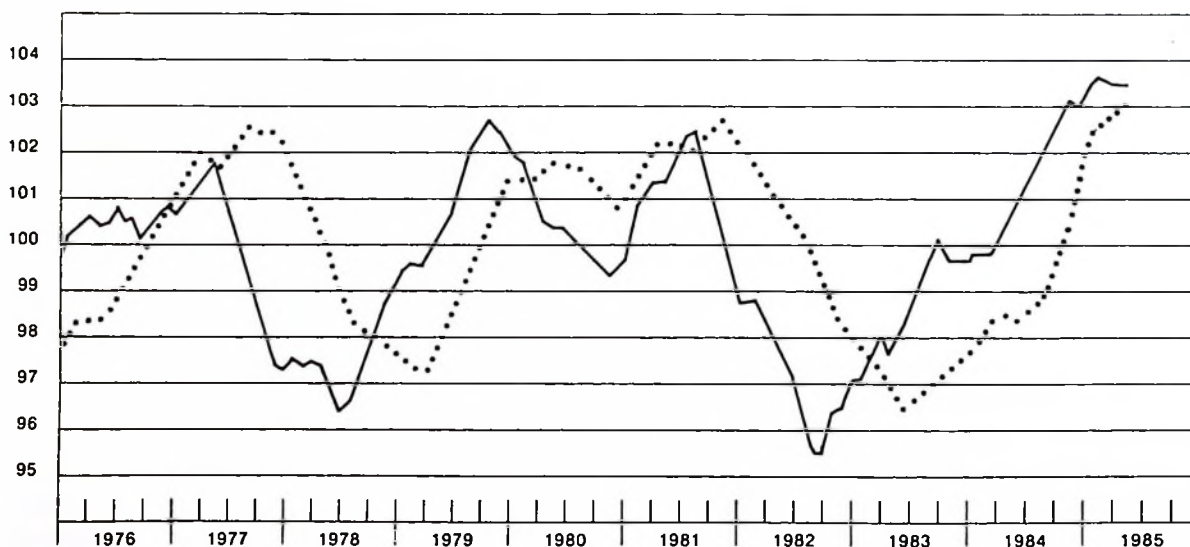
Verdenshandelen økte i 1984 med 9%, mot en økning på 2% året før. Veksten er den sterkeste siden 1976. Ifølge beregninger utført av GATT, utgjorde importen til Nord-Amerika hele to tredjedeler av verdiøkningen i verdenshandelen i 1984. Denne skjeve utviklingen i verdenshandelen har bidratt til å forsterke det proteksjonistiske presset i USA. For 1985 og 1986 ventes veksten i verdenshandelen å stabilisere seg på vel 5%. Det er i første rekke lavere importvekst til USA som bidrar til nedgangen fra 1984 til 1985–86. Veksten i eksport- og importvolumet ventes således å bli mer jevnt fordelt mellom hovedområdene som følge av en mindre spredning i produksjonsøkningen landene imellom.

Råvaremarkedene

Prisene for andre råvarer enn råolje, målt i amerikanske dollar, har hatt en nedadgående

Fig. 2. Sammensatte konjunkturindikatorer

— Ledende
••• Sammentallende

trend siden slutten av mars 1984, ifølge *The Economists* råvareprisindekser. Fram til månedsskiftet mai—juni 1985 hadde de falt hele 18% i forhold til toppunktet vel ett år tidligere. Nedgangen var sterkest for matvarer og minst for metallvarer. Prisene på metallvarer steg betydelig i fjerde kvartal 1984 og i første kvartal 1985, men viste igjen tegn til fall i siste halvdel av mai og i begynnelsen av juni. Oppgangsperioden for disse prisene, som tok til omtrent samtidig med det generelle konjunkturoppsving ved årsskiftet 1982—83, ble dermed av kort varighet.

Den svake tendensen for råvareprisene er et spesielt trekk ved denne konjunkturoppgangen sammenlignet med tidligere, tilsvarende perioder. Den sterke positive samvariasjon mellom råvarepriser og industriproduksjonen i OECD-landene som eksisterte opp til tidlig i 1970-årene, er blitt mindre klar, spesielt for metaller og mineraler. Den lavere økonomiske veksten etter den første oljekrisen er trolig en viktig årsak. I tillegg har det høye rentenivået bidratt til lavere lagerhold. Mer effektiv bruk av varene og økt anvendelse av substitutter bidrar også. Svak råvareprisutvikling kan også henge sammen med forventninger om ytterligere nedgang i prisen på råolje, som i flere tilfelle danner basis for syntetiske alternativer til råvarene. Da den økonomiske vekst i OECD-landene trolig svekkes gjennom 1985 og 1986, vil etterspørselen etter og prisene på råvarer fortsatt utvikle seg svakt. På kort sikt vil derfor råvareprisene neppe gi merkbare inflasjonsimpulser til OECD-landene.

Det er også et klart press nedover på råoljeprisene. Gjennom siste halvdel av 1984 var spotprisene således betydelig lavere enn offisielle kontraktpriiser. Spotprisene for Nordsjøolje tok seg midlertidig litt opp igjen gjennom januar i år, men har deretter falt merkbart i april, mai og i begynnelsen av juni. Dette har blant annet sammenheng med at gruvestreiken i Storbritannia opphørte. Regnet i norske kroner, nådde spotprisen på råolje en topp i begynnelsen av mars. Som følge av depresieringen av amerikanske dollar

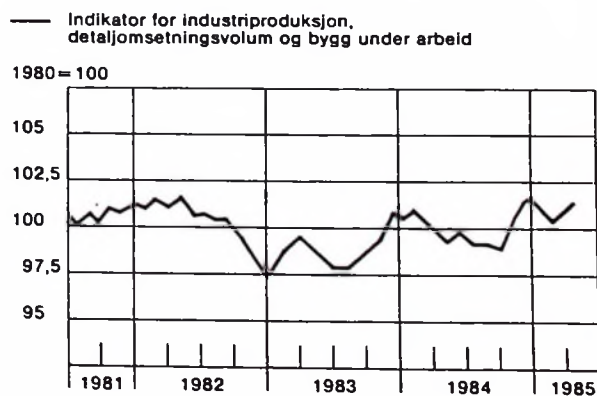
falt deretter prisen kraftig, hele 17% fram til første halvdel av juni. Utviklingen må ses i sammenheng med at etterspørselen etter olje i første halvår i år er anslått (av IEA) til å være 1³/₄% lavere enn ett år tidligere. I samme periode økte produksjonen utenom OPEC-landene 2,2%. Et kraftig prisfall er således bare blitt unngått ved at OPEC lykkes relativt godt med å ikke overskride sitt samlede produksjonstak. Det skyldes først og fremst Saudi-Arabia, der produksjonen nå ligger på om lag 3 mbd. (million barrels per day), mot 4,9 mbd. for ett år siden.

Etterspørselen etter olje vil antagelig bare øke moderat de nærmeste to årene, blant annet som følge av fortsatte energisparetiltak og overgang til andre energikilder. På den annen side kan tilbudet av råolje fremdeles øke som følge av høyere produksjon utenom OPEC og bygging av nye rørledninger i Gulf-området. Usikkerheten om oljeprisene går derfor særlig i retning av prisnedgang.

Konjunktursituasjonen i Norge

Helhetsbildet Viktige faktorer i den økonomiske oppgangen gjennom 1984 og 1985 er sterk økning i reell disponibel inntekt for husholdningene og en forholdsvis ekspansiv økonomisk politikk. Husholdningenes reelle disponible inntekt gikk opp 2,3% i 1984 og vil trolig øke minst like mye inneværende år. Pri-

Fig. 3. Referanseindikator

vat konsum er derfor nå i klar vekst. Det samme gjelder offentlig etterspørsel. Den mest brukte finanspolitiske indikatoren, underskuddet på stats- og trygdebudsjettet, korrigert for oljeskatter m.v., øker fra 1984 til 1985 ifølge Revidert nasjonalbudsjett. Omsetningsøkning og bedre fortjeneste i næringslivet utenom oljesektoren er en av årsakene til vekst i investeringsetterspørselen. Den høye investeringsaktiviteten i Nordsjøen bidrar også.

Arbeidsmarkedet er i klar bedring. Arbeidsledigheten reduseres både ifølge Arbeidsdirektoratets oppgaver over registrerte ledige og ifølge Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse. I enkelte delmarkeder er det mangel på arbeidskraft. Det er således nødvendig med virkemidler for å bedre mobiliteten blant arbeidssøkerne, både yrkesmessig og geografisk. Et ledd i dette kan være i større grad å innrette arbeidsmarkedstiltakene mot opplæring.

Tall for skatteinngangen til kommunene i årets fem første måneder tyder også på sterk konjunkturoppgang. I Akershus var det for eksempel en økning på 16–18% i forhold til tilsvarende periode året før.

Både konsumprisene og lønnskostnadene pr. produsert enhet (LPE) i norsk industri vil også i år øke mer i Norge enn i våre markedsland. Selv om veksttaket i forhold til tidligere år er betydelig redusert, er utviklingen relativt til våre samhandelspartnere likevel ikke tilfredsstillende. Når forverringen av den pris- og kostnadmessige konkurranseevne inntreffer samtidig med en sterk vekst for det private konsumet, blir resultatet at handelsbalansen utenom råolje- og gasseksport svekkes betydelig. Norge blir derfor i stadig større grad avhengig av salg av råolje og gass. Som omtalt i foregående avsnitt preges markedet for råolje og gass av et press nedover på prisene og utsikter til bare moderat etterspørselsvekst. Det er også stor usikkerhet med hensyn til dollarkursen. Kanselleringen av avtalen om salg av Sleipner-gassen er et eksempel på at også avsetningen er forbundet med usik-

kerhet. Problemene med at havbunnen på Ekofisk synker, viser at selv produksjonsprognoser fra igangværende felt er usikre.

Fig. 4 Lagervolumet

Norskproduserte varer
 — for innenlandsk forbruk
 ••• for eksport

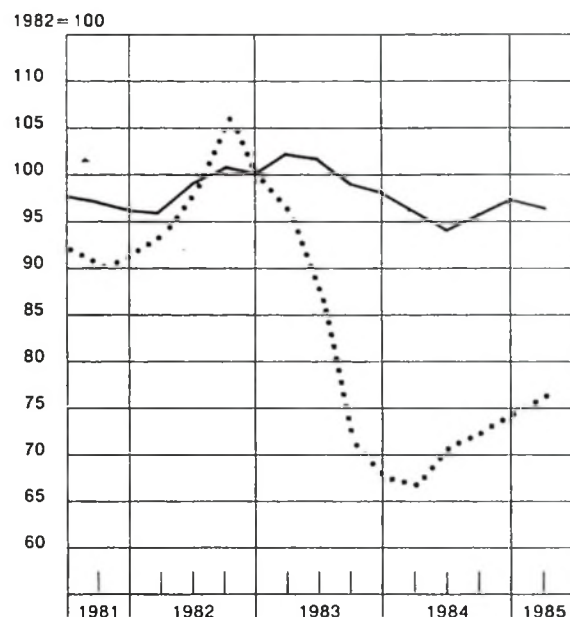
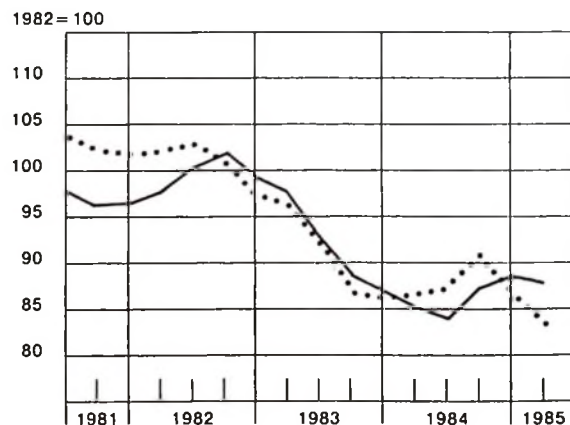

Fig. 4b. Lagervolumet

— Totalt
 ••• Importerte varer

Etterspørsel og produksjon. Privat konsum. Veksten i det private konsumet i 1984 er i reviderte nasjonalregnskapstall oppjustert til 1,5%. Husholdningenes reelle disponible inntekt steg 2,3%, slik at spareraten i 1984 var 5,3%, mot 4,2% i gjennomsnitt for perioden 1979–83.

Ifølge kvartalsvise nasjonalregnskapstall var det private konsumet i fjerde kvartal 1984 2,7% høyere enn ett år tidligere. Økningen fant særlig sted for drikkevarer og tobakk og for transport, post- og teletjenester. Nordmenns konsum i utlandet snudde også til ny oppgang mot slutten av fjoråret.

Norges Banks indikator for omsetning av varer i detaljhandelen tyder på at det private konsumet var i klar vekst også i de fire første måneder av 1985. Korrigert for normale sesongsvingninger var indikatoren i januar–april 3,6% høyere enn gjennomsnittet for 1984. Hittil i år har økningen særlig funnet sted for salg av nye biler og salg av bensin, men også for salg av møbler og innbo. Omsetningen av nye biler i januar–april 1985 var 37% høyere enn i samme periode 1984.

Norges Banks konsumentbarometer for annet kvartal i år viser at en indeks for konsumentenes konjunkturvurderinger (KKV) da

var markert bedre sett i forhold til både foregående kvartal og samme kvartal ett år tidligere. Dette må trolig ses i sammenheng med den betydelige inntektsvekst husholdningene nå har.

Reell, disponibel inntekt for husholdningene kan komme til å øke sterkere i 1985 enn noe år etter 1977. I den grad forbrukerne oppfatter inntektsveksten som et midlertidig fenomen, vil den trolig i stor grad bli spart.

Fig. 6. *Privat konsum.*

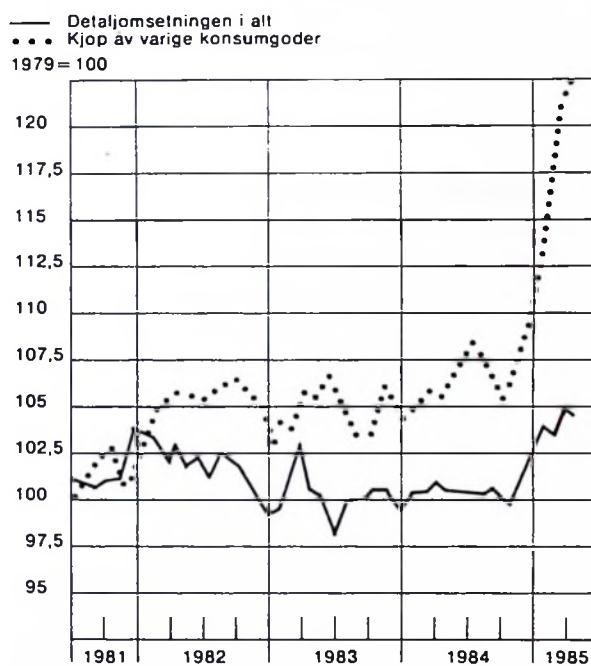

Fig. 5. *Ordretilgang, verdi*

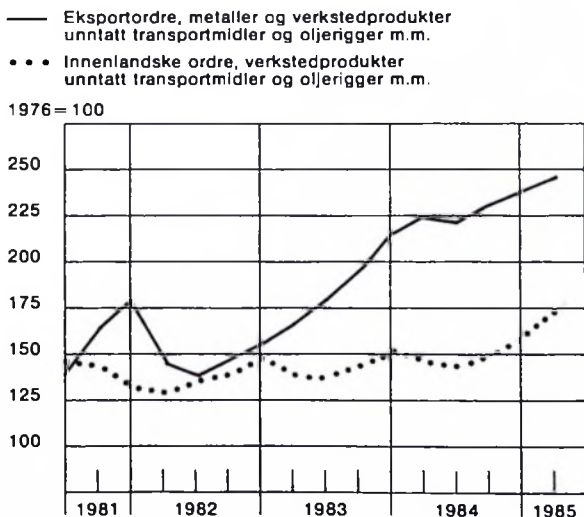
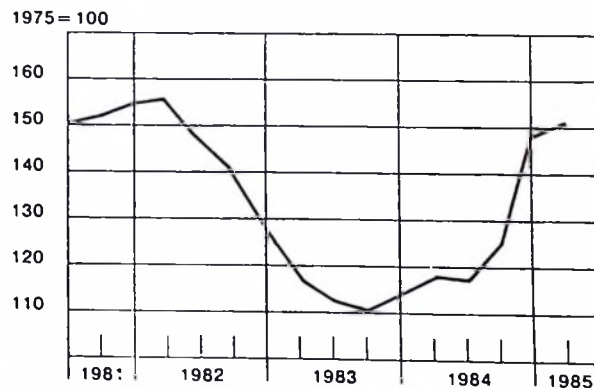

Fig. 7. *Utførte industriinvesteringer, verdi*

I samme retning trekker at stigningen i inntekt blir større for trygdede enn for lønnstakere. Norges Bank legger derfor til grunn at husholdningenes sparing blir uendret eller går ytterligere litt opp fra 1984 til 1985. Privat konsum vil trolig øke om lag 3½% fra 1984 til 1985.

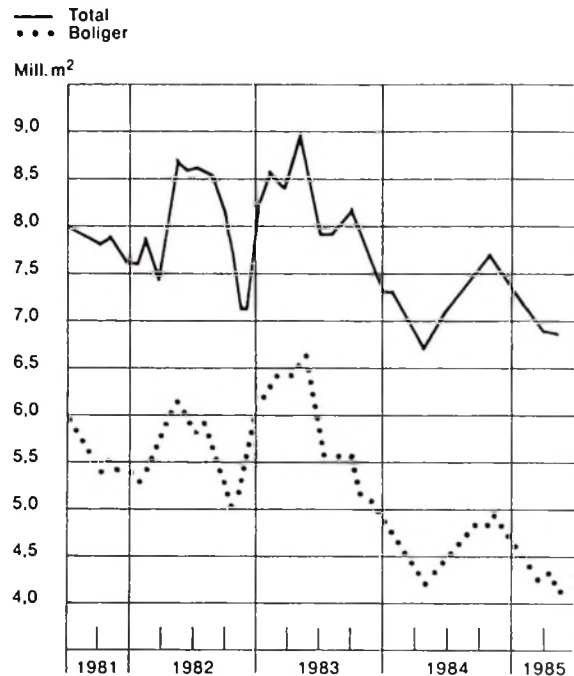
Investeringssetterspørsel. Igangsettingen av nye boliger er på tross av sterk inntektsvekst lav, og har hittil i år vært 5,8% lavere enn i samme periode i fjor. Avhengig av hvilken sesongkorrigeringsmetode som brukes, indikerer utviklingen i årets fem første måneder en igangsetting på 24 500–26 000 nye boliger i 1985. En regner med fortsatt vekst i gjennomsnittssarealet pr. bolig. Dessuten vil det bli økt aktivitet innen byfornyelse m.v. Men boliginvesteringene vil likevel falle også i 1985.

Andre typer investeringer er imidlertid nå i klar vekst, slik at aktiviteten i bygge- og anleggsvirksomheten holder seg godt oppe. Igangsettingen av ulike typer næringsbygg ligger på et høyt nivå, og var i årets fem første måneder 21,6% høyere enn i samme periode 1984. Det er særlig innen gruppen ulike typer privat tjenesteyting veksten skjer. Igangsettingen av industribygg økte sterkt i mai etter å ha ligget på et nokså lavt nivå de foregående månedene.

Investeringsundersøkelsen for annet kvartal indikerer at industriinvesteringene i 1985 vil øke nesten like mye som i 1984, da økningen ble på 18,4%. Anslagene for 1985 er noe nedjustert i forhold til forrige undersøkelse. Veksten er fortsatt sterkest i utekonkurrerende industri, men også i flere hjemmekonkurrerende bransjer er det nå stigende investeringsaktivitet. Investeringsundersøkelsen antyder fortsatt høy vekst også i 1986.

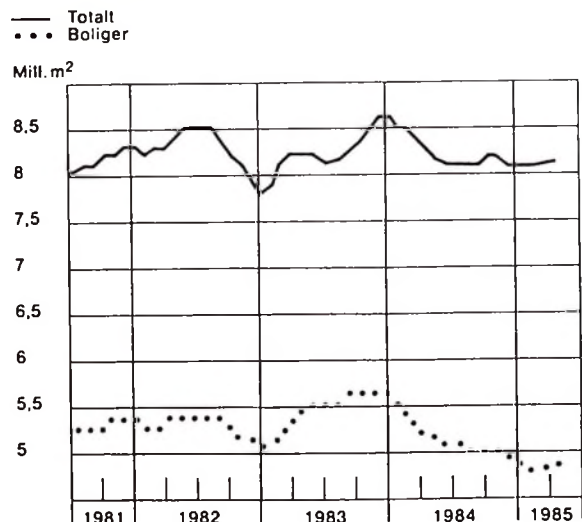
Statistisk Sentralbyrå har nå begynt å publisere tall for påløpte investeringskostnader i oljevirkosomheten. Disse gir bedre uttrykk for den løpende investeringsaktiviteten enn de tidligere publiserte oppgaver over realinvesteringer. Påløpte investeringskostnader i utvinning av råolje og naturgass er i 1985 antatt å utgjøre om lag 32 milliarder kroner,

Fig. 8. Bygg igangsatt, årsrater¹⁾

¹⁾ Tallene er bearbejdet i Norges Bank

Fig. 8b. Bygg under arbeid¹⁾

¹⁾ Tallene er bearbejdet i Norges Bank

en økning på over 20% i verdi fra 1984. Selv om investeringer i rørtransport vil gå tilbake etter fullføringen av Statpipeprosjektet, vil investeringene i Nordsjøen øke reelt fra 1984 til 1985. I 1984 utgjorde investeringer i Nordsjøen 29% av Norges samlede bruttoinvesteringer i fast kapital.

Produksjonsutvikling. Etter en svak utvikling i årets to første måneder, blant annet på grunn av streiken ved Norsk Hydro, tok industriproduksjonen (sesongkorrigert) seg opp igjen i mars og april, og er nå tilbake på det høye nivået fra utgangen av 1984. I årets fire første måneder var produksjonen 1% høyere enn gjennomsnittet for 1984. Fordelt etter konkurranstype var økningen i skjermet 3,3%, hjemmekonkurrerende 2,4% og utekonkurrerende -3,6%. Nedgangen i utekonkurrerende og økningen i skjermet og hjemmekonkurrerende industri er et resultat av dreiningen i etterspørselsimpulsene fra utenlandske til innenlandske komponenter. Da ordresituasjonen fortsatt er god for ute-

konkurrerende industri, og med den usikkerhet som er knyttet til det internasjonale konjunkturforløpet, er det ennå for tidlig å si om konjunkturtoppen er passert for denne del av industrien. Den økte innenlandske etterspørselen, blant annet den høye investeringsaktiviteten i Nordsjøen, forklarer økningen i hjemmekonkurrerende industriproduksjon. Den stadige forverringen av konkurransevnen fører imidlertid til fortsatt tap av markedsandeler. Varig vekst i hjemmekonkurrerende industri forutsetter en bedring av konkurransevnen. Fortsatt høy innenlandsk etterspørsel vil imidlertid på kort sikt gi økt

Fig. 9. Produksjon i industri, kraftforsyning og olje- og gassutvinning

— Industri
 ... Kraftforsyning
 - - - Olje og gassproduksjon

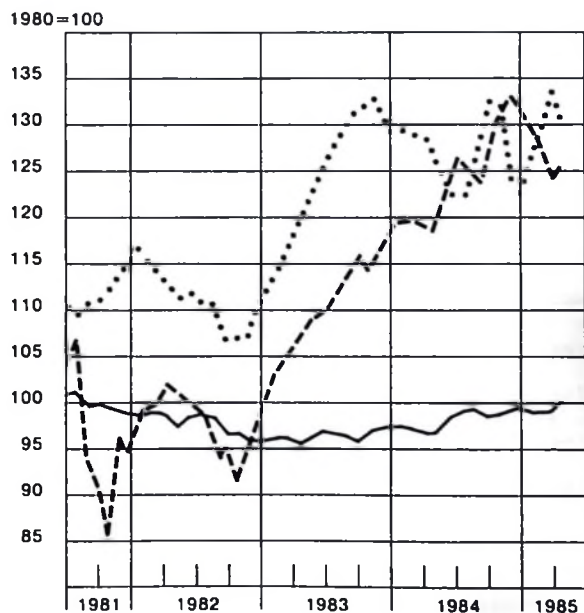

Fig. 9b. Industri

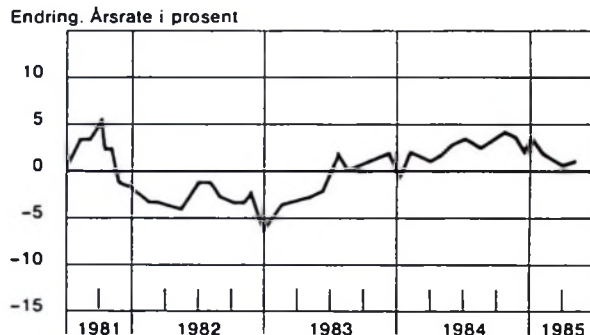
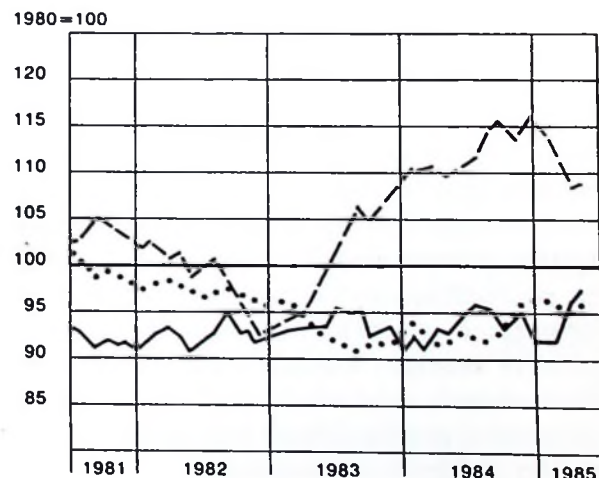

Fig. 9c. Industri og tradisjonell bergverksdrift

— Skjermet
 - - - Utekonkurrerende
 ... Hjemmekonkurrerende

produksjon både her og i skjermet industri. For 1985 ventes nå en økning i industriproduksjonen på over 2%.

Produksjonen av olje og gass har vært stabil i årets fire første måneder på et nivå om lag 5% høyere enn samme periode 1984. Med samme forløp resten av 1985 som gjennom 1984, dvs. fallende produksjon i sommermånedene og økende produksjon fremover høsten, vil veksten fra 1984 til 1985 bli vesentlig mindre enn fra 1983 til 1984, da den ble 11,2%.

Arbeidsmarked, priser og konkurransevne. Arbeidsmarkedet. Den registrerte arbeidsledigheten (sesongkorrigert) har falt med nesten 9000 siden februar, og var ved utgangen av mai 52500 (2,6%). Dette er 12600 færre enn ett år tidligere.

Nedgangen i ledigheten skyldes i hovedsak økt arbeidskraftetterspørsel. Dette bekreftes blant annet av økende tilgang på ledige plasser meldt til arbeidskontorene. I mai ble det meldt over 24000 ledige plasser, 6000 flere enn i mai 1984. Nedgangen skyldes imidlertid også økt omfang av arbeidsmarkedstiltak, som ved utgangen av mai omfattet (sesongkorrigert) om lag 40500 personer, det høyeste noen sinne. Summen av ledige og sysselsatte ved tiltak (sesongkorrigert) var i mai om lag 93000 (4,6%), en nedgang på nær 10000 fra året før, men om lag på samme nivå som i april.

Veksten i arbeidskraftetterspørselen og nedgangen i ledigheten skulle nå gi grunnlag for en nedtrapping av arbeidsmarkedstiltakene, dette både for å unngå at de antar en permanent karakter og for å dekke det ordinære behovet for arbeidskraft. Det er også behov for at de i større grad vrir over fra regulære sysselsettingstiltak til opplærings- og kvalifiseringstiltak og innrettes mot vanskeligstilte grupper som langtidsledige og eldre. En nedtrapping av tiltakene vil også gi rom for sterkere innsats på arbeidsmarkedsetatens primære område; arbeidsformidling. Det er nå et økende misforhold mellom tilbud og etterspørsel av arbeidskraft både geografisk og når det gjelder kvalifikasjoner.

Fig. 10. Arbeidsmarkedet

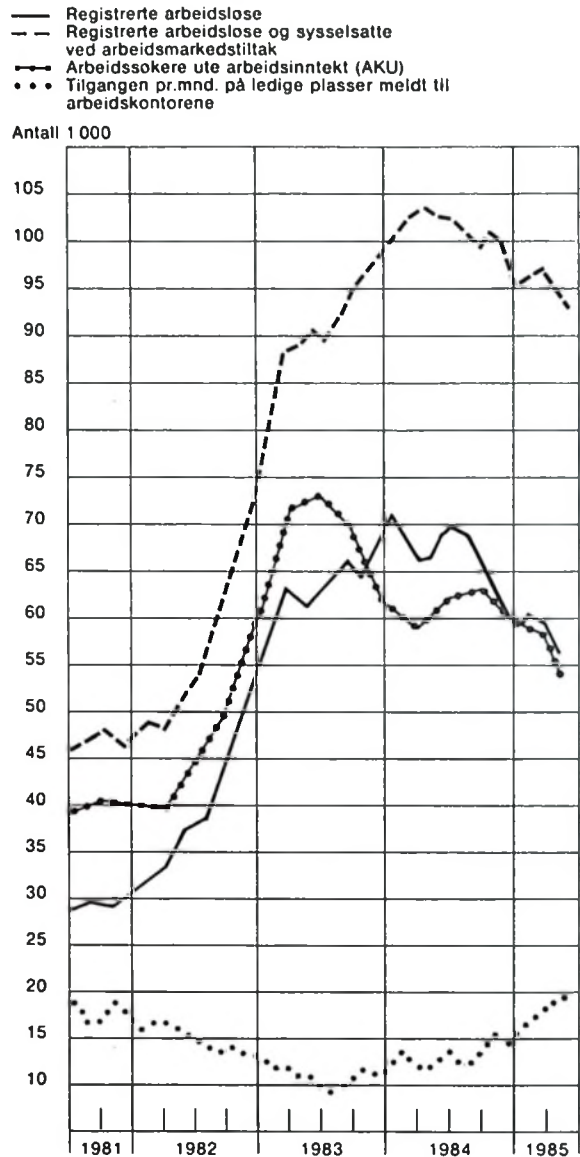
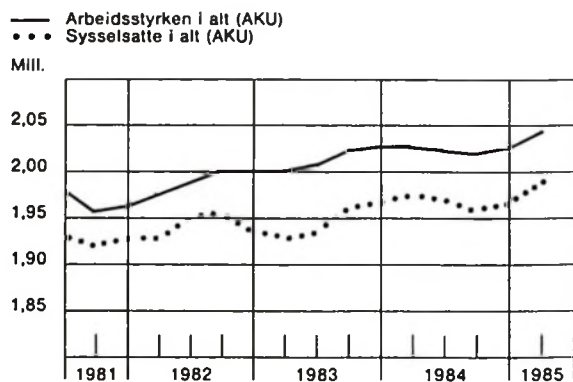

Fig. 10b. Arbeidsstyrke og sysselsetting

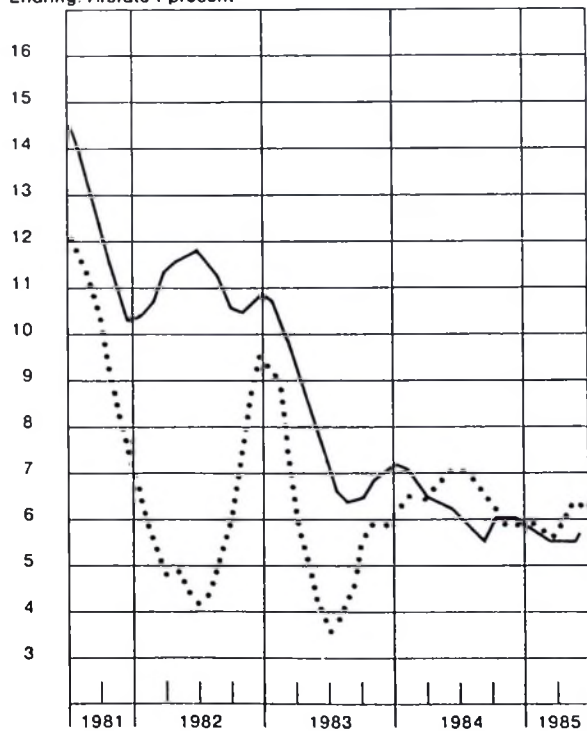

Arbeidskraftundersøkelsen for første kvartal bekrefter den positive utviklingen på arbeidsmarkedet. Tallet på arbeidssøkere faller og sysselsettingen er økende. Fra perioden 2.kv.–3.kv. 1984 til perioden 4.kv.1984–1.kv.1985 økte sysselsettingen (sesongkorrigert) i gjennomsnitt med 28 000 personer (1,4%). I samme periode økte tallet på utførte timeverk (sesongkorrigert) med 1,9%. Veksten i gjennomsnittlig arbeidstid er i stor grad forårsaket av lengre arbeidstid for deltidsarbeidende kvinner. Sysselsettingsveksten (målt i antall personer) finner fortsatt sted i de tjenesteproduserende næringene. På grunn av den svært lave veksten i arbeidsstyrken i 1984 ble tallet på arbeidssøkere redusert selv om sysselsettingen bare økte med 16 000 dette året. I 1985 vil trolig sysselsettingen vokse med mer enn 30 000 personer. Med en normal vekst i arbeidsstyrken i år (20–30 000) vil derfor arbeidsledigheten i 1985 trolig reduseres i forhold til 1984.

Fig. 11. Priser

— Konsumprisindeks
 ••• Engrosprisindeks, konsumvarer

Endring. Årsrate i prosent

Pris- og kostnadsutviklingen. Konsumprisindeksen (sesongkorrigert) økte 0,8% fra april til mai, og lå 5,7% høyere enn ett år tidligere. Tilsvarende tall samme måned i 1984 var 6,6%. Korrigert for sesongsvingninger har vekstraten tiltatt de siste par måneder. For et gjennomsnitt av våre viktigste samhandelsland økte konsumprisene i tolv-månederspe-

Fig. 11 c. Konsumpris

— Norge
 ••• Markedsland

Prosentvis endring fra samme måned året for

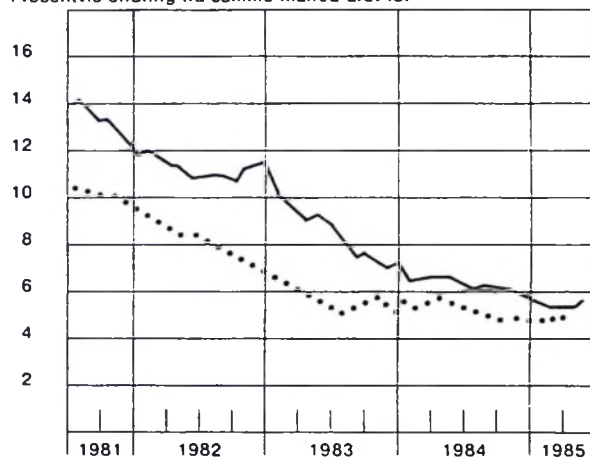
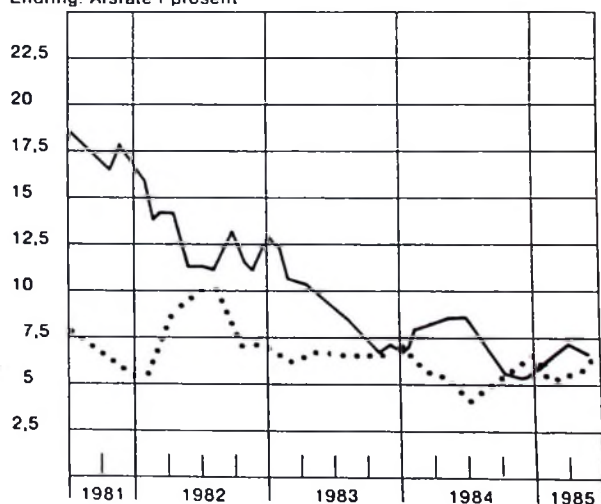

Fig. 11b. Konsumpriser etter leveringssektorer

— Norskproduserte, lite påvirket av verdensmarkedet
 ••• Importerte varer i alt

Endring. Årsrate i prosent

Tabell 2. Relative lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) for norsk industri. Prosentvis endring fra året før.

	1983	1984	1985	1986
LPE, Norge	5,1	5,0	4-5 1/4	..
LPE, markedsland	1,1	0,3	1 3/4	2
Relative LPE, ukorrigert	4,0	4,7	2 1/4-3 1/2	..
Valutakurs (+=depresiering)	3,3	2,0	2,3 ¹⁾	..
Relative LPE, korrigert for valutakursendring	0,6	2,6	0-1	..

¹⁾Gjennomsnittlig valutakurs i mai forutsettes gjeldende ut resten av 1985.

rioden fram til april 1985 med 5,0%. Korrigert for sesongsvingninger har den underliggende veksttakt tatt seg noe opp også hos våre markedsland etter november 1984 og var i april om lag på linje med utviklingen i Norge. Som omtalt tidligere er dette trolig av midlertidig karakter. Gjennomsnittlig er konsumprisene hos våre markedsland anslått å øke med 4 1/2% i år og 3 3/4% neste år.

Importerte konsumvarer øker nå merkbart sterkere i pris. I mai lå nivået 6,7% høyere enn ett år tidligere. Prisene på importvarene stiger nå for første gang etter opphevelsen av pris- og lønnsstoppen i 1978-79 mer enn konsumvarene i alt.

Utsiktene for de ulike prisbestemmende faktorer har ikke endret seg vesentlig siden forrige kvartalsrapport, og Norges Bank anslår derfor fortsatt gjennomsnittlig konsumprisstigning fra 1984 til 1985 til 5 1/2-6%. Faren for tiltakende prisvekst skyldes først og fremst sterk lønnsøkning og muligheten for større driftsmarginer i en del tjenesteytende næringer som følge av økt konsumertersepsel.

Revidert nasjonalregnskap viser at lønnskostnadene pr. produsert enhet (LPE) i norsk industri, regnet i norske kroner, økte med 5% i 1984. Ifølge nye tall fra IMF begrenset LPE-veksten hos våre markedsland seg til 0,3%. Kostnadsstigningen er således vesentlig sterkere i Norge, noe som i 1984 både skyldtes kraftigere timelønnsvekst og svakere produktivitetutvikling. Tar en også hensyn til kursnedgangen for norske kroner, reduseres svek-

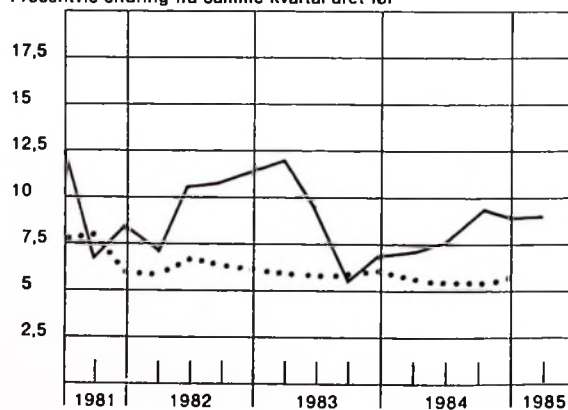
kelsen til 2 1/2%. Med unntak av 1981, er dette likevel den største forverringen i konkurranseevnen norsk industri har hatt etter 1977.

Tariffavtalen mellom LO og NAF innebærer at det 1. april 1985 ble gitt generelle tillegg bare for bransjer som fra 1983 til 1984 hadde lavere lønnsvekst enn 5,9% og hvor lønnsnivået ligger under gjennomsnittet for tariffområdet som helhet. I gjennomsnitt for industrien innebærer det et bidrag på 0,1% til samlet årslønnsvekst. Tillegg som skal gis 1. oktober i henhold til lavtlønnsgarantiordningen, anslås til å gi et om lag like stort bidrag. Lønnsoverhenget fra 1984 er 3,8%. Hvis bidraget til årslønnsveksten fra lønns- og lønnsreguleringen blir som i 1984 (3,2% inklusive overtid), vil veksten i timelønningene fra

Fig. 12. Timelønn i industrien

— Timelfortjeneste i alt menn og kvinner
••• Lønnsregulering menn

Prosentvis endring fra samme kvartal året før

1984 til 1985 komme opp i 7¹/₄%. Utviklingen i glidningen, som tok seg opp mot slutten av 1984, er usikker. Lokale tillegg kan bli gitt tidligere på året enn vanlig for de grupper som ikke fikk tariff tillegg. På den annen side kan den ekstraordinært store bruk av overtid i fjor bli redusert til et mer normalt nivå. Produktivitetsveksten ventes å avta innen utekonkurrerende industri, mens den styrkes i skjermede og hjemmekonkurrerende bransjer. Hvis timelønnsveksten i år skal komme ned i 6%, må glidningen gjennom året reduseres til 4¹/₂%, mot 6% gjennom 1984. Statistisk Sentralbyrås foreløpige lønnsindeks for første kvartal 1985 viser imidlertid en økning på 9,0% fra samme periode året før for menn og kvinner i industrien. Det indikerer ikke avtagende lønns glidning.

Økningen i timeproduktiviteten i år anslås på usikkert grunnlag til 2%. LPE kan dermed gå opp med om lag 4–5¹/₄% fra 1984 til 1985. Gitt uendrede valutakurser fra mai og ut inneværende år, blir det en gjennomsnittlig depresiering av kursen på norske kroner, målt ved Norges Banks valutakurvindeks, på 2,3% fra 1984 til 1985. Selv om LPE-økningen hos våre markedsland trolig tar seg opp til ca. 1³/₄%, som følge av svakere produktivitetsvekst, vil relative LPE for norsk industri forverres ytterligere i år.

I 1986 blir kostnadsutviklingen hos våre markedsland trolig omtrent som i år. Det er således like påkrevet som tidligere å redusere lønns glidningen om en ønsker å bryte trenden hittil i 1980-årene med svekket konkurransevne for norsk industri. Avhengig av hvilken produktivitetsvekst en legger til grunn, må samlet lønnsøkning neste år (da det er hovedoppgjør) ned i 4–5%. Dette kan ikke oppnås med mindre lønns glidningen dempes vesentlig gjennom 1985, slik at en går inn i 1986 med så lite overheng som mulig.

Utenriksøkonomi. Eksportvolumet av tradisjonelle varer har ligget flatt siden tredje kvartal i fjor. I første kvartal i år lå volumet bare 2,6% over nivået i samme periode året før. Eksportutviklingen har de siste to årene fulgt et tradisjonelt mønster i tilknytning til

en internasjonal konjunkturoppgang. På grunn av svakere markedsvekst og den spesielle varesammensetning av norsk eksport,

Fig. 13. Utviklingen i norske eksportmarkeder

— Industriproduksjon i viktigste markedsland
••• Importvolum i viktigste markedsland

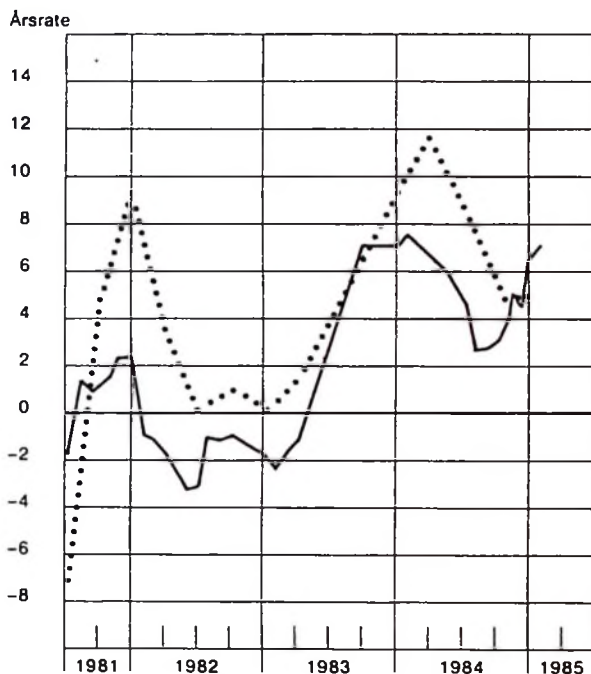
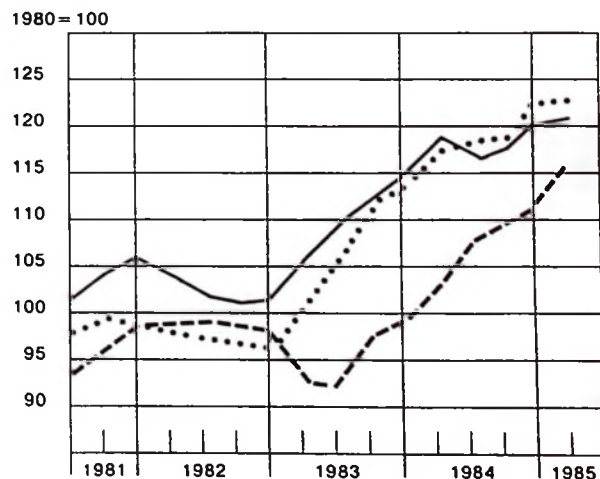

Fig. 14. Eksport og import, volum

— Eksport, tradisjonelle varer
••• Eksport, tradisjonelle varer inkl. råolje og gass
- - - Import, tradisjonelle varer

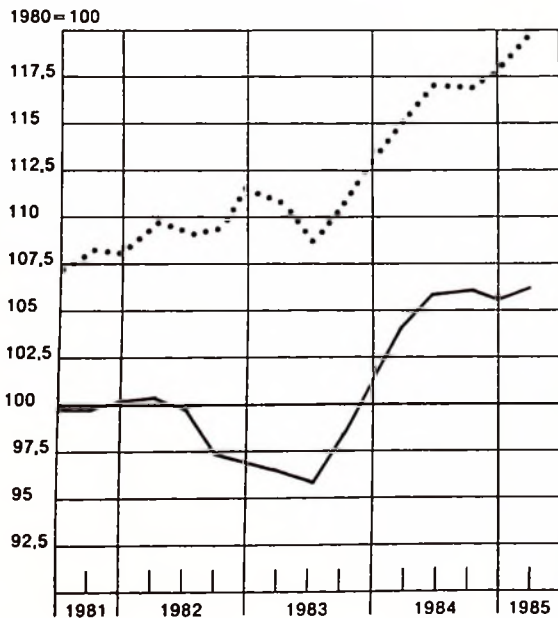
var stagnasjonen i eksportveksten ventet. Hittil i år har utviklingen i eksportvolumet vært svakest for råvarer, brenselstoffer og metaller, mens treforedlingsprodukter og til dels ferdigvarer fortsatt holder seg godt oppe. Eksportvolumet anslås bare å øke med 3% fra 1984 til 1985.

I første kvartal i år lå importvolumet 15,1% over nivået i samme periode året før. Importøkningen det siste året har for det meste bestått av bearbejdede varer – i første rekke ferdigvarer, maskiner og transportmidler. Importen av råvarer har også tatt seg noe opp, selv om oppgangen har vært moderat. På grunn av stor innenlandsk etterspørsel er det ventet at importvolumet fortsatt vil øke i 1985. Volumveksten fra 1984 til 1985 anslås til 14½%.

Prisindeksen for eksport og import av tradisjonelle varer lå i første kvartal i år om lag 6% høyere enn i samme periode året før. For eksportvarenes vedkommende økte prisene i første rekke for råvarer og halvfabrikata, men var svak for gruppene maskiner og transportmidler og forskjellige ferdigvarer. For

Fig. 15. Bytteforhold

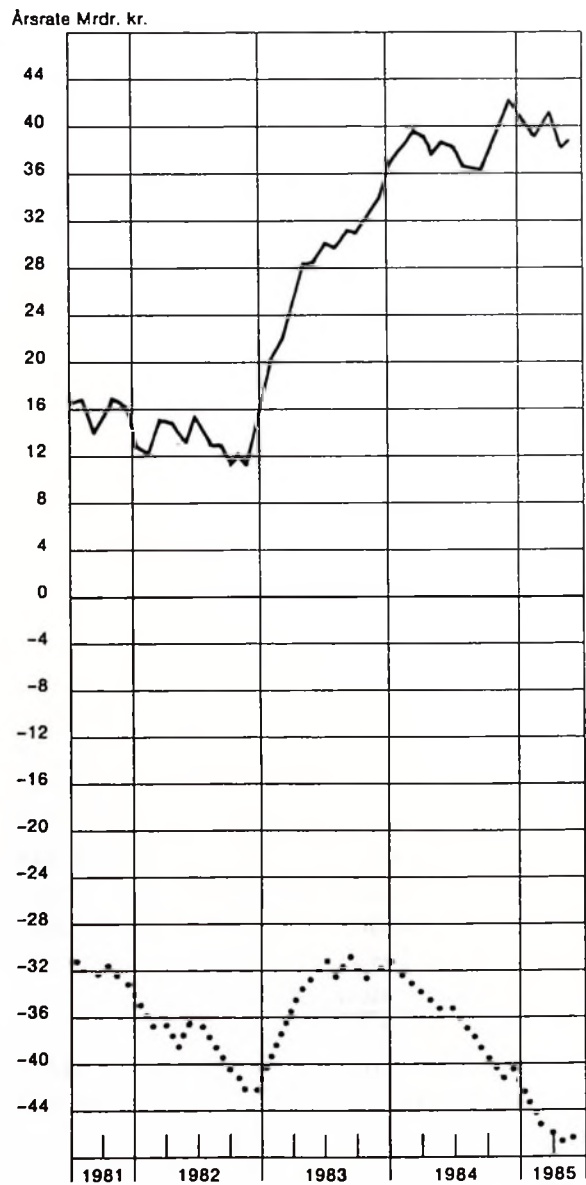
— Tradisjonelle varer
 ••• Tradisjonelle varer inkl. råolje og gass

importvarene økte prisene det siste året mest for drikkevarer og tobakk og tekstiler. I 1985 ventes en økning i eksport- og importprisen på 4%, slik at bytteforholdet holder seg uforandret etter bedringen i 1984.

Fig. 16. Varebalansen

— Uten skip og plattformer m.v.
 ••• Uten skip, plattformer m.v., råolje og gass

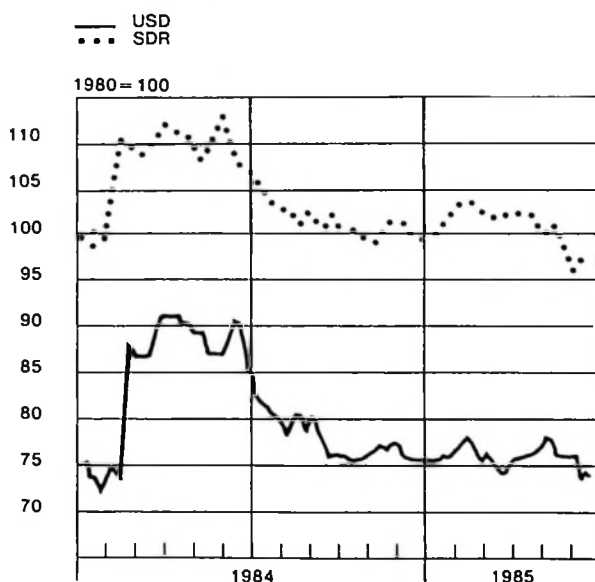

Svekkelsen av tradisjonell varebalanse gjennom 1984 har fortsatt hittil i år. I årets fem første måneder utgjorde underskuddet knapt 50 milliarder kroner, regnet på årsbasis, mot 37 milliarder kroner i 1984. Eksportverdien av olje og gass har i perioden januar-april i år økt med 15,7% i forhold til samme periode 1984. Hvis man rent teknisk legger til grunn at

- produksjonen av råolje og gass resten av 1985 ligger like mye over nivået fra fjoråret som i de fire første månedene i år,
- prisen på råolje holdes på samme nivå resten av året som i første halvdel av juni, og
- dollarkursen holdes uendret fra første halvdel av juni¹⁾, vil verdien av olje- og gasseksporten i inneværende år komme opp i vel 82 milliarder kroner, mot 78,3 milliarder kroner i 1984. Dette indikerer et overskudd på driftsbalansen for inneværende år på om lag 15 milliarder kroner,

¹⁾ Dette betyr at produksjonen går opp 5% fra 1984 til 1985, en gjennomsnittspris på vel 26 1/2 USD og en dollarkurs på 8,90 NOK for 1985.

Fig. 17. Priser på råvarer ekskl. olje

mot 26,3 milliarder kroner i 1984. Som vanlig knytter det seg stor usikkerhet til blant annet forutsetningene om produksjonsutviklingen for olje og gass, prisen på olje og kursutviklingen for dollar.

Fig. 18. Råoljepris, US dollar. Brent Blend

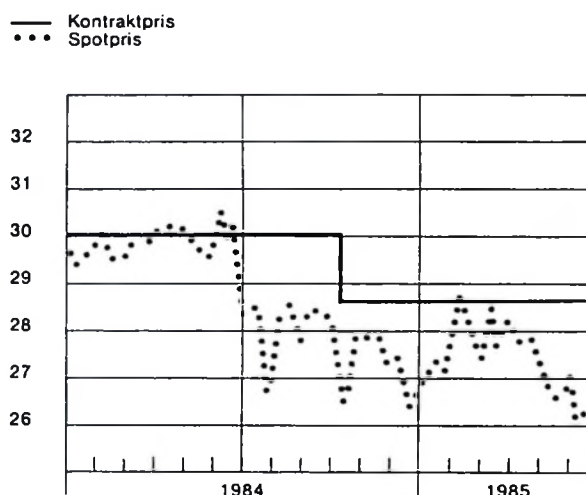
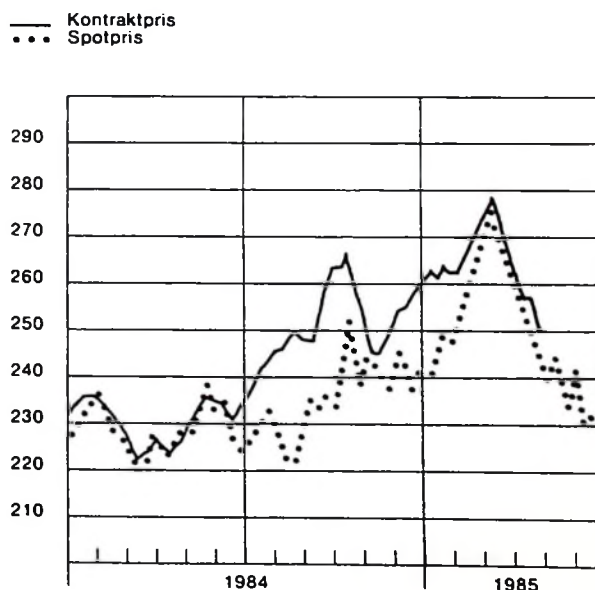

Fig. 19. Råoljepris, NOK. Brent Blend

Kreditt- og likviditetsutviklingen

Utviklingen i publikums likviditet

Figur 1–4 viser utviklingen i 1984 og hittil i 1985 for utvalgte likviditets- og kredittstørrelser.

Ved vurderingen av den løpende likviditets- og kredittutviklingen bør en legge vesentlig vekt på veksten over en noe lengre periode. I figurene har en derfor ved oppstilling av de veiledende budsjettall for 1985 tatt utgangspunkt i utviklingen fra gjennomsnittet for fjerde kvartal 1984 i stedet for som tidligere desember 1984.

Figur 1 og 2 viser utviklingen i den sesongkorrigerte innenlandske likviditetstilførsel og i pengemengdeveksten. Avvikling av reguleringer var bakgrunnen for den meget høye regi-

strerte veksten i pengemengden i 1984 (19,9%). En stor del av denne veksten skyldtes spesielle forhold i forbindelse med de dereguleringer som fant sted i kredittmarkedet i 1984, men også den faktiske veksten var høy. I Revidert nasjonalbudsjett for 1984 var det antatt at innenlandsk likviditetstilførsel ville gi et bidrag til veksten i pengemengden på 17,1%, mens inndragningen ved publikums nettokjøp av valuta m.v. var anslått til 6,8%. De endelige tall for 1984 viser at bidraget fra innenlandske kilder ble 22%. Samtidig førte større kapitalinngang enn forutsatt til at inndragningen ved valutatransaksjoner bare ble 2,1%.

Utviklingen tyder på at det kreves en høy innenlandsk rente for å nå de måltall som er

Fig. 1. Innenlandsk likviditetstilførsel

••• Budsjettanslag
— Observert utvikling sesongkorrigert

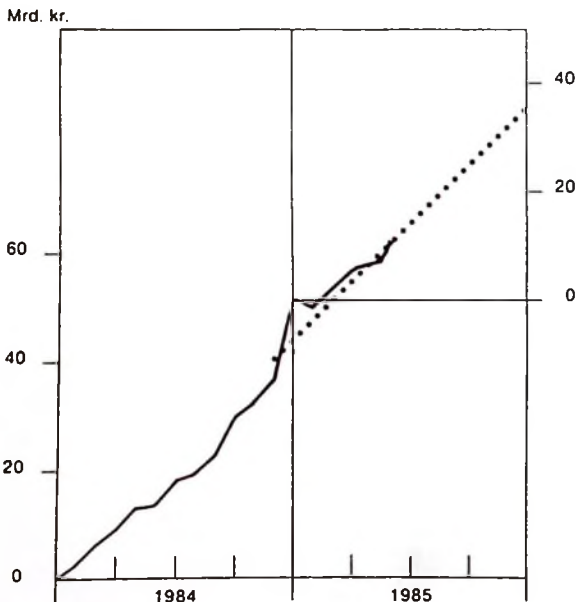
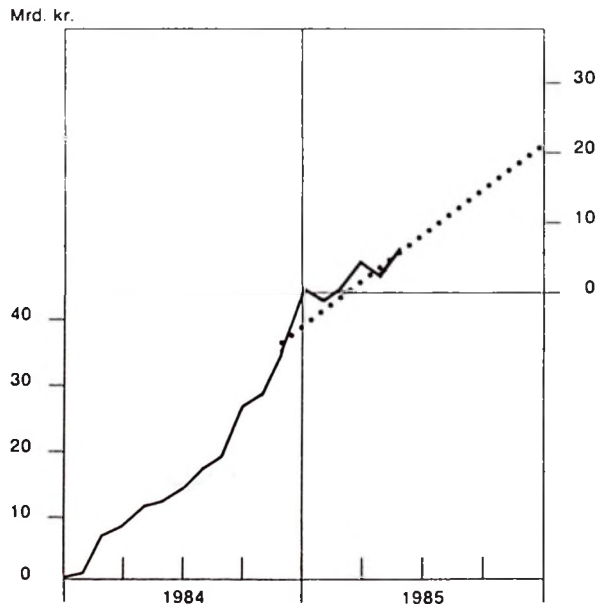

Fig. 2. Pengemengdevekst

••• Budsjettanslag
— Observert utvikling sesongkorrigert

satt for innenlandsk kreditt ekspansjon, men samtidig vil denne høye nominelle renten kunne bidra til stor kapitalinngang. Når et høyt nominelt rentenivå ser ut til å være en forutsetning for at likviditetseksponeringen ikke skal bli for sterk, må dette sees på bakgrunn av at den førte finanspolitikk nødvendigvis gjør en stram kredittpolitikk, og at skattefradrag for renteutgifter bidrar til høy privat kredittetterspørsel.

I Revidert nasjonalbudsjett er bidraget til pengemengdeveksten fra innenlandske kilder i 1985 satt til 15,5%, mens pengemengdeveksten er anslått til 10,5%. I perioden januar-april var både innenlandsk likviditetstilførsel og pengemengdeveksten i bra samsvar med budsjetttopplegget.

Målt med bidraget til pengemengdeveksten er finanspolitikken anslått å bli vesentlig mer ekspansiv i år enn i fjor. Tallene for årets fire første måneder tyder imidlertid på en mindre ekspansiv finanspolitikk enn i tilsvarende periode i fjor. Dessuten har sentralmyndighetenes lånetransaksjoner hittil i år virket kontraktivt på pengemengden på grunn av de store salg av statsobligasjoner ved Norges Bank. I årets fire første måneder bidrog publikums netto valutakjøp m.v. til en større inndragning enn i samme periode i 1984.

Foreløpige tall for mai indikerer en sterkere vekst både i innenlandsk likviditetstilførsel og pengemengde denne måneden enn i de tidligere måneder i år. Fortsatt er imidlertid tallene for årets første måneder i bra samsvar med budsjetttopplegget.

De foreløpige tallene viser at den innenlandske likviditetstilførsel siste 12 måneder fram til utgangen av mai var 47,7 milliarder kroner, som gav et bidrag til veksten i pengemengden på 20,5%. Publikums nettokjøp av valuta m.v. utgjorde i samme periode 9,6 milliarder kroner. Veksten i pengemengden ble således 38,1 milliarder kroner, eller 16,4%. Den høye veksttakten skyldes hovedsakelig sterk vekst gjennom annet halvår 1984.

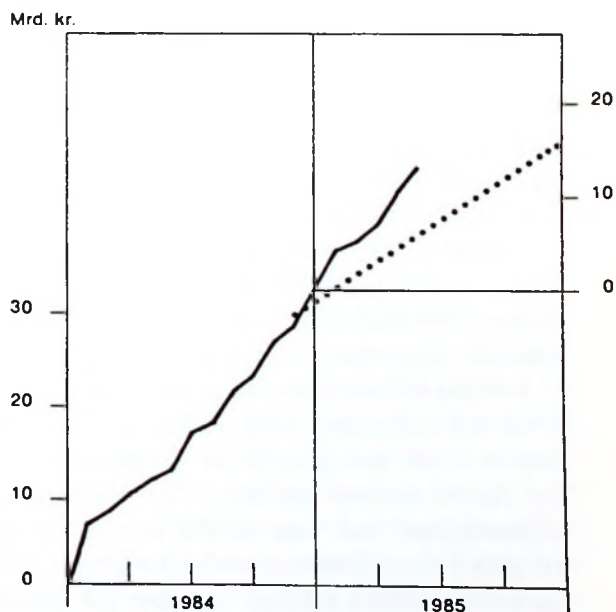
Kreditt-tilførselen til private og kommuner

I forhold til Nasjonalbudsjettet for 1985 er det i Revidert nasjonalbudsjett foretatt bare mindre endringer når det gjelder kreditttopplegget overfor de private finansinstitusjonene og for obligasjonsmarkedet. Sammensetningen av kreditt-tilførselen til private og kommuner er spesifisert i vedleggstabell 28b.

Forretnings- og sparebankenes samlede utlån til kommuner, næringsliv og privatpersoner økte meget sterkt i april etter en noe avdempet vekst i februar og mars. Korrigert for normale sesongsvingninger var veksten i april nær 3,5 milliarder kroner. Foreløpige tall for mai viser en meget kraftig utlånsøkning også denne måneden. Den sesongkorrigerte veksten var 3,4 milliarder kroner, eller 1,9 milliarder kroner mer enn hva kreditttopplegget skulle tilsi. Ved vurderingen av mai-tallene må en ta i betraktning at bankenes beholdning av private og kommunale obligasjoner ble redusert denne måneden. Dette bidrar til å

Fig. 3. *Forretnings- og sparebankenes samlede utlån (ordinære utlån)*

••• Veiledende tall
— Observert utvikling sesongkorrigert

dempe kreditt ekspansjonen, men selv hensyn tatt til dette var utlånsveksten sterkere enn lagt opp til. Veksten hittil i år er således knapt 5,8 milliarder kroner høyere enn hva budsjettanslaget skulle tilsi.

For statsbankene er det for 1985 lagt opp til om lag samme utlånsøkning som i 1984. Foreløpige tall for første kvartal indikerer imidlertid en lavere utlånsvekst enn i samme periode i fjor.

Mens de foreløpige tallene viste en sterk vekst i finansieringsselskapenes utlån i annet halvår 1984, viser de endelige tall at utlånsveksten faktisk ble dempet. Foreløpige tall viser at utlånsøkningen i første kvartal i år var omtrent som veksten i samme periode i fjor.

Den direkte reguleringen av skadeforsikringsselskapenes utlån fortsetter i 1985. Rammen er satt til 700 mill. kroner.

Utlånene fra livsforsikringsselskapene og pensjonskasser og -fond viste betydelig sterkere vekst i første kvartal i år enn i samme periode i fjor. Veksten siste 12 måneder fram til utgangen av mars var knapt 6,2 milliarder kroner, mens veksten for 1985 i Revidert nasjonalbudsjett er anslått til 5,9 milliarder kroner.

I Revidert nasjonalbudsjett er kreditttilførselen i 1985 over obligasjonsmarkedet og ved de private kredittforetak satt til 9,6 milliarder kroner. Så langt i 1985 har tilførselen vært mindre enn hva en jevn fordeling av dette anslaget over året skulle tilsi. Forklaringen på dette kan være at en del obligasjonsutstedere har utsatt sine låneopptak i håp om at rentenivået skulle falle.

Tilførsel i form av utstedelse av lånesertifikater regnes i kredittbudsjettet med under obligasjonsmarkedet. I første kvartal ble det emittert lånesertifikater for 250 mill. kroner.

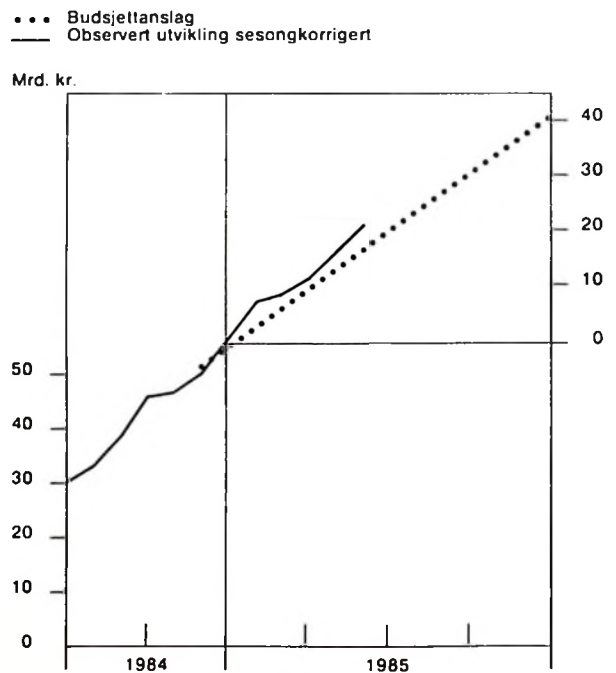
Kreditttilførselen over aksjemarkedet var i 1984 3,8 milliarder kroner, som er vesentlig høyere enn foregående år. Foreløpige tall for første kvartal indikerer at volumet av aksjeemisjoner var noe lavere enn i samme periode i fjor. Etter en svak utvikling i både volum og verdi i februar og mars tok omset-

ningen seg opp i april og mai. Fra sin laveste verdi i år, på 240 tidlig i januar, nådde kursindeksen sin høyeste verdi tidlig i juni, på 276, og har deretter falt noe.

Figur 4 viser utviklingen i kredittindikatoren. Denne konstrueres på grunnlag av utlån fra private banker, statsbanker, private finansieringsselskaper, livsforsikringsselskaper, private kredittforetak og låneopptak i obligasjons- og sertifikatmarkedet. Indikatoren omfatter om lag 90% av samlet innenlandsk kreditttilførsel. Kredittindikatoren avviker mindre fra budsjettet enn bankutlånene alene. I første rekke synes dette å skyldes en relativt liten tilførsel over obligasjonsmarkedet.

Utviklingen i 1985 viser fortsatt høyere vekst i bankutlånene enn forutsatt i kredittbudsjettet, mens den samlede innenlandske kreditttilførsel avviker mindre i forhold til opplegget. For årets fem første måneder sett under ett, er det tegn til avdempning i veksten i innenlandsk likviditetstilførsel og pengemengden. Hvis denne utviklingen vedvarer, vil veksten i disse aggregater for 1985 som hel-

Fig. 4. Kredittindikatoren

Teksttabell 1. Sertifikater. (Mill. kroner)

	Brutto- emisjoner pr. 31.05.85	Utestående beløp pr. 31. mai 1985				
		Gjenstående løpetid				Sum
		Under 1 mnd.	1-3 mndr.	3-6 mndr.	6-12 mndr.	
Statssertifikater	14 066	2 080	1 384		2 562	6 026
Banksertifikater	547	64	77	38	136	315
Finanssertifikater	1 834	55	742	525	462	1 784
Lånesertifikater	875		125	750		875
Sum	17 322	2 199	2 328	1 313	3 160	9 000

het kunne holdes innenfor de anslag som er gjort i Revidert nasjonalbudsjett. På bakgrunn av at observasjonsperioden er relativt kort, og den sterke stigningen i mai, er det imidlertid vanskelig å si om denne utviklingen representerer noe brudd med den sterke trendmessige vekst en tidligere har observert. Konjunktursituasjonen tilsier at det føres en stram penge- og kredittpolitikk fremover, med en likviditetsvekst innenfor de rammer som er trukket opp i Revidert nasjonalbudsjett. Forholdene på valutamarkedet setter imidlertid visse beskrankninger for hvor stram penge- og kredittpolitikk som kan føres.

Bruk av likviditetspåvirkende virkemidler

Det ble i årets fem første måneder emittert sertifikater for 17,3 milliarder kroner, hvorav statssertifikater for knapt 14,1 milliarder kroner. Norges Bank har i denne perioden kjøpt statssertifikater for 6,4 milliarder kroner i første hånd. Det emitteres tremåneders statssertifikater hver måned, mens 12-måneders statssertifikater utlegges annenhver måned. Den nominelle renten ved alle utleggelser av statssertifikater til nå har vært 12,5% p.a. Dette svarer til en effektiv rente på 13,1% p.a. for tremånederssertifikatene og 12,5% p.a. for et sertifikat med løpetid på 12 måneder.

Ved utgangen av mai var samlet utestående sertifikatmasse 9,0 milliarder kroner, der statssertifikatene utgjorde 6 milliarder kroner

(hvorav Norges Bank satt med 4,3 milliarder kroner).

Etter at de første sertifikatene ble utstedt, har det vært en prioritert oppgave for myndighetene å etablere et effektivt annenhåndsmarked. Et viktig skritt i den retning har vært å etablere faste rutiner for utleggelse av statssertifikater, samt å sørge for at det blir notert salgs- og kjøpskurser for disse papirene på Oslo Børs. Det gjenstår fortsatt en god del arbeid for å få annenhåndsmarkedet til å funksjonere på en hensiktsmessig måte. Megling av sertifikater er fortsatt underlagt lov om Fonds- og Aktiemeglere av 1918, som gir fondsmeglerne enerett til å stå for den ervervsmessige meglervirksomheten. Dette utelukker finansmeglerne, som tidligere har operert i det kortsiktige pengemarked, fra å delta som meglere av disse verdipapirene. Videre hemmer det annenhåndsomsetningen at alle kjøp og salg skal skje til faste kurtasjesatser som er bestemt av Finansdepartementet. Når lov om verdipapirhandel trår i kraft, vil dette gi et vesentlig bidrag til et bedre funksjonerende annenhåndsmarked.

Som en vel kunne vente, har dybden i sertifikatmarkedet ikke vært stor i de første månedene. Erfaringer fra andre land, som Sverige, tyder på at man må regne med at det tar betydelig tid før markedene er fullstendig utviklet. Dette til tross, har kjøp og salg av statssertifikater i annenhåndsmarkedet vært brukt i stor utstrekning for å påvirke likviditeten i det kortsiktige marked. I årets fem første måneder har Norges Bank totalt kjøpt

og solgt sertifikater i annenhåndsmarkedet for 13,7 milliarder kroner, og transaksjonene har skjedd begge veier - avhengig av likviditetssituasjonen til enhver tid.

I perioder har imidlertid utestående beholdning av statscertifikater vært for liten til at det har vært mulig å tilføre tilstrekkelig likviditet ved kjøp av disse i annenhåndsmarkedet. I stedet for å tilføre likviditet ved å kjøpe andre typer av sertifikater, har en da valgt å gå inn på kjøp-/gjenkjøpsavtaler for obligasjoner. Ved slike anledninger har en begrenset tilbudene til å gjelde stats- og statsbankobligasjoner.

For å unngå et for sterkt press oppover på pengemarkedsrentene, gikk Norges Bank tidlig i april ut med et slikt tilbud om å kjøpe fra bankenes obligasjonsbeholdninger mot at bankene forpliktet seg til gjenkjøp innen utgangen av måneden. For den tiden Norges Bank satt med obligasjonene, måtte bankene betale en rente på 13,5%, eller det samme som renten på de dyreste lån innenfor bankenes automatiske låneadgang i Norges Bank. Bankene solgte obligasjoner for nær 6,1 milliarder kroner. I løpet av april ble bankene dessuten tilført betydelige beløp ved oppløsning av tidligere inngåtte valutakontrakter, samt ved spotintervensjoner foretatt av kurshensyn.

Også i tredje låneperiode lå det an til å bli stramt på det kortsiktige pengemarkedet. Bankene ble derfor tidlig i mai tilført likviditet ved en ny kjøp-/gjenkjøpsavtale for obligasjoner. Renten ble denne gang satt til 13%, et halvt prosentpoeng lavere enn ved avtalen i april. Bankene måtte forplikte seg til gjenkjøp innen 28. juni. Bankene solgte obligasjoner for 10,2 milliarder kroner. Tidlig i juni ble fristen for gjenkjøp forlenget til 1. juli.

Norges Bank har fortsatt å stille kjøps- og salgskurser i en del utvalgte statslån på Oslo Børs. Totalt har bankens omsetning i årets første fem måneder vært 9,3 milliarder kroner. For det meste har Norges Bank solgt av sine beholdninger, noe som har medført en betydelig likviditetsinndragning. Siden utgangen av mars har renten i annenhåndsmarkedet for statsobligasjoner ligget omkring

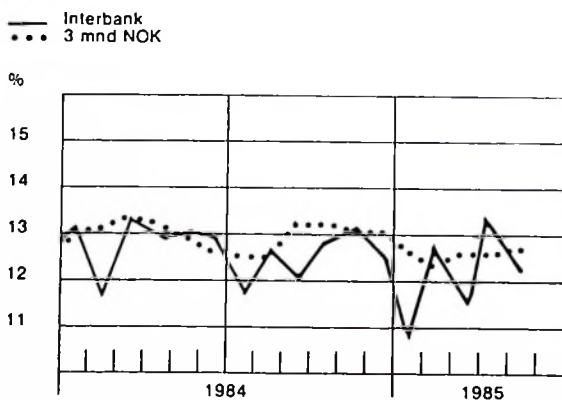
12,5%. Gjennom siste kvartal har en således det meste av tiden hatt en flat renteavkastningskurve, det vil si at avkastningen på korte papirer (sertifikater) og obligasjoner med ulik løpetid har vært omtrent den samme.

I slutten av juni ble det lagt ut to nye statslån, et 5-årslån til rente 12,4% p.a. og et 17-årslån til rente 12,7% p.a. I april ble det lagt ut et premieobligasjonslån på 1 milliard kroner.

Virkemiddelbruken fremover

Etter noen svakere år ble bankenes inntjening vesentlig bedret i 1983 og 1984. Bankenes rentemargin overfor publikum har vært relativt høy i Norge. Rentemarginen har blant annet subsidiert betalingsformidlingen. Både slike forhold som mindre grad av eller opphevelse av kredittrasjonering, etablering av sertifikatmarkedet samt etablering av nye banker og større konkurranse mellom banker og andre finansinstitusjoner, vil bidra til å endre dette. For at bankene skal kunne avsette midler til nødvendig oppbygging av egenkapitalen, fordres en tilfredsstillende inntjening. Bankenes inntjeningsposisjon er derfor blant de forhold Norges Bank tar hensyn til ved vurdering og anvendelse av de pengepolitiske instrumenter.

Fig. 5. Utviklingen i kortsiktige rentesatser, gjennomsnitt pr. mnd.

Det høye primærreservekravet kombinert med den lave forrentningen på statskasseveksler har bidratt til en redusert inntjening for en rekke banker i første tertial i år, og denne tendensen må ventes å bli forsterket i senere tertialer, når nedsettelsen av statskassevekselrenten som ble gjennomført i januar, slår fullt igjennom. Særlig de mindre banker er blitt rammet, da disse ikke har kunnet kompensere fallende rentemargin med økte inntekter fra valuta- og verdipapirhandel. Dersom dette fortsetter over noen tid, kan en få en konsentrasjon innenfor bankvesenet i strid med myndighetenes intensjoner. Ut fra dette er Norges Bank av den oppfatning at en ved bruk av et høyt reservekrav ikke vil kunne komme utenom en mer markedsmessig forrentning på statskassevekslene. I sin tilråding om bruken av de kredittpolitiske virkemidler i annet halvår anbefaler Norges Bank derfor at statskassevekselrenten settes opp med to prosentenheter, det vil si til det tidligere nivå. Selv med denne økningen vil statskassevekselrenten ligge betydelig under markedsrenten.

Samtidig foreslår Norges Bank at beregningsgrunnlaget for reservekrav for bankene endres til å omfatte trukne utlån og kreditt i form av obligasjoner og sertifikater i norske kroner (fratrukket oljekronelånene) til kommuner, foretak og privatpersoner. Dette vil gjøre bruken av primærreservekravet mer effektiv når det gjelder å styre bankenes utlån. For å opprettholde samme likviditetsbinding som tidligere, foreslås primærreservekravet hevet til 14% for sør-norske banker.

Norges Bank går i sin uttalelse videre inn for at plasseringsplikten for livsforsikringselskaper og pensjonskasser og -fonds oppheves, og at den direkte regulering av utlån fra skadeforsikringselskapene og de private finansieringsselskaperes utlån utenom factoring og leasing avvikles. Dersom Norges Banks forslag på dette punkt følges, bør primærreservekravet for sør-norske finansieringsselskaper heves til 14%, det samme som for bankene. De reguleringer som foreslås opphevet er etter Norges Banks oppfatning

ikke av vesentlig betydning for den samlede kreditttilførsel, men kun for hvilke institusjoner som yter kreditten.

Rentekontrollen pr. 31. desember 1984

Årsrenteoppgavene pr. 31. desember 1984 fra forretnings- og sparebankene og livsforsikringselskapene ble ferdig bearbeidet i mai. Det er disse oppgavene som er grunnlaget for kontrollen av hvorvidt institusjonene har overholdt finansministerens renteerklæring. Erklæringen som gjaldt ved siste årsskifte satte et øvre nivå på 12,6% p.a. for forretnings- og sparebankenes kortsiktige rente- og provisjonsnivå, mens nivået for mellomlange og langsiktige utlån skulle begrenses til 12,0% p.a. For livsforsikringselskapene skulle det gjennomsnittlige rentenivå holdes innenfor 12,0% p.a. I alle tilfeller var det rentebegrepet forskuddsrente med halvårlig kapitalisering som skulle legges til grunn.

De beregnede tall viser at det gjennomsnittlige rente- og provisjonsnivå for *kortsiktige* utlån lå på 12,6% p.a. i forretningsbankene og 12,7% p.a. i sparebankene. Sammenliknet med kontrollen pr. utgangen av august 1984 representerte dette en nedgang på 0,1 prosentpoeng for begge bankgrupper. For *mellomlange og langsiktige* utlån lå det gjennomsnittlige rente- og provisjonsnivå på 12,1% p.a. i begge bankgrupper, en nedgang på 0,1 prosentpoeng for forretningsbankene og 0,3 prosentpoeng for sparebankene sammenliknet med augustkontrollen. I *livsforsikringselskapene* — der alle utlån regnes som mellomlange og langsiktige — lå gjennomsnittrenten på 11,3% p.a. ved utgangen av 1984.

Hensyn tatt til en viss usikkerhet ved beregningene, viste kontrollen pr. utgangen av 1984 at det kortsiktige rente- og provisjonsnivå lå høyere enn forutsatt i 1 forretningsbank og 51 sparebanker, mot henholdsvis 7 og 110 ved augustkontrollen. Tilsvarende gikk antallet forretningsbanker som overskred det mellomlange og langsiktige

rente- og provisjonsnivå ned fra 12 til fem mellom de to kontrolltidspunkter, mens det for sparebankene var en nedgang fra 155 til 76. Alle livsforsikringsselskapene lå under renteerkklæringens øvre nivå.

I forbindelse med kontrollen pr. utgangen av august i fjor sendte Norges Bank ved slutten av året brev til de banker som hadde overskredet renteerkklæringens satser. Bankene ble her bedt om å gjøre rede for hvilke konkrete tiltak de ville iverksette for å bringe rente- og provisjonsnivået i overensstemmelse med renteerkklæringens forutsetninger. De fleste banker gav svar som innebar at de ville til-

passe seg renteerkklæringen. Det er imidlertid grunn til å anta at for en del bankers vedkommende har disse tilpasningene fått virkning først etter årsskiftet.

Med den justering av renteerkklæringen som fant sted i januar i år, vil en kunne beregne utnyttelsesgraden separat for provisjonsbelagte kreditter. Derved er en del av de beregningstekniske svakheter eliminert. En står likevel overfor vesentlige svakheter ved rentekontrollen. Det gjelder særlig de tilpasningsmuligheter som foreligger i finansinstitusjonene, svakheter som Norges Bank har påpekt tidligere.

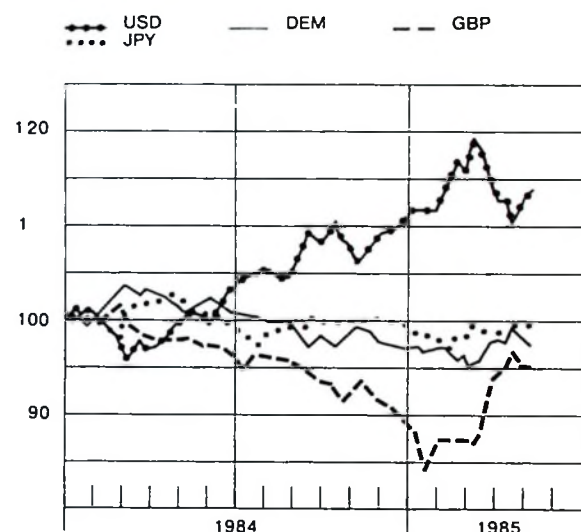
Valutaforholdene internasjonalt

Amerikanske dollar. Etter en sterk stigning i de første månedene av 1985 har den effektive kursen på amerikanske dollar siden slutten av februar vist en betydelig nedgang. Ved midten av juni var kursen på dollar overfor de europeiske hovedvalutaer, med unntak av britiske pund, på om lag samme nivå som ved årsskiftet. Overfor pund sterling ble dollaren svekket med over 10 prosent. Kursen på dollar overfor japanske yen var om lag uendret fra årsskiftet til juni. Dollaren har fortsatt å vise betydelige kursfluktasjoner, også over kortere perioder.

Kursutviklingen for dollar har over lengre perioder vært dominert av de internasjonale kapitalbevegelsene og dollartilbudet og -etterspørselen der. Kapitalbevegelsene er i stor grad bestemt av forventet avkastning på dollarplasseringer, sammenliknet med plasseringer i andre valutaer. Forventningene er i sin tur bestemt av den aktuelle kurs- og renteutviklingen, samt av den økonomiske

utviklingen mer generelt. Dollarkursen blir dermed sterkt påvirket av nye opplysninger

Fig. 1. Effektive valutakurser¹⁾
(Valutafondets MERM-indeks,
ukegjennomsnitt)

¹⁾ MERM-indeksen angir verdien på et lands valuta som et veid gjennomsnitt av kursene på andre valutaer. Vektene er ment å gjenspeile de enkelte valutaers betydning for vedkommende lands utenrikshandel.

Teksttabell 1. Valutakurser overfor amerikanske dollar¹⁾

	1984	1985						Endring i prosent ²⁾
	31. des.	31. jan.	28. febr.	31. mars	30. april	31. mai	19. juni	31.12.84– 19.6.85
Tyske mark (DEM)	3,1480	3,1681	3,3210	3,0840	3,0888	3,0900	3,0050	– 4,5
Pund sterling (GBP)	1,1625	1,1260	1,0930	1,2410	1,2410	1,2730	1,3133	–11,5
Japanske yen (JPY)	251,15	255,05	259,35	250,60	251,35	251,95	246,69	– 1,8
Sveitsiske franc (CHF)	2,5930	2,6785	2,8260	2,6038	2,5865	2,6090	2,5167	– 2,9
Franske franc (FRF)	9,6350	9,6850	10,1500	9,4050	9,4230	9,4160	9,1654	– 4,9

¹⁾ Valutaenhet pr. dollar, med unntak av pund sterling, som er angitt som dollar pr. pund.

²⁾ Positive endringstall angir sterkere dollar.

om økonomisk politikk og utvikling i USA, sett i forhold til andre land.

Kursstigningen på dollar fram til slutten av februar ble satt i forbindelse med indikasjoner på fortsatt sterk vekst i amerikansk økonomi og underskudd på det føderale budsjett. Disse forhold trakk i retning av fortsatt høye dollarrenter og dermed forventninger om høy relativ avkastning på dollarplasseringer. Dollarrentene viste en stigende tendens i årets første måneder, jf. figur 2.

Koordinerte sentralbankintervensjoner i slutten av februar var den direkte foranledning til at dollaroppgangen stoppet. Den tyske sentralbanken sto for størstedelen av intervensjonene, men også andre lands sentralbanker, deriblant den amerikanske, deltok. En svakere dollar synes å ha blitt et mer fremtredende ønske hos de amerikanske myndigheter. På amerikansk hold har en tidligere vært tilbakeholdne med intervensjoner i valutamarkedet. Dette antas å ha vært en viktig årsak til at tidligere intervensjoner med sikte på å dempe dollaroppgangen generelt har hatt forbigående virkninger, idet en dermed ikke har oppnådd å påvirke forventningene i markedene på en effektiv måte. USAs deltakelse i februar-intervensjonene har trolig bidratt til at disse intervensjonene synes å ha fått en større effekt enn tidligere intervensjoner på samordnet basis. I tillegg var intervensjonsomfanget i slutten av februar større enn ved tidligere samordnete intervensjoner.

Den fortsatte dollarnedgangen etter februar er tilskrevet en rekke faktorer. Avtakende vekst i amerikansk økonomi synes å være den viktigste enkeltfaktoren. Den lavere veksten betyr dempet kredittetterspørsel fra privat sektor, samtidig som den har bidratt til at det føres en mindre stram pengepolitikk. Begge forhold trekker i retning av lavere renter og dermed svakere dollar. Siden mars har rentene i USA vist en avtakende tendens. Flere lokale bankkriser og det økende driftsunderskuddet overfor utlandet har også trukket i retning av en svakere dollar.

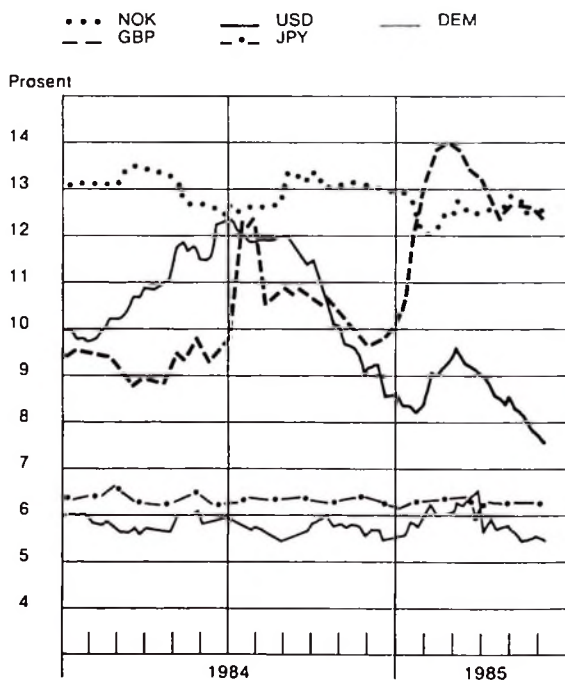
Den labile situasjonen, med store kursfluktasjoner for dollar over kortere perioder, er

tilskrevet usikkerheten om fremtidig økonomisk utvikling i USA. Valutamarkedene har vært under påvirkning av stadig skiftende signaler om økonomisk utvikling og politikk.

De europeiske valutaer. De relative posisjonene innen *Det europeiske valuta-system* (EMS) ble lite endret fra årsskiftet til juni. Det har ikke vært noe press av betydning mot de fastsatte paritetene.

I mars i år var det seks år siden EMS ble etablert. Mens det i løpet av de fire første årene var syv kursjusteringer innen samarbeidet har det ikke vært noen de to siste årene. Det er grunn til å tro at en mer likeartet økonomisk politikk og utvikling blant medlemslandene har vært en viktig faktor for kursstabiliteten. Stabiliteten innen EMS kan dessuten for en del tilskrives den stigende dollarkursen. Grunnen til dette er at amerikanske dollar og tyske mark er nære plasseringsalter-

Fig. 2. Internasjonale rentesatser¹⁾

¹⁾ Tre måneders euro-innskuddsrenter i London, GBP i Paris, NOK beregnet etter terminkursor.

nativer. Når dollaren stiger gjenspeiles dette i en svekkelse av tyske mark i forhold til de øvrige EMS-valutaer. Ettersom mark i EMS-sammenheng er en sterk valuta, gjør dette at press mot paritetene motvirkes. Dollarfallet siden februar synes imidlertid ikke å ha ført til noe press mot paritetene. En grunn til dette kan være at investorer som har gått ut av dollarfordringer i større grad enn tidligere har gått inn i pundfordringer (pund sterling deltar ikke i selve kurssamarbeidet i EMS) og i mindre grad i markfordringer. Dermed har en unngått en styrkelse av mark vis-a-vis de øvrige EMS-valutaene. De høye pundrentene kan ha bidratt til dette. Andre forhold som må antas å ha bidratt til stabiliteten innen EMS er den økende bruk av japanske yen og private ECU internasjonalt, noe som letter presset mot tyske mark ved fall i dollarkursen, samt at EMS-systemet etter hvert er blitt mer etablert.

De relativt lave rentene på markplasseringer har ført til at *tyske mark* anses som under-

vurdert ut fra den interne kjøpekraft. En relativt sett lav inflasjon i Vest-Tyskland har ikke fått slå ut i en tilsvarende appresiering av tyske mark. Dette har sin bakgrunn i at de vest-tyske myndigheter har lagt vekt på, gjennom lav rente, å få i stand en investeringsledet oppgang. Den lave markkursen bidrar imidlertid til at konjunkturoppgangen for tiden er eksportledet, jf. oversikten over den realøkonomiske utviklingen. Den lave markkursen innebærer videre at det eksisterer et underliggende behov for justering av paritetene i EMS.

Kursen på *pund sterling* har vist markerte endringer hittil i 1985. Etter en sterk svekkelse ved årsskiftet har den effektive kursen vist en betydelig stigning, slik at den i juni ligger om lag 6 prosent over nivået ved årsskiftet. Kursnedgangen ved årsskiftet var forårsaket av fallende oljepriser og uklarhet med hensyn til den britiske pengepolitikken. Myndighetene ønsker av hensyn til inflasjonen å motvirke pund-svekkelsen. Det ble derfor iverk-

Teksttabell 2. Kurvvalutaene. Midt-kurser notert på Oslo Børs

	Kurv- vekter, prosent	1984	1985						Endring i prosent ¹⁾
		31. des.	31. jan.	28. febr.	31. mars	30. april	31. mai	19. juni	31.12.84- 19.6.85
Tyske mark (DEM)	17,7	289,03	289,32	287,13	288,79	288,84	287,22	288,72	+ 0,1
Svenske kroner (SEK)	15,5	101,39	101,41	101,60	99,64	99,26	99,43	99,61	+ 1,8
Pund sterling (GBP)	14,7	10,561	10,327	10,421	11,047	11,086	11,302	11,394	- 7,9
Amerik. dollar (USD)	11,0	9,0870	9,1670	9,5400	8,8875	8,9250	8,8750	8,6760	+ 4,5
Franske franc (FRF)	9,2	94,56	94,65	94,04	94,65	94,69	94,26	94,66	- 0,1
Danske kroner (DKK)	6,8	80,83	81,04	80,30	80,80	80,08	79,92	80,34	+ 0,6
Japanske yen (JPY)	6,0	3,616	3,598	3,687	3,541	3,546	3,524	3,517	+ 2,7
Nederl. gylden (NLG)	4,6	256,08	255,77	254,13	256,12	255,66	254,77	256,08	0,0
Kanadiske dollar (CAD)	3,6	6,8856	6,8999	6,9332	6,4879	6,5376	6,4464	6,3777	+ 7,4
Italienske lire (ITL)	3,3	0,472	0,469	0,463	0,450	0,452	0,450	0,452	+ 4,2
Finske mark (FIM)	3,0	139,20	138,16	138,76	138,07	138,24	138,40	138,61	+ 0,4
Belg. fr. (komm.) (BEC)	2,4	14,435	14,461	14,329	14,346	14,349	14,271	14,242	+ 1,3
Østerrik. schilling (ATS)	1,5	41,17	41,20	40,93	41,05	41,05	40,88	41,08	+ 0,2
Sveitsiske franc (CHF)	1,2	351,23	342,37	337,76	341,83	344,99	340,22	344,74	+ 1,8
Kurvindeksen		101,74	101,75	101,88	101,59	101,65	101,47	101,50	-

¹⁾ Positive endringstall angir sterkere norsk krone.

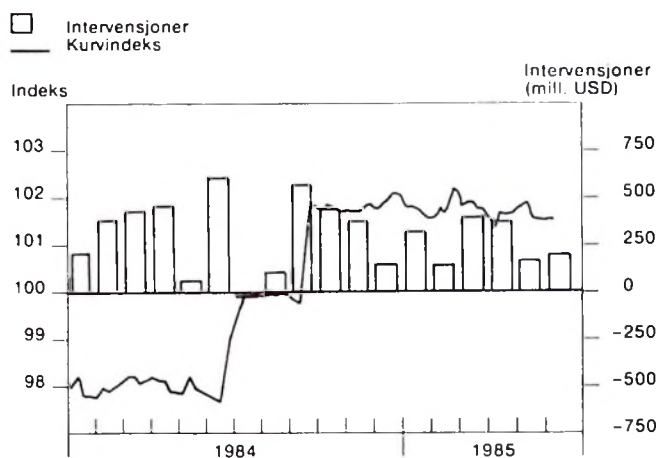
satt tiltak med sikte på å heve pundrentene. De stigende pundrentene betraktes som en hovedårsak til den senere pundstyrkelsen. Foruten renteoppgangen, bidro en god mottakelse av det nye statsbudsjettet, slutten på gruvearbeiderstreiken og en midlertidig stabilisering av oljeprisene til appresieringen i mars og april.

Storbritannia er medlem av EMS, men pundet er som nevnt ikke tilknyttet selve kursordningen (*Exchange Rate Mechanism – ERM*). Det har i vår vært et politisk press i Storbritannia for tilslutning til ERM. Myndighetene har imidlertid hittil ikke ønsket en slik tilslutning. En viktig begrunnelse for dette er at en ønsker å bevare sin pengepolitiske uavhengighet, noe som anses som uforenlig med ERM-deltakelse.

Den svenske kronen har vist en tendens til svekkelse i vår som følge av en betydelig kapitalutgang. Kapitalutgangen er satt i sammenheng med en svakere utvikling i svensk økonomi, med økende underskudd på driftsbalansen. For å motvirke svekkelsen har Sveriges Riksbank intervenert i valutamarkedet, og rentene ble i mai hevet som et ledd i en økonomisk-politisk pakke. (Se den realøkonomiske oversikten for en omtale av de økonomisk-politiske tiltakene i Sverige).

Japanske yen. Kursen på japanske yen har gjennom første halvdel av 1985 vist en stabil utvikling, både i effektive termer og overfor amerikanske dollar. De underliggende økonomiske forhold, med økende driftsoverskudd og en generelt gunstig økonomisk utvikling, tilsier en sterkere yen. De relativt lave yenrentene har medført en betydelig kapitalutgang fra Japan og har således trukket i motsatt retning.

Fig. 3. Norges Banks kursintervensjoner¹⁾ og kurvindeks²⁾

¹⁾ Netto spot- og terminintervensjoner. Positive tall angir netto kjøp av valuta.
²⁾ Geometrisk gjennomsnitt. Stigende kurve betyr svakere krone.

Teksttabell 3. Norges Banks intervensjoner for å påvirke valutakursen¹⁾ (mill. USD)

	Spot		Termin		Brutto intervensj.-beløp	Netto intervensj.-beløp
	Kjøp	Salg	Kjøp	Salg		
1984						
Jan.–Des.	2 180	590	2 217	55	5 042	+ 3 072
1985						
Januar	103	88	278	0	469	+ 293
Februar	106	121	151	0	378	+ 136
Mars	387	67	50	0	504	+ 370
April	372	0	0	0	372	+ 372
Mai	75	0	75	0	150	+ 150
Juni (til 18.6)	102	40	95	0	201	+ 193

¹⁾ Spot- og terminintervensjonene tar i første rekke sikte på å stabilisere kronkursen målt ved Norges Banks kurvindeks. I tillegg har Norges Bank foretatt swapintervensjoner med sikte på å styre bankenes kronelikviditet.

Valutaforholdene i Norge

Kurs- og intervensjonspolitik. Gjennom intervensjoner i valutamarkedet søker Norges Bank å holde en stabil kronekurs, målt ved kurvindeksen. Siden september 1984 har en tatt sikte på å holde verdien på kurvindeksen på verdier opp mot 102. Indeksverdien har fra årsskiftet til juni gjennomgående ligget på verdier mellom 100,5 og 102.

Fra årsskiftet til juni ble kronen noe styrket overfor de viktigste kurvvalutaene, med unntak av pund sterling.

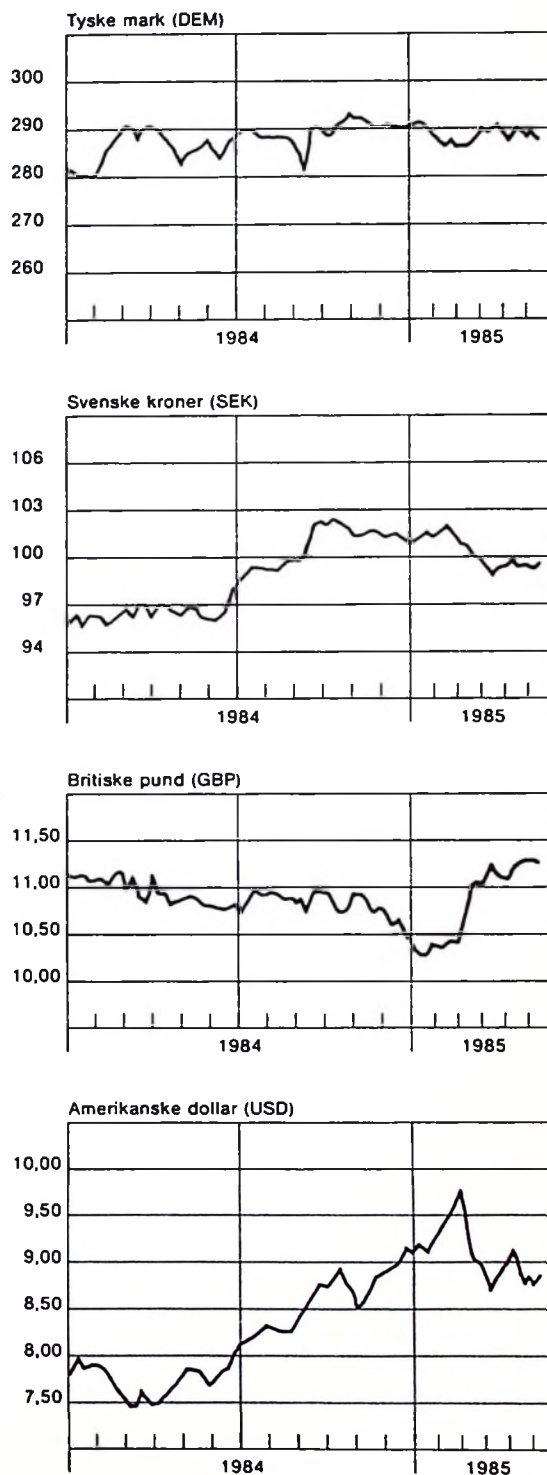
Overfor pund sterling ble kronen svekket med om lag 8 prosent. Dollaren nådde en toppnotering 26. februar på 9,88 kroner pr. dollar. Teksttabell 2 og figur 4 viser kronens kursutvikling overfor kurvvalutaene.

Norges Bank har gjennom valutaintervensjonene i første halvår 1985 netto tilført kroner (kjøpt valuta) for å styre kursutviklingen for kronen. Intervensjonene er gjort dels mot dollar, dels mot tyske mark. Valutaintervensjonene har bidratt til at de offisielle internasjonale reserver øker, se etterfølgende avsnitt. Figur 3 og tabell 3 gir en oversikt over de intervensjoner Norges Bank har foretatt ut fra valutakurshensyn.

Intervensjonene indikerer at det gjennomgående har vært et press i retning av sterkere krone hittil i 1985. Presset har sin bakgrunn i at overskuddet på driftsbalansen ikke motsvarer av en netto kapitalutgang fra sektorer utenom Norges Bank. Et høyt, relativt rentenivå på kroneplasseringer må antas å dempe kapitalutgangen. Dermed oppstår et valutaoverskudd i markedet, som Norges Bank må kjøpe opp ved intervensjoner for å hindre en uønsket styrking av kronen.

Norges Banks intervensjoner i valutamarkedet har, i tillegg til å styre kronekursen, de senere år vært innrettet også mot å påvirke bankenes kronelikviditet. Siden tidlig i 1985 har en ved intervensjonene overveiende lagt vekt på kursstyringen. Bakgrunnen for dette er at en har ønsket å utvikle de nye sertifikatmarkedene og derfor har lagt hovedvekten av likviditetsstyringen på innenlandske instru-

Fig. 4. Norske kroner, kursutviklingen overfor de viktigste kurvvalutaene. (Ukegjennomsnitt av midt-kurser notert på Oslo Børs).

menter. Dette gjenspeiles i at intervensjonene i terminmarkedet og swapintervensjoner i valuta har fått et redusert omfang, slik at valutaintervensjonene for en stor del er foretatt i spotmarkedet.

Norges Banks fordringer i valuta. Norges Banks valutareserver, som er den mest likvide del av Norges Banks fordringer i valuta, økte fra 63,0 milliarder kroner ved årsskiftet til 76,4 milliarder kroner ved utgangen av mai. Andre fordringer på utlandet, som i større grad plasseres ut fra hensynet til avkastning, økte i den samme perioden fra 24,6 milliarder kroner til 27,8 milliarder kroner. Valutainnskudd i norske banker økte fra 0 til 2,3 milliarder kroner. Endringer i valutafordringene kan føres tilbake til Norges Banks intervensjoner i valutamarke- det, til renteinntekter og til kursendringer på reservevalutaene.

Valutareguleringen. Langsiktig kapitalinngang til næringslivet utenom oljevirkosomhet og skipsfart reguleres av Norges Bank ved den såkalte «takreguleringen». Rammen for slike lån er i Revidert nasjonalbudsjett 1985 satt til 2,2 milliarder kroner for 1985. I tillegg til dette lisensieres kapitalinngang til skipsfart

og oljevirkosomhet av henholdsvis Handels- departementet og Norges Bank.

En har hittil i år registrert en betydelig etterspørsel etter langsiktige valutalån til industri m.v. Således ble det i perioden januar—mai gitt lisenser for opptak av lang- siktige valutalån (fra utlandet eller norsk bank i henhold til lisens) for i alt 1 074 millioner kroner, mot 700 millioner kroner i tilsva- rende periode i fjor.

Til oljeletings- og utvinningsselskaper ble det i perioden januar—mai gitt lisenser for 3 160 millioner kroner.

I tillegg til langsiktige valutalån til industri m.v. regulert under «taket», ble det gitt lisen- ser for opptak av andre langsiktige valutalån til samme sektor i perioden januar—mai i år på til sammen 1 345 millioner kroner. En betyde- lig andel av disse lånene er lisensiert for direkte investeringer i utlandet.

Også etterspørselen etter kortsiktige valu- talån har vært betydelig hittil i år. I perioden januar-mai ble det gitt lisenser for vel 3 mil- liarder kroner (inkludert vel 950 millioner kroner til skipsbyggelån), mot 2,7 milliarder i tilsvarende periode i fjor.

En må anta at renteforskjellene mellom Norge og utlandet er en av faktorene som bid- rar til den sterke etterspørselen etter valuta- lån. Kursforventningene må antas å trekke i

Teksttabell 4. Norges Banks fordringer i valuta (Mill. kroner)

	Pr. 31/12-84	Pr.31/1-85	Pr.31/5-85
A. Brutto fordringer på utlandet	87 570	86 879	104 216
Valutareserver	63 000	62 261	76 404
Andre fordringer på utlandet	24 570	24 618	27 812
B. Utenlandske innskudd i Norges Bank	2 417	2 345	2 400
C. Netto fordringer på utlandet (C = A - B)	85 153	84 534	101 816
D. Netto terminfordringer i valuta	7 622	9 368	670
E. Valutainnskudd i norske banker	0	958	2 285
F. Totale netto valutaforordringer (F = C + D + E)	92 775	94 860	104 771

samme retning. Dette understreker det dilemma en står overfor i rentepolitikken, og som er omtalt i likviditetsoversikten foran.

Også lån til utlandet har vist en markert økning hittil i år. I perioden januar-mai ble det gitt lisenser for i alt 5,8 milliarder kroner, mot 2,7 milliarder kroner i tilsvarende

periode i fjor. Av dette var 4,8 milliarder kroner valutalån fra norske banker.

Tillatelse til opptak av eurokroneobligasjonslån gis av Finansdepartementet. Fram til juni ble det gitt tillatelse til opptak av 700 millioner kroner, hvorav 200 millioner kroner til valutainnlendinger.

Tilråding om bruken av de kredittpolitiske virkemidler i annet halvår 1985

Norges Bank sendte 19. juni 1985 følgende brev til Finansdepartementet:

1. Generelt

Norges Banks tilråding om bruken av de penge- og kredittpolitiske virkemidler i 1985 ble oversendt Finansdepartementet i brev av 17.12.1984. En del av de forslagene som ble satt frem, var begrenset til 1. halvår. På bakgrunn av dette og den utvikling som har skjedd siden dette virkemiddelbrev ble sendt, vil Norges Bank med dette komme med konkrete tilråding om virkemiddelbruken i 2. halvår.

Det fremgår av Revidert nasjonalbudsjett at det finanspolitiske opplegg for 1985 må betraktes som ekspansivt. Underskuddet på statsbudsjettet, korrigert for statens direkte deltagelse i oljevirksomheten og overføringer fra Norges Bank, er anslått å vokse fra 5,7% i 1984 til 6,9% i 1985 målt som andel av BNP ekskl. petroleumsvirksomhet. Tilsvarende vekst har ikke vært observert siden 1978. Bidraget til pengemengdeveksten fra underskuddet er nå anslått til 7,4%, mot 5,9% i 1984. En må tilbake til motkonjunkturpolitikken 1975–78, for å finne år hvor dette bidraget har økt like sterkt. Samtidig viser de ulike realøkonomiske indikatorer nå klare spor etter konjunkturoppgangen ute og en mer økonomisk ekspansiv politikk hjemme. Dette fremgår også av Revidert nasjonalbudsjett, hvor veksten i BNP ekskl. petroleumsvirksomhet inneværende år er anslått til 3%. En ser videre tegn til tilstramming i arbeidsmarkedet. Ledigheten har gått ned, og antall ledige plasser har økt. I mange delmarkeder, regionalt og yrkesmessig, er det nå mangel på arbeidskraft. Lønnsveksten pr. lønnstakerårsverk har siste halvår trolig vært 7–8 prosent årlig rate, noe som impliserer en real-lønnsvekst opp mot 2¹/₂ prosent.

På denne bakgrunn er det ikke overraskende at vi over en lengre periode har hatt sterk vekst i viktige kredittpolitiske indikatorer, som pengemengde, innenlandsk likviditetstilførsel, innenlandsk kreditttilførsel og bankutlån. En del av denne veksten skyldes nok likevel spesielle forhold som har gjort seg gjeldende gjennom 1984 og 1985, som blant annet avvikling av direkte reguleringer, tilbakeføring av lån til bankenes balanser og sterk vekst i annenhåndsomsetningen av aksjer, obligasjoner og boliger.

Mens kreditttilførselen, og spesielt bankenes utlånsvekst, har vært svært høy også de senere måneder, har en etter årsskiftet sett en viss avdemping av den innenlandske likviditetstilførsel og pengemengdeveksten. På nåværende tidspunkt er det imidlertid vanskelig å se om dette representerer noe brudd med den trenden en har observert over lengre tid. Det synes videre klart at — gitt de realøkonomiske beskrankninger en står overfor — er det behov for å dempe kreditt- og likviditetstilførselen dersom de mer langsiktige målsettinger med hensyn til pris- og kostnadsstigning skal kunne realiseres.

Når aktivitetsnivået stimuleres gjennom en ekspansiv finanspolitikk, og de reelle lånekostnader etter skatt holdes på et lavt nivå og bindes gjennom det gjeldende system for rentefastsettingen, er imidlertid ikke forutsetningene til stede for å holde kreditt- og likviditetstilførselen innenfor nærmere bestemte rammer. Tradisjonelt har en til dels kunnet realisere et oppstilt kredittbudsjett gjennom utstrakt bruk av direkte reguleringer, men erfaringene, senest fra 1983, har vist at dette har ført en stigende andel av kreditttilførselen over i ikke-regulerte kanaler, slik at

de realøkonomiske virkninger av reguleringsene er blitt svært begrenset.

Dette har man etter årsskiftet 1983/84 tatt konsekvensen av ved i stadig større grad å avvikle direkte reguleringer. De som nå gjenstår har neppe nevneverdig betydning for det samlede kredittomfang, men i alt vesentlig bare for hvilke institusjoner som yter kreditten. Dette tilsier at tiden nå er inne til å avvikle gjenstående reguleringer.

Kredittpolitikken gjennom annet halvår bør således føres ved hjelp av generelle likviditetspåvirkende virkemidler, i den utstrekning dette er mulig med de bindinger som er lagt på virkemiddelbruken. I denne sammenheng er det naturlig at Norges Banks operasjoner i sertifikat- og obligasjonsmarkedet har en sentral plass. Retningslinjene for disse operasjonene vil bli vurdert løpende, ut fra utviklingen i kreditt- og likviditetstilførselen, renteforholdene i det kortsiktige og langsiktige marked og renteforholdene i utlandet. Som påpekt i Revidert nasjonalbudsjett bør en ved gjennomføringen av opplegget unngå at tilleggsbevilgninger fører til at finanspolitikken blir enda mer ekspansiv. Dette ville ytterligere redusere mulighetene for å gjennomføre det skisserte kredittpolitiske opplegg uten sterkere press på rentenivået.

Norges Bank har tidligere påpekt at det må være konsistens mellom de likviditets- og kredittpolitiske kvantumsmål en stiller opp, og det rentenivå en finner å kunne akseptere. Når en ikke vil akseptere at det generelle rentenivået er fleksibelt i begge retninger, svikter grunnlaget for å stille opp selvstendige mål størrelser for kreditt- og likviditetstilførselen, og disse må i stedet oppfattes som bestemt av det fastlagte rentenivå og de økonomiske forhold for øvrig, herunder det finanspolitiske opplegget.

2. Den kortsiktige rente- og likviditetsstyringen

Sørnorske forretnings- og sparebanker og sørnorske finansieringsselskaper er i dag pålagt å holde 11% av sitt beregningsgrunnlag

i form av lavt forrentede primærreserver. Dette er et strengere krav enn hva som har vært vanlig de siste årene. Samtidig har differansen mellom pengemarkedsrenten og statskassevekselrenten økt etter at renten på statskasseveksler ble redusert i januar.

Bakgrunnen for nåværende nivå på reservekrevet og statskassevekselrenten er at det skal være ulønnsomt for bankene å ekspandere sin utlånsvirksomhet. Erfaringer fra de senere år tyder på at effekten av slike tiltak er beskjeden, og at den virkning som eventuelt oppnås samtidig medfører at lånene i stedet gis over det uregulerte kredittmarked. Dette innebærer at de realøkonomiske intensjoner ikke blir oppfylt, samtidig med at oversikten over hva som skjer på kredittmarkedet reduseres.

En annen følge av den nåværende virkemiddelbruk er at på lengre sikt vil bankenes evne til oppbygging av egenkapital bli rammet, noe som innebærer en fare for styrken i vårt kredittsystem. For å fylle egenkapitalkravene i situasjoner med dårlig inntjening vil bankene være avhengige av tilgang på kapital fra aksjemarkedet. Mulighetene for å tiltrekke seg aksjekapital i slike situasjoner vil imidlertid være redusert.

Regnskapstall fra en del forretningsbanker for 1. tertial 1985 tyder videre på at det særlig er de små bankene som er blitt rammet av dårlig inntjening. Endringene i rentemarginen rammer de ulike banker omtrent likt, mens de større bankene har lettere for å skaffe seg inntekter fra annen virksomhet, som eksempelvis valuta- og verdipapirhandel. For et utvalg av forretningsbanker har driftsresultatet før tap og tapsavsetninger for de tre minste bankene således falt fra 1,83% av forvaltningskapitalen i 1. tertial 1984 til 1,07% i 1. tertial 1985, eller med 0,66%. For de store og mellomstore bankene i utvalget har driftsresultatet blitt redusert med henholdsvis 0,45% og 0,35%, altså vesentlig mindre. De store bankenes inntjening ligger på et høyere nivå enn for de små og mellomstore banker. Dersom nåværende virkemiddelbruk opprettholdes over noen tid, kan dette således lede

til en konsentrasjon innenfor bankvesenet i strid med myndighetenes intensjoner.

Norges Bank har ved flere anledninger tatt til orde for at reservekravet normalt bør holdes på et lavt og stabilt nivå, og at den ønskede stramhet i pengemarkedet bør søkes nådd ved Norges Banks likviditetspåvirkende virkemidler.

Med den sterke ekspansjon en har hatt i innenlandsk kreditttilførsel den senere tid, vil likevel ikke Norges Bank tilrå at den effektive likviditetsbinding som nåværende reservekrav medfører, reduseres. En vil imidlertid peke på det forslag som ble fremmet i Norges Banks brev av 30.04.84 om at beregningsgrunnlaget for reservekrav for bankene skulle omfatte summen av bevilgede utlån og obligasjonskreditt til publikum i norske kroner, fratrukket oljekronelånene. Gjennomføring av dette forslaget ville bidra til å styrke forbindelsen mellom virkemiddel og styringsmål.

Dette forslag kan ikke gjennomføres i sin helhet før det er foretatt endringer i Kredittloven. Derimot har man lovhjemmel for å endre beregningsgrunnlaget slik at det omfatter summen av trukne utlån og kreditt i form av obligasjoner og sertifikater til private og kommuner i norske kroner fratrukket oljekronelånene. Ved å gjennomføre en slik endring nå, vil en oppnå mange av de fordeler som er omtalt i Virkemiddelgruppas innstilling (NOU 1983:29) og i vårt brev av 30.04.84. En vil spesielt peke på at plasseringer i statsobligasjoner og -sertifikater ikke lenger vil inngå i beregningsgrunnlaget.

Norges Bank vil således tilrå at beregningsgrunnlaget endres som nevnt ovenfor. For å opprettholde nåværende likviditetsbinding bør da primærreservekravet for sørnorske forretnings- og sparebanker heves til 14%.

Videre vil Norges Bank slutte seg til virkemiddelgruppens vurdering (NOU 1983:29) om at man ved bruk av et høyt reservekrav ikke vil komme utenom en mer markedsmessig forrentning på statskasseveksler, særlig i en situasjon hvor tilbudet av statlige verdipapirer til markedsmessige vilkår øker. Høyere forrentning av statskasseveksler vil spesielt

bidra til å gjøre det lettere for bankene å skaffe seg nødvendig egenkapital, og redusere faren for uønsket konsentrasjon innenfor bankvesenet. En vil på denne bakgrunn tilrå at statskassevekselrenten heves med to prosentenheter, til det nivået som gjaldt fram til slutten av januar i år. Selv med dette, vil renten på statskasseveksler ligge betydelig under den markedsrente som gjelder for statssertifikatene.

Norges Bank har i sine tilrådinger basert seg på at virkemiddelbruken fortsatt skal følge de samme linjer som tidligere. Det forslag som er fremmet fra Bankforeningens side om marginalt reservekrav på bankenes utlånsøking er etter Norges Banks oppfatning beheftet med mange av de samme svakheter som en tradisjonell direkte regulering av bankenes utlån i henhold til kredittlovens §8. Ved å tilrå en heving av statskassevekselrenten med to prosentenheter, kombinert med en endring i beregningsgrunnlaget for bankenes reservekrav mener en imidlertid å ha ivarett mange av de hensyn som ligger bak Bankforeningens forslag.

I sine likviditetspåvirkende operasjoner vil Norges Bank i størst mulig grad benytte kroneinstrumenter, og således reservere bruken av valutainstrumenter til de situasjoner hvor dette er nødvendig eller naturlig ut fra hensynet til valutakursutviklingen.

En forventer at kjøp og salg av statssertifikater i annenhåndsmarkedet etter hvert vil bli det mest sentrale av Norges Banks likviditetspåvirkende virkemidler. I mesteparten av første halvår har imidlertid likviditetssituasjonen vært slik at det har vært vanskelig å selge sertifikater i særlig stort omfang uten å signalisere en høyere pengemarkedsrente enn hva som har vært ansett ønskelig. Dermed har ikke sertifikatene kunnet bli brukt i likviditetsstyringen i den grad en hadde håpet. I denne perioden har en imidlertid vurdert det som mer vesentlig at en har etablert et marked for statssertifikater med faste utleggelser og omsetning over Oslo Børs. Dette skulle legge grunnlaget for mer omfattende operasjoner i sertifikatmarkedet i tiden fremover.

3. Plasseringsplikten/obligasjonsmarkedet

Med virkning fra januar 1985 ble plasseringsplikten for bankene opphevet, og plasseringsplikten for livsforsikringsselskapene, pensjonskasser og -fonds senket til null, slik at disse institusjoner nå bare er pålagt å opprettholde sine pliktige beholdninger. Samtidig ble emisjonsreguleringen av kredittforetakenes opplåning til næringsformål, ekskl. primærnæringene, opphevet.

Erfaringene fra årets første måneder tyder på at obligasjonsmarkedet nå fungerer relativt bra. Norges Bank har solgt statsobligasjoner i annenhåndsmarkedet for betydelige beløp, mens emisjonene av private obligasjoner har hatt et relativt beskjedent omfang. Dette viser at en ved å justere vilkårene på statspapirer kan påvirke kreditttilgangen over obligasjonsmarkedet. Dessuten funksjonerer annenhåndsmarkedet for obligasjoner langt bedre enn tidligere, noe som understrekes ved at de plasseringspliktige institusjoner gjennom lengre tid faktisk har overoppfyllt plasseringsplikten.

Ut fra dette må en kunne fastslå at plasseringsplikten for livsforsikringsselskapene, pensjonskasser og -fonds ikke har noen kredittpolitisk betydning. Tiden synes derfor inne til definitivt å oppheve den.

Norges Bank vil fortsette å kjøpe obligasjoner ved nye emisjoner av statslån, med sikte på å kunne sikre likviditeten i papirene og dermed bidra til å gi statsobligasjoner et konkurransemessig fortrinn sammenliknet med andre obligasjoner. Ved bruk av kjøp/gjenkjøpsavtaler av obligasjoner som ledd i likviditetspolitikken, vil en forbeholde disse for stats- og statsbankobligasjoner, noe som vil ha samme effekt.

For øvrig vil Norges Bank påpeke at erfaringene fra de senere år har vist at utstedelse av premie- og ulike former for spareobligasjoner har vært nyttige virkemidler når en har ønsket å trekke inn likviditet fra publikumssektoren. Mer utstrakt bruk av dette virkemidlet bør vurderes dersom likviditetsveksten ser ut til å bli høyere enn forutsatt.

4. Gjenværende utlånsregulering av skadeforsikringsselskaper og private finansieringsselskaper

I brev av 17.12.84 tilrådte Norges Bank at skadeforsikringsselskapene gjennom første halvår 1985 skulle være underlagt direkte regulering. Det ble imidlertid uttalt i brevet at denne reguleringen burde kunne oppheves i løpet av 1985. Skadeforsikringsselskapene kan ikke pålegges likviditetsreservekrav, men kan heller ikke finansiere seg på annen måte enn ved poliseinnbetalinger.

I samme brev tilrådte Norges Bank at reguleringen av finansieringsselskapenes utlån utenom factoring og leasing burde oppheves fra 1. januar, og at disse utlån i stedet skulle omfattes av likviditetsreservekravet på samme måte som factoring- og leasinglån. Dette forslaget ble imidlertid ikke tatt til følge.

Norges Bank er av den oppfatning at disse reguleringene har sin vesentlige effekt på fordelingen mellom kredittkildene, uten i nevneverdig grad å påvirke den samlede kreditttilførsel. En går derfor inn for at begge disse former for direkte reguleringer avvikles fra halvårsskiftet, og at finansieringsselskapenes utlån utenom factoring og leasing fra samme tidspunkt styres ved bruk av primærreservekrav. Dersom dette forslaget følges, er det ut fra likebehandlingshensyn naturlig at reservekravet heves til 14%, som for bankene.

I brev av 29.3.d.å. ba departementet om at Norges Bank foretok en eksplisitt vurdering av minstegrensen for at finansieringsselskapene skulle omfattes av en videreført direkte utlånsregulering for ordinære utlån. Dersom Norges Banks forslag om avvikling av reguleringen følges, vil ikke denne problemstilling lengre være aktuell. En anser det derfor ikke hensiktsmessig å foreta en slik vurdering på nåværende tidspunkt, men er selvfølgelig beredt på å ta opp saken umiddelbart dersom departementet ikke skulle være innstilt på å følge Norges Banks prinsipale tilråding.

5. Sammenfatning

Som det fremgår av det ovennevnte vil Norges Bank herved fremme følgende forslag:

- (i) Beregningsgrunnlaget for primærreservekravet for bankene endres til å omfatte summen av trukne utlån og kreditt i form av obligasjoner og sertifikater til private og kommuner i norske kroner fratrukket oljekronelån. Samtidig heves reservekravet for sørnorske banker til 14%.
- (ii) Statskassevekselrenten heves med to prosentenheter.
- (iii) Plasseringsplikten for livsforsikrings-selskaper, pensjonskasser og -fonds oppheves.
- (iv) Den direkte utlånsregulering for skadeforsikringsselskaper oppheves.
- (v) Den direkte reguleringen av finansieringsselskapenes utlån utenom factoring og leasing oppheves. Dersom dette forslaget følges, bør disse utlånene inngå i beregningsgrunnlaget for reservekravet, og reservekravet heves til 14%.

NORGES BANK

Hermod Skånland

Harald Bøhn

Ny lov om Norges Bank

Jan Fr. Haraldsen, konsulent i juridisk kontor i Norges Bank

Når de gamle lovene om pengevesenet og Norges Bank nå blir opphevet, mister jussen sine beste eksempler på en lovgivning som tiden har løpt ifra: foruten på enkelte punkter å være direkte misvisende, regulerte den en rekke ikke-eksisterende eller sekundære problemer, mens den ikke ga svar på sentrale kreditt- og valutapolitiske spørsmål.

Den nye loven avviker i svært liten grad fra Ryssdalkomiteens opprinnelige forslag. De til dels sterke innvendinger dette forslaget reiste, fikk således lite gjennomslag i Finansdepartementet og Stortinget.

Et viktig siktemål har vært å klargjøre ansvarsforholdet i den økonomiske politikk på sentralbankens arbeidsfelt. Man har her valgt å falle ned på den løsning som i praksis har etablert seg mellom Norges Bank og Finansdepartementet de siste ti-år. Gjennom den nye lov har en også fått avklaring på en del punkter der rettstilstanden hittil har vært usikker. Det gjelder for eksempel instruksjonsretten, fastsettelsen av kronens internasjonale verdi og reglene om kreditt fra Norges Bank til staten.

Ikrafttreden

Den 24. mai 1985 sanksjonerte Kongen den nye lov om Norges Bank og pengevesenet. Denne datoen vil også gi loven dens kronologiske plassering i lovsamlingen. Loven avløser i første rekke den 110 år gamle loven om pengevesenet og den 93 år gamle loven om Norges Bank, men også i alt 17 mindre særlover. Når dette skrives, er det ennå ikke bestemt når loven skal tre i kraft, men departementet tar sikte på at dette skal skje så snart som mulig. Først må det imidlertid fattes enkelte overgangsbeslutninger slik at man blant annet får kontinuitet i styringsorganenes legitimitet. Dette innebærer at man enten må foreta nyoppnevninger til hovedstyre, representantskap og bestyrelser slik som bestemt i den nye lov eller forlenge funksjonstiden til de nåværende medlemmer ut over tidspunktet for opphevelse av dagens lov.

Forarbeidene

Tanken om ny lov er ikke ny. Penge- og bankkomiteen (Frihagenkomiteen) av 1950

gjennomgikk og fremmet forslag til ny lovgivning på et bredt felt innenfor penge- og bankområdet, herunder forslag til ny lov om Norges Bank. Innstilling om dette ble lagt frem i 1953. Komiteens forslag om en ny sentralbanklov ble imidlertid ikke tatt opp til realitetsbehandling.

Ryssdalsutvalget, som ble oppnevnt i januar 1968, avga sin endelige innstilling høsten 1983. Denne er trykt som NOU 1983:39. Innstillingen ble sendt til høring, og en rekke institusjoner og organisasjoner har avgitt uttalelse. Sider ved innstillingen er også kommentert i pressen — se blant annet Sosialøkonomen 1984 nr. 3 og 6, Økonomisk Revy 1983 nr. 12 og 1984 nr. 2 og Farmand 1984 nr. 20 og 23. Norges Banks uttalelse med et fullstendig alternativt lovutkast er gjengitt i Norges Banks skriftserie nr. 14.

Departementets lovforslag ble avgitt som Ot. prp. nr. 25 (1984—85). Proposisjonen gjengir og drøfter sentrale punkter i en del høringsuttalelser. Forslagets lovtekst ble gjengitt i Penger og Kreditt nr. 4/1984.

Finanskomiteen avga sin innstilling 28. mars 1985. Denne er trykket som Innst.O. nr. 50 (1984—85). Odelstinget traff sitt vedtak

23. april og Lagtinget 2. mai 1985. Den endelige lovtekst er trykket som vedlegg til denne artikkel.

Lovens innhold

I debatten som fulgte Ryssdalkomiteens innstilling, ble det reist til dels sterke innvendinger mot det foreslåtte lovutkast og den måten utvalget hadde valgt å tolke sitt mandat på. Denne debatt gjenspeiler seg lite i den politiske behandling av lovforslaget, og lovens endelige utforming avviker i svært liten grad fra Ryssdalkomiteens opprinnelige lovforslag.

Loven er inndelt i 7 kapitler med 29 paragrafer.

Kapittel 1. Første kapittel inneholder bestemmelser om Norges Banks formål, om forholdet til statsmyndighetene, bankens uttalelser og den norske pengeenhenten. Stortingets vedtak er i det alt vesentlige sammenfallende med utvalgets forslag. Norges Bank skal således være et sentralt rådgivende organ i den økonomiske politikk samtidig som banken får viktige utøvende oppgaver i penge- og kredittpolitikken og i valutapolitikken. Siden en ny sentralbanklov bør kunne tilpasses ulike utviklingsalternativer, er det vedtatt en generalklausul for bankens virksomhet, og Kongen er på flere områder gitt fullmakt til å fastsette nærmere retningslinjer.

Loven legger til grunn at det er Stortingets og Regjeringens oppgave å utforme retningslinjene for den økonomiske politikk, og at det er Regjeringens oppgave å gjennomføre denne. Norges Bank må innrette sin virksomhet etter dette. Det presiseres at Norges Bank er et forvaltningsorgan, men står i en særlig stilling innenfor forvaltningen. Det er ikke lagt opp til vesentlige endringer i den gjeldende arbeidsdeling mellom Storting/Regjering/Finansdepartement og Norges Bank når det gjelder opplegget og gjennomføringen av penge-, kreditt- og valutapolitikken.

Forslaget om at Bankinspeksjonens virksomhet skulle overføres Norges Bank, er ikke tatt opp.

Norges Bank hadde i sin uttalelse vedrørende § 1 bedt om at det i lovens formålsparagraf blir nevnt at banken i sin virksomhet skulle legge særlig vekt på hensynet til varig balanse i landets økonomi, og at man som et virkemiddel skulle regulere mengden av innenlandske betalingsmidler. Departementet — med Stortingets tilslutning — tok ikke dette opp, med den begrunnelse at banken i sin rådgivning overfor regjeringen eller i informasjonen til det offentlige kunne legge vekt på de hensyn banken selv mente burde tas i den økonomiske politikk, og at det var unødvendig å legge vekt på én målsetting eller ett virkemiddel. Bankens må i alle tilfelle gjennomføre den økonomiske politikk slik den er trukket opp i nasjonalbudsjett og revidert nasjonalbudsjett.

§ 2 slår fast at banken er et eget rettssubjekt som eies av staten. Formuleringen er i tråd med Justisdepartementets forslag. Norges Banks ønske om å beholde aksjeselskapsformen er ikke fulgt.

Det sentrale punkt i paragrafen — instruksjonsmyndigheten — er opprettholdt som foreslått av utvalget. Dette innebærer at Norges Bank kan instrueres ved kongelig resolusjon etter at banken har fått anledning til å uttale seg. Resolusjonen skal snarest mulig meddeles Stortinget. I høringsrunden gjorde flere forskjellige oppfatninger seg gjeldende. Norges Banks direksjon ønsket en ytterligere begrensning av instruksjonsretten: til saker av penge-, kreditt- og valutapolitisk karakter og kun i konkrete enkeltsaker. Direksjonens mindretall og representantskapet ønsket overhodet ingen instruksjonsrett. På den annen side så Justisdepartementet det som unødvendig og i strid med vanlig forvaltningspraksis å legge så sterke begrensninger på instruksjonsretten, og foreslo i tråd med dette en alminnelig departemental instruksjonsrett.

Finansdepartementet sluttet seg i odels-tingsproposisjonen til utvalget, men tok ut

formuleringen «snarest mulig» med hensyn til meldingen til Stortinget. Dette siste aksepterte ikke Stortinget.

I sitt alternative lovforslag hadde Norges Bank også foreslått at konsultasjonsplikten mellom departementet og Norges Bank skulle være gjensidig. Dette ble heller ikke fulgt, da det ville være en uvanlig og uheldig regel i norsk forvaltning og de rettslige konsekvenser uklare.

For § 4 har departementet og Stortinget i det store og hele fulgt Norges Banks alternative forslag. Utvalgets begrep «kronens internasjonale verdi» og forslaget om at departementet skulle kunne gi forskrifter om Norges Banks kjøp og salg av valuta, er ikke fulgt opp. Dessuten ble bestemmelsen om at vedtak knyttet til kronens kursordning og kursleie måtte være i overensstemmelse med gjeldende traktater, ansett unødvendig og sløyfet.

Departement og Storting fulgte ikke utvalgets og Norges Banks forslag om at banken skulle ha rett til å uttale seg før Kongen treffer vedtak på dette området. Begrunnelsen var at det kunne være upraktisk at banken som *organ* skulle ha rett til å uttale seg. Det forutsettes imidlertid at enkeltpersoner i banken kan konsulteres.

Kapittel II. Dette kapittel gir regler om bankens organisasjon. Loven opprettholder dagens ordning med at bankens øverste ledelse består av to kollegiale organer — et hovedstyre og et representantskap. Funksjonsfordelingen mellom disse er imidlertid anderledes enn etter den gamle lov. Dette er i tråd med utvalgets forslag, som Norges Bank og departementet sluttet seg til. Representantskapet ønsket på den annen side en funksjonsdeling mer i tråd med dagens ordning.

§ 6 gir nærmere regler om Hovedstyret. Utvalget foreslo at dette skulle ha ni medlemmer, herav to representanter for de ansatte. I den endelige lovtekst er antallet redusert til syv medlemmer ordinært, men i administrative saker skal styret suppleres med to representanter for de ansatte. Forøvrig er bestem-

melsene om at styremedlemmer skal oppnevnes av Kongen, at sentralbanksjefen og vise-sentralbanksjefen skal være henholdvis leder og nestleder, og valgperioder på seks og fire år, vedtatt i overensstemmelse med utvalgets forslag. Ny er imidlertid regelen om at maksimal samlet funksjonstid er 12 år. Departementet hadde dessuten et forslag om en øvre aldersgrense på 70 år, men dette ble sløyfet av Stortinget.

Med hensyn til avstemningsreglene ble utvalgets forslag fulgt. Norges Bank hadde et avvikende forslag.

Representantskapets flertall ba i sin uttalelse om at Stortinget, og ikke Kongen, skulle være oppnevningmyndighet for hovedstyremedlemmer. Dette ønsket ble ikke tatt til følge.

§ 7 gir tilsvarende regler for representantskapet, og forandringene har under lovforberedelsen vært parallelle med de for hovedstyret. De ansatte får imidlertid ikke, som foreslått av utvalget, medlemskap i dette organ — bare møterett på linje med bankens administrasjon.

Etter loven kan regjeringsmedlemmer og stortingsrepresentanter ikke være medlemmer av representantskapet. I sin uttalelse ønsket representantskapet at dette ikke skulle gjelde stortingsrepresentanter.

§ 8 omhandler bankens avdelinger. Nytt under Stortingsbehandlingen var at myndigheten til å opprette/nedlegge avdelinger ble lagt til Stortinget, og at det ble lovfestet at avdelingene skulle ha et styre. Utvalget hadde foreslått at det skulle ligge til hovedsetet å avgjøre om et styre var nødvendig eller ikke, mens departementet hadde lagt tilsvarende myndighet til representantskapet. Stortingets vedtak innebærer at man her ikke får noe valg.

Med hensyn til de øvrige paragrafer i dette kapittel er det kun foretatt de endringer som er nødvendige etter endringene av §§ 7 og 8. Norges Banks forslag om fast møtende vararepresentanter er ikke fulgt, og heller ikke forslaget om en særskilt nevnt delegeringsadgang til et kollegialt organ. Dette ble ansett unødvendig, men man sluttet seg i prinsippet

til tanken om et daglig styre som arbeidet innenfor de fullmakter loven hjemler.

Kapittel III. Kapitlet omfatter betalingsmidler. Departementets forslag, som i det alt vesentlige bygget på utvalgets tilråding, er uten endringer vedtatt av Stortinget.

Norges Bank hadde enkelte avvikende forslag som ikke er fulgt opp. Det dreier seg blant annet om forbudet mot gullklausuler, hjemmel til å gi forskrifter om betalingsformidling og betalingssystemer og bestemmelser om jubileums- og minnemynter.

Kapittel IV. Kapitlet omhandler bankens oppgaver på kredittmarkedet.

Hovedinnholdet er at adgangen til likviditetslån i Norges Bank fortsatt begrenses til forretnings- og sparebankene. Norges Bank får fortsatt adgang til å kjøpe og selge verdipapirer i pengepolitisk øyemed innenfor retningslinjer trukket opp av Finansdepartementet, og banken vil kunne gi direkte kreditt til staten i den utstrekning Stortinget har gitt særskilt fullmakt.

I § 17 ble utvalgets foreslåtte annet ledd sløyfet etter råd fra Norges Bank. Forøvrig har paragrafen bestått uendret.

Kreditt til staten reguleres i § 18. I sitt forslag hadde utvalget åpnet en generell adgang til slik kreditt i den utstrekning det forelå fullmakt fra Stortinget. Norges Bank poengterte i sin uttalelse sterkt at det måtte trekkes et skarpt skille mellom kortsiktig kreditt til å dekke statskassens likviditetssvingninger på den ene side og kreditt til statens langsiktige eller strukturelle finansieringsbehov på den annen side. Loven burde bare gi adgang til førstnevnte. Departementet — og Stortinget — fulgte Norges Banks forslag i prinsippet, men tilføyet et annet ledd der man «i særlige tilfelle» ga en åpning også for langsiktig kreditt.

I motsetning til utvalget mente departementet og Stortinget at Norges Banks kjøp av statspapirer aldri skal regnes som kreditt.

Utvalget hadde i § 19 en egen diskonto-bestemmelse. Denne ble etter forslag fra Nor-

ges Bank sløyfet under den videre lovbehandling. Dette innebærer at loven fra § 19 og utover er forskjøvet en paragraf i forhold til utvalgets forslag.

I motsetning til utvalget (og for så vidt også Norges Bank) har departement og Storting gått imot forslaget om å utvide kretsen av låneberettigede i Norges Bank til andre enn forretnings- og sparebanker. I tråd med forslagene fra utvalget og Norges Bank er det vedtatt at Norges Bank selv skal fastsette sine rente- og avdragsvilkår. Departementet presiserte imidlertid at disse må gis i forskrifts form og være i fullt samsvar med regjeringens og departementets økonomiske politikk.

Det kan også settes andre vilkår som går på veksten og sammensetningen av låntagende bankers egne utlån og obligasjonskreditt. Slike vilkår må imidlertid fastsettes av Kongen og være påkrevd for å gjennomføre fastlagte retningslinjer etter kredittloven. Bestemmelsene på dette felt er i tråd med bankens forslag og i det vesentlige også med utvalgets flertall. Utvalget hadde på dette punkt delt seg i tre. En del av høringsinstansene gikk forøvrig sterkt imot at det skulle kunne settes slike ytterligere vilkår i det hele tatt.

Når det gjelder innskudd fra banker ol., følger lovens § 20 utvalgets forslag og begrenser kretsen av innskytere til banker. Norges Bank foreslo denne begrensningen opphevet.

Kreditt til og innskudd fra andre er regulert i § 22 og følger utvalgets forslag, men det er tilføyet at innskudd bare skal mottas i særlige tilfelle, slik det også gjelder for kreditt. Norges Banks ønske om at kreditten må være statsgarantert og ledd i ordninger vedtatt av Stortinget, er ikke etterkommet. § 23 omhandler kreditt til tillitsvalgte og ansatte og er vedtatt slik utvalget foreslo. Norges Bank mente hele paragrafen kunne sløyfes. Stortinget forutsatte at slike lån gis på vanlige vilkår.

Kapittel V. Dette kapittel omhandler oppgaver på valutamarkedet. Den endelige lovutforming er i det store og hele identisk med

forslaget fra Norges Bank. Det er imidlertid tilføyet en setning om at Kongen kan gi forskrifter om forvaltningen av de offisielle valutaeserver, og at internasjonale avtaler skal godkjennes av Kongen.

Kapittel VI. Kapitlet omhandler budsjett, beretning og regnskap. Man opprettholder ordningen med å holde Norges Banks midler adskilt fra statens øvrige midler. Budsjett- og bevilgningskompetansen ligger således fortsatt hos bankens øverste organer. Bankens budsjett skal imidlertid meddeles departementet.

Det var dissens i utvalget mht. bankens budsjettkompetanse. Flertallets forslag er imidlertid uendret vedtatt av Stortinget.

Når det gjelder beretning og regnskap, er det i § 28 kommet enkelte redaksjonelle endringer i utvalgets forslag. Norges Bank foreslo at endringer i retningslinjene for avsetning til reguleringsfond kun skulle skje etter forslag fra representantskapet, og at prinsippene for overskuddsdisponering ble lovfestet. Dette er ikke tatt opp.

Kapittel VII. Ikrafttreden- og gjennomføringsbestemmelsene er med to unntak vedtatt i tråd med utvalgets forslag: tidspunktet for utløsningen av aksjene i Norges Bank fastsettes ved forskrift, og lov av 31. mai 1935 om betalingsutjevning oppheves ikke.

Lov om Norges Bank og pengevesenet

Nedenfor gjengis lovteksten i fotografisk avtrykk av Beslutninger i Odelstinget nr. 59

Ar 1985 den 23. april holdtes Odelsting, hvor da ble gjort slikt

vedtak til lov

om Norges Bank og pengevesenet.

A.

KAPITTEL I - ALMINNELIGE BESTEMMELSER

§ 1 Norges Banks formål og virkeområde

Norges Bank er landets sentralbank. Banken skal være et utøvende og rådgivende organ for penge-, kreditt- og valutapolitikken. Den skal utstede pengesedler og mynter, fremme et effektivt betalingssystem innenlands og overfor utlandet og overvåke penge-, kreditt- og valutamarkedene.

Banken kan sette i verk tiltak som er vanlige eller naturlige for en sentralbank. Til fremme av sine formål kan banken utføre alle former for bankforretninger og banktjenester.

§ 2 Forholdet til statsmyndighetene

Banken skal utøve sin virksomhet i samsvarende med de økonomisk-politiske retningslinjer som er fastlagt av statsmyndighetene, og med de internasjonale forpliktelser landet er bundet av.

Før banken treffer vedtak av særlig viktighet, skal saken være forelagt departementet.

Kongen i statsråd kan treffe vedtak om bankens virksomhet. Disse vedtak kan være generelle regler eller pålegg i enkeltsaker. Banken skal ha anledning til å uttale seg før det treffes slikt vedtak. Melding om vedtak skal sendes Stortinget snarest mulig.

Banken er et eget rettssubjekt, som eies av staten. Riksrevisjonen fører kontroll med statsrådets myndighetsutøvelse etter instruks fastsatt av Stortinget.

§ 3 Bankens uttalelser

Banken skal avgi uttalelse om spørsmål den blir forelagt av Kongen eller departementet.

Banken skal underrette departementet når det etter bankens oppfatning er behov for tiltak av penge-, kreditt- og valutapolitisk karakter av andre enn banken.

Banken skal informere offentligheten om penge-, kreditt- og valutaforholdene.

§ 4 Pengeenheten og dens internasjonale verdi

Den norske pengeenhet er en krone. Kronen deles i hundre øre.

Kongen treffer vedtak om den kursordning som skal gjelde for kronen og om endringer i kronens kursleie.

Vedtak om endringer i kursordningen for kronen og i dens kursleie skal meddeles Stortinget.

KAPITTEL II - BANKENS ORGANISASJON

§ 5 Bankens øverste ledelse

Bankens øverste organer er et hovedstyre og et representantskap.

Hovedstyret har den utøvende og rådgivende myndighet etter denne lov. Det leder bankens virksomhet og forvalter dens midler.

Representantskapet fører tilsyn med at reglene for bankens virksomhet blir fulgt. Det organiserer bankens revisjon, ansetter herunder nødvendig personale, og fastsetter instruks for revisjonen. Representantskapet fastsetter bankens årsregnskap og vedtar etter forslag fra hovedstyret dens budsjett. Representantskapet avgir uttalelse om hovedstyrets protokoller og saker som det foreligger av hovedstyret. Representantskapet avgjør i tvilstilfelle om en sak er av administrativ karakter, jfr. § 6 tredje ledd, § 7 sjette ledd, § 8 fjerde ledd og § 11 andre ledd. Re-

presentantskapet fastsetter nærmere regler for bankens lån til ansatte, jfr. § 23.

Sentralbanksjefen forestår bankens administrasjon og gjennomføring av vedtakene.

§ 6 Hovedstyret

Hovedstyret består av syv medlemmer, som oppnevnes av Kongen.

Sentralbanksjefen og visesentralbanksjefen skal være leder og nestleder i hovedstyret. Disse ansettes i heldagsstilling for seks år. Gjenoppnevning i samme stilling kan skje for én periode av ytterligere seks år. De øvrige fem medlemmer oppnevnes for fire år. Hvert annet år uttrer vekselvis to og tre medlemmer. Gjenoppnevning av disse medlemmer kan skje for en samlet periode av tolv år.

Av og blant de ansatte velges to medlemmer som supplerer hovedstyret ved behandlingen av administrative saker. Valgmåten for disse representanter kan avtales i forhandlinger med de ansatte. Representantskapet kan i tilfelle et forhandlingsresultat ikke oppnås, fastsette regler om valgmåten.

Lederen for hovedstyret innkaller hovedstyret til møte så ofte det ansees ønskelig, eller når minst tre medlemmer krever det. Til gyldig vedtak kreves at mer enn halvparten av de stemmeberettigede stemmer for det. Det føres protokoll over forhandlingene.

Regjeringsmedlemmer og stortingsrepresentanter kan ikke fungere som medlemmer av hovedstyret.

Kongen kan gi forskrifter om medlemmenes forhold til andre kredittinstitusjoner og bedrifter.

Sentralbanksjefens og visesentralbanksjefens godtgjørelse og pensjon og de øvrige medlemmers godtgjørelse fastsettes av Kongen.

§ 7 Representantskapet

Representantskapet består av femten medlemmer valgt av Stortinget for fire år.

Hvert annet år uttrer vekselvis syv og åtte medlemmer. Blant medlemmene velger Stortinget leder og nestleder for to år. Gjenvalg av medlemmer kan skje for en samlet periode av tolv år.

Regjeringsmedlemmer og stortingsrepresentanter kan ikke fungere som medlemmer av representantskapet.

Representantskapet kan blant sine medlemmer oppnevne utvalg til å forberede saker for representantskapsbehandling.

Lederen for representantskapet innkaller representantskapet til møte så ofte det ansees ønskelig, eller når minst fem medlem-

mer eller hovedstyret krever det. Til gyldig vedtak kreves at mer enn halvparten av de stemmeberettigede stemmer for det. Det føres protokoll over forhandlingene.

Om ikke representantskapet bestemmer noe annet for det enkelte tilfelle, kan hovedstyrets medlemmer være til stede og uttale seg på møter i representantskapet. De ansatte medlemmer i hovedstyret kan være til stede og uttale seg på møter i representantskapet ved behandlingen av administrative saker. Sentralbanksjefen og visesentralbanksjefen skal være til stede, med mindre representantskapet bestemmer noe annet, eller det foreligger gyldig forfall.

Medlemmenes godtgjørelse fastsettes av Kongen.

§ 8 Bankens avdelinger

Banken har sitt hovedkontor i Oslo. Stortinget kan opprette eller nedlegge avdelinger i Norge. Avdelingene handler på vegne av hovedstyret og skal ha et styre på fire medlemmer.

Avdelingens daglige leder skal være leder i styret. De øvrige medlemmer oppnevnes av Stortinget, for en periode av inntil fire år. Gjenoppnevning av disse medlemmer kan skje for en samlet periode av tolv år.

Av og blant de ansatte velges et medlem som supplerer avdelingsstyret ved behandlingen av administrative saker, jfr. § 6 tredje ledd.

Hovedstyret gir nærmere regler om avdelingenes organisasjon og virksomhet, avdelingsstyrets forretningsorden og godtgjørelse til styrets medlemmer.

§ 9 Vararepresentanter

Til hovedstyret oppnevner Kongen hvert annet år vekselvis to og tre vararepresentanter for de medlemmer som er oppnevnt for fire år.

Til representantskapet velger Stortinget hvert annet år for en periode av fire år vekselvis syv og åtte personlige vararepresentanter for de medlemmer som er valgt for fire år.

Til et avdelingsstyre oppnevner Stortinget to vararepresentanter for de medlemmer som er oppnevnt for inntil fire år.

Vararepresentanter for de ansattes medlemmer i hovedstyret og avdelingsstyrene ved behandlingen av administrative saker, velges av og blant de ansatte etter avtalt eller av representantskapet fastsatt valgmåte, jfr. § 6 tredje ledd og § 8 fjerde ledd.

Vararepresentanter til hovedstyret og avdelingsstyrene tiltrer i forfallstilfeller i den rekkefølge de er oppnevnt.

§ 10 Fullmakter og utvalg

Hovedstyret kan gi sentralbanksjefen særskilt fullmakt til å avgjøre saker som hører under hovedstyret.

Hovedstyret kan ellers opprette utvalg som på saklig avgrensede områder tillegges myndighet til å behandle og avgjøre saker som hører under hovedstyret. Tilsvarende fullmakt kan hovedstyret gi bankens avdelinger, kontorer eller ansatte.

Hovedstyret gir nærmere regler om de enkelte utvalg og om saksbehandling som etter fullmakt foretas av andre enn hovedstyret.

§ 11 Bankens ansatte

Hovedstyret avgjør alle saker om bankens ansatte med mindre annet følger av denne lov eller regler gitt med hjemmel i loven. Hovedstyret kan gi særskilte utvalg fullmakt til å avgjøre saker om ansatte. Tilsvarende fullmakt kan også gis bankens avdelinger, kontorer eller ansatte.

Når særskilte utvalg behandler administrative saker, skal de ansatte være representert i utvalget.

Hovedstyret kan gi forskrifter om de ansattes forhold til andre kredittinstitusjoner og bedrifter.

§ 12 Taushetsplikt

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for banken, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om bankens eller andres forretningsmessige forhold eller om noens personlige forhold.

Forvaltningsloven § 13 annet og tredje ledd og § 13 a til § 13 e får anvendelse.

Taushetsplikten gjelder ikke meddelelser om bankens forretningsmessige forhold som hovedstyret eller noen som har fullmakt fra hovedstyret, gir på vegne av banken.

KAPITTEL III - BETALINGSMIDLER

§ 13 Pengesedler og mynter

Banken har enerett til å utstede norske pengesedler og mynter.

Banken treffer bestemmelse om sedlenes og myntenenes pålydende og utforming.

§ 14 Tvungent betalingsmiddel

Bankens sedler og mynter er tvungent betalingsmiddel i Norge. Ingen er pliktig til i én betaling å ta imot mer enn femogtyve mynter av hver enhet.

Sterkt skadde sedler og mynter er ikke tvungent betalingsmiddel. Banken gir nær-

mere forskrifter om erstatning for bortkomne, brente eller skadde sedler og mynter.

Selv om en avtale inneholder klausul om betaling av en pengeforpliktelse i gullverdi, kan skyldneren frigjøre seg med tvungne betalingsmidler uten hensyn til denne klausul.

§ 15 Tilbaketrekking av betalingsmidler

Banken kan ved forskrift bestemme at sedler av bestemt utgave og pålydende eller bestemt myntsort skal settes ut av omløp.

Sedler og mynter som er satt ut av omløp, opphører å være tvungent betalingsmiddel ett år etter kunngjøring. Banken er pliktig til å innløse sedler og mynter som innleveres innen ti år etter fristens utløp.

§ 16 Jubileums- og minnemynt

Etter vedtak av Kongen utgir banken jubileums- eller minnemynter. Kongen kan bestemme at differansen mellom pålydende verdi av den mynt som settes i sirkulasjon og produksjonsomkostningene, skal disponeres til almennyttige formål. Slik mynt er tvungent betalingsmiddel.

KAPITTEL IV - OPPGAVER PÅ KREDITT-MARKEDET

§ 17 Statens bankforretninger

I den utstrekning Kongen bestemmer det, skal banken utføre bankforretninger for staten, statsbanker og offentlige fond og yte tjenester ved opptak av statslån og forvaltning av statsgjeld.

§ 18 Kreditt til staten

Banken kan yte sesongmessig og annen kortsiktig kreditt direkte til staten innenfor særskilte rammer fastsatt av Stortinget.

Banken kan i særlige tilfeller yte langsiktig kreditt direkte til staten innenfor særskilte rammer fastsatt av Stortinget.

Bankens kjøp av statskasseveksler, statsobligasjoner og andre gjeldsdokumenter utstedt av staten omfattes ikke av denne bestemmelse.

§ 19 Kreditt til banker

Banken kan yte likviditetslån, gjøre innskudd og gi annen kreditt til forretningsbanker og sparebanker.

Banken gir forskrifter om kredittens omfang, rentesatser og tilbakebetalingsvilkår, og kan fastsette en diskonto. For lån og annen kreditt etter første ledd, kan Kongen ved forskrift sette vilkår som gjelder veksten i og sammensetningen av de låntagende bankers egne utlån og obligasjonskreditt i

den utstrekning dette er påkrevd for å gjennomføre fastlagte retningslinjer etter lov 25. juni 1965 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene § 2. Det skal fremgå av forskriftene hvilke følger det vil få om vilkårene ikke blir overholdt.

Når særlige forhold tilsier det, kan banken gi kreditt på spesielle vilkår.

§ 20 Innskudd fra banker

Banken tar mot innskudd fra forretningsbanker og sparebanker på vilkår som banken fastsetter.

§ 21 Kjøp og salg av norske verdipapirer

Banken kan kjøpe og selge statskasserveksler, stats- og statsgaranterte obligasjoner og andre lett omsettelige gjeldsdokumenter.

Banken kan utstede og omsette egne gjeldsdokumenter.

§ 22 Kreditt til og innskudd fra andre

Banken kan i særlige tilfeller yte lån og andre former for kreditt til andre enn banker. Vilkårene for slik kreditt fastsettes av banken.

Innskudd fra andre kan mottas i særlige tilfeller. Banken fastsetter innskuddsvilkårene.

§ 23 Kreditt til tillitsvalgte og ansatte

Banken må ikke yte kreditt til medlemmer av bankens organer eller dens ansatte. Det samme gjelder kreditt til selskap eller sammenslutning hvor vedkommende medlem eller ansatt har en fremtredende interesse. Banken kan likevel i begrenset utstrekning gi boliglån og mindre personlige lån til bankens ansatte.

KAPITTEL V - OPPGAVER PÅ VALUTAMARKEDET

§ 24 Forvaltning av de offisielle valutareserver

Banken skal plassere de offisielle valutareserver slik at de tjener den valutapolitikk som er fastlagt. Kongen kan gi forskrifter om plasseringen av de offisielle valutareserver.

§ 25 Valutaoppgaver for staten

Banken skal forvalte landets rettigheter og oppfylle de tilsvarende forpliktelser som følger av deltagelse i Det internasjonale valutafond.

I den utstrekning Kongen bestemmer det, skal banken forestå valutaforretninger for staten og statlige institusjoner.

§ 26 Internasjonale avtaler

Banken kan inngå avtaler om innskudds-, kreditt- og garantiordninger med utenlandske sentralbanker og andre kredittinstitusjoner og med internasjonale økonomiske organisasjoner og institusjoner, forutsatt at det foreligger betryggende sikkerhet for dens tilgodehavende. Kongen skal godkjenne slike avtaler.

KAPITTEL VI - BUDSJETT, BERETNING OG REGNSKAP

§ 27 Budsjett

Hovedstyret skal hvert år utarbeide forslag til budsjett for kommende driftsår. Budsjettet vedtas av representantskapet og meddeles departementet.

§ 28 Beretning og regnskap

Hovedstyret skal hvert år utarbeide årsberetning og årsregnskap. Årsregnskapet fastsettes av representantskapet.

Årsberetningen, det reviderte årsregnskap, samt representantskapets uttalelse om hovedstyrets protokoller sendes departementet for å forelegges Kongen og meddeles Stortinget.

Kongen gir retningslinjer for avsetninger og disponering av bankens overskudd. Vedtak om overføring fra Norges Bank til staten må godkjennes av Stortinget.

KAPITTEL VII - IKRAFTTREDEN

§ 29 Ikrafttreden og gjennomføring

Denne lov trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Aksjene i Norges Bank utløses etter nærmere regler fastsatt av Kongen. Dette medfører ingen endringer i Norges Banks rettigheter og forpliktelser.

Kongen gir nærmere regler om oppnevning til bankens organer første gang og kan herunder fravike lovens regler om åremålsansettelse og funksjonstid.

B.

Ved ikrafttreden av lov om Norges Bank og pengevesenet gjøres følgende endringer i lov 14. juli 1950 (nr. 10) om valutaregulering:

§13 første ledd skal lyde:

Før departementet gjev føresegn eller gjer andre viktige vedtak med heimel i denne lova, skal Noregs Bank ha høve til å uttale seg.

Nåværende § 13 blir nytt annet ledd.

C.

Ved ikrafttreden av lov om Norges Bank og pengevesenet blir følgende lover opphevet:

1. Lov 17. april 1875 om pengevesenet.
2. Lov 8. juni 1881 (nr. 3) om tillegg til lov om pengevesenet av 17. april 1875.
3. Lov 23. april 1892 om Norges Bank.
4. Lov 25. mai 1917 (nr. 5) om tillegg til lov om pengevesenet av 17. april 1875.
5. Lov 14. desember 1917 (nr. 4) om midlertidig adgang for Norges Bank til å utstede 2- og 1-kronesedler.
6. Lov 29. juli 1918 (nr. 6) om forbud mot innsmelting eller annen omdannelse av skillemynt.
7. Lov 16. juni 1920 om tillegg til lov om pengevesenet av 17. april 1875.
8. Lov 15. desember 1923 (nr. 2) om pengeforpliktelser lydende på betaling i gull.
9. Lov 18. mars 1924 om tillegg til lov om pengevesenet av 17. april 1875.
10. Lov 13. juli 1926 om foranstaltninger til opprettholdelse eller regulering av kursen på norske kroner i fremmed mynt.
11. Lov 6. juli 1933 (nr. 17) om fordringer lydende på flere myntsorter.
12. Lov 8. juli 1949 (nr. 15) om statens overtakelse av aksjene i Norges Bank.
13. Lov 22. desember 1961 (nr. 1) om overføring av myntvesenet til Norges Bank.
14. Lov 20. mars 1964 om tillegg til lov om pengevesenet av 17. april 1875.
15. Lov 6. mars 1970 (nr. 7) om tillegg til lov om pengevesenet av 17. april 1875.
16. Lov 15. mars 1973 (nr. 15) om tillegg til lov om pengevesenet av 17. april 1875.
17. Lov 9. juni 1978 (nr. 41) om tillegg til lov om pengevesenet av 17. april 1975.
18. Lov 21. desember 1979 (nr. 67) om tillegg til lov om pengevesenet av 17. april 1875.
19. Lov 26. mars 1982 (nr. 3) om jubileums- og minnemynter.

Arne Nilsen,
president.

Inger Lise Gjorv,
sekretær.

Faste eller flytende valutakurser – erfaringer fra tiden etter sammenbruddet for Bretton Woods

Odd Per Brekk, konsulent i Valutaavdelingen i Norges Bank

Perioden med faste valutakurser mellom hovedvalutaene kom til en ende i mars 1973. Årene etter har vært preget av høy inflasjon og arbeidsløshet, lav produktjonsvekst og stagnerende internasjonal handel sammenlignet med den foregående tiårsperioden. Det er vanskelig å gi entydige konklusjoner med hensyn til hvordan de endrete valutakursforholdene kan ha virket inn på den økonomiske utviklingen. Generelt synes de mer langsiktige kursavvik fra hva realøkonomien tilsier, å ha representert et større problem enn de kortsiktige kurssvingninger under flytekurserperioden. En ordning med sikte på å stabilisere kursene internasjonalt som peker seg ut i dagens situasjon, er et system med såkalte «target zones» for valutakursene, eventuelt supplert med en mer aktiv, samordnet intervensjonspolitik i valutamarkedene.

1. Innledning

Med avtalen om Det internasjonale valuta-fond (IMF) i 1944 ble det etablert et system med faste kurser mellom medlemslandenes valutaer, det såkalte Bretton Woods-systemet. Dette systemet var i funksjon fram til begynnelsen av 1970-årene. Etter flere kriser i slutten av 1960-årene, var en sterk forverring i USAs utenriksøkonomi den direkte foranledning til at systemet brøt sammen. Etter en periode med store svingninger i kursene mellom hovedvalutaene, kom man på et møte i tilsandsgruppen¹⁾ i Washington i desember 1971 fram til en avtale om gjenopprettelse av et system med faste valutakurser. Denne såkalte Smithsonian-avtalens fastkurssystem ble imidlertid av kort varighet. Store forskjeller i den underliggende økonomiske utvikling landene imellom gjorde det vanskelig å opprettholde de fastsatte paritetene. Allerede i 1972 forlot Storbritannia fastkurssystemet og lot pundet flyte. Et sterkt kurspress førte til at dollaren ble devaluert med 10 prosent i februar 1973. Presset mot dollaren fortsatte imidlertid, også etter devalueringen. I mars 1973 besluttet en rekke europeiske land at de

ikke lenger ville støtte den gjeldende dollarparitet, og de lot kursen på sine valutaer igjen flyte. Dette markerte slutten på perioden med faste kurser mellom hovedvalutaene.

Årene etter Bretton Woods-systemets sammenbrudd har i de industrialiserte land vært preget av høy inflasjon og arbeidsløshet, lav produktjonsvekst og en stagnerende internasjonal handel sammenliknet med hva en opplevde det foregående tiår, se tabell 1.

*Tabell 1. Økonomiske indikatorer 1960–83.
(Gjennomsnitt av prosentvis årlig endring)*

	1960–72	1973–83
BNP, volum ¹⁾	4,5	2,5
Konsumpriser ¹⁾	4,0	9,5
Arbeidsledighet (prosent) ¹⁾	3,1	5,7
Internasjonal handel, volum	8,5 ²⁾	4,0

¹⁾OECD-området

²⁾1963–72

Kilder: OECD, IMF

Det er selvsagt at andre forhold enn valutakurssystemet har bidratt til denne utviklingen. Den tidligere veksten var i stor grad en «catching-up»-effekt i etterkrigsårene, som nødvendigvis måtte avta etter hvert. Videre

¹⁾USA, Vest-Tyskland, Storbritannia, Japan, Italia, Frankrike, Belgia, Kanada, Nederland, Sverige.

har de kraftige oljeprisøkningene i 1973/74 og 1979/80 og tilstramningen av de store i-landenes økonomiske politikk som en følge av «oljesjokkene» utvilsomt også spilt en viktig rolle. Det er derfor viktig å skille *perioden* med flytende valutakurser fra *virkningene* av flytende kurser.

Blant økonomer, særlig i USA, ble det i årene før Bretton Woods-systemets sammenbrudd argumentert for flytende valutakurser. Det ble blant annet framholdt at flytende kurser ville lette den utenriksøkonomiske tilpasning og avskjerme mot skift i internasjonale forhold, slik at hvert enkelt land kunne føre en mer selvstendig økonomisk politikk. Andre var mer skeptiske til virkningene av flytende kurser. Det ble hevdet at spekulative kapitalbevegelser ved flytende kurser ville medføre store kurssvingninger, og således virke destabiliserende på realøkonomien.

Som nevnt var overgangen til flytende kurser mellom hovedvalutaene et direkte resultat av et sterkt press mot de faste paritetene, et press så sterkt at disse ikke kunne opprettholdes. Det er derfor vanskelig å argumentere for at økonomisk-teoretiske overveiiinger foranlediget overgangen til flytende kurser. Forskningen og debatten omkring disse spørsmålene har imidlertid fortsatt, og valutaforholdene har i den senere tid vært gjenstand for økende oppmerksomhet, også på politisk hold. Store kursfluktuasjoner, og spesielt den amerikanske dollarens appresiering siden 1980, har vært medvirkende årsaker til dette. Ti-landsgruppen arbeider for tiden med en utredning om det internasjonale monetære system, og det har vært på tale å arrangere en egen valutakonferanse. I lys av dette kan det være interessant å se nærmere på argumentene omkring valg av kursordning og på den betydning valutakursforholdene kan ha hatt for den økonomiske utviklingen.

Hensikten med denne artikkelen er å gi en beskrivelse av valutakursforholdene internasjonalt i dag og drøfte noen av erfaringene med flytende kurser. Spesielle spørsmål knyttet til valutakurspolitikken i en liten, åpen økonomi som den norske diskuteres ikke sær-

skilt. I avsnitt 2 gis en oversikt over visse karakteristiske trekk ved dagens valutakursforhold. Avsnitt 3 drøfter på hvilke måter kursforholdene kan ha virket inn på den økonomiske utviklingen. Diskusjonen oppsummeres i avsnitt 4, som også gir noen betraktninger om fremtidige kursordninger.

2. Noen trekk ved dagens valutakurssystem

Ifølge den någjeldende IMF-avtalen står medlemslandene svært fritt med hensyn til valg av kurssystem. Dette har lagt grunnlaget for at de enkelte land praktiserer ulike kursordninger. Flertallet av IMF's medlemsland har imidlertid valgt en form for tilknytning til en eller flere valutaer som har betydning for deres utenriksøkonomi. Enkelte valutaer er knyttet til en egen, nasjonal «kurv» av andre valutaer mens andre deltar i samarbeid der det holdes innbyrdes faste kurser. Det europeiske valuta-system (EMS) og grupper bygget opp omkring amerikanske dollar, franske franc og pund sterling er eksempler på det siste. *Kursene på hovedvalutaene — dollar, mark, yen og pund — flyter imidlertid overfor hverandre.* En betydelig del av verdenshandelen og de internasjonale kapitalbevegelser foregår således mellom land som har innbyrdes flytende valutakurser. Dette kan begrunne betegnelsen «flytekurssystem», til tross for det store innslaget av fastkursordninger.

Den reviderte IMF-avtalens større frihet med hensyn til valg av kursregime er ikke et uttrykk for at valutakursforholdene anses som mindre vesentlige enn tidligere. Avtalens utforming gjenspeiler heller en tilpasning til situasjonen som oppsto etter at fastkurs-systemet hadde brutt sammen. Også etter 1973 har myndighetene i de fleste land foretatt betydelige *valutaintervensjoner*, noe som gir en indikasjon på at de fortsatt vurderer valutakursen som en målvariabel.

Fluktuasjonene i valutakursene har vært betydelig større i flytekursperioden sammenliknet med den foregående tiårsperioden. Dette gjelder både nominelle kurser og kurser korrigert for infla-

sjonsforskjeller (såkalte reelle kurser), se tabell 2 og 3. En kan selvsagt konstruere andre mål for variabiliteten i valutakursene enn måned-til-måned endringer i effektive valutakurser. Beregninger foretatt av IMF viser at ulike mål generelt viser økte kursvariasjoner, både over korte og lengre perioder. Det var antatt at overgangen til flytende kurser i første omfang ville innebære økte kurs-svingninger, men at en «læreprosess» etter hvert ville bidra til mer stabile kurser. De årlige tall underbygger ikke en slik antakelse. En bør imidlertid ha i minne at en heller ikke har hatt et rent flytekurssystem etter 1973, i og med at intervensjonene i valutamarkedene har fortsatt.

Tabell 2. Månedlige endringer i nominelle valutakurser¹⁾

År	USD	GBP	DEM	JPY	Gjennomsnitt
1974	1,66	0,56	1,54	1,50	1,32
1975	1,22	0,97	0,83	0,98	1,00
1976	0,40	2,18	1,39	0,99	1,24
1977	0,72	0,75	0,75	1,66	0,97
1978	1,40	1,22	1,07	1,66	1,34
1979	0,93	1,68	0,64	2,06	1,33
1980	1,78	1,18	0,86	2,50	1,58
1981	2,14	1,81	1,37	1,83	1,79
1982	2,03	1,11	0,65	2,03	1,46
1983	1,25	1,73	0,79	1,22	1,25
1984	0,98	1,70	1,03	0,88	1,15
Gjennomsnitt					
1961-70	0,11	0,26	0,27	0,15	0,20
1974-84	1,32	1,35	0,99	1,57	1,31

¹⁾Gjennomsnitt av tallverdien av prosentvis endring i MERM-indeksen.
Kilde: IMF

Tabell 3. Månedlige endringer i reelle valutakurser¹⁾

	1961-70	1974-82
Amerikanske dollar	0,28	1,43
Pund sterling	0,45	1,42
Tyske mark	0,42	1,03
Japanske yen	0,68	1,90
Gjennomsnitt	0,46	1,45

¹⁾Gjennomsnitt av tallverdien av prosentvis endring i reell effektiv valutakurs (MERM-vekter og konsumprisindekser).
Kilde: IMF

3. Noen argumenter og erfaringer i forbindelse med flytende valutakurser

Valutakurspolitikken er i første rekke et element i stabiliseringspolitikken, men den har selvsagt også betydning for ressursbruk og inntektsfordeling. En kan derfor tenke seg en rekke innfallsvinkler for å vurdere et valutakurssystem mot et annet.

For å vurdere erfaringene med flytende kurser kan en for eksempel ta utgangspunkt i

- hvordan disse har fungert i forhold til målsettinger for *den innenlandske økonomi*, så som prisstabilitet og høy sysselsetting,
- hvor effektivt tilpasningen i *utenriksøkonomien* er fremmet, og
- hvordan den *internasjonale handel* er påvirket.

Mens kriteriene a) og b) først og fremst er stabiliseringspolitiske, legger kriterium c) mer vekt på ressursbruken. I det følgende skal vi se litt nærmere på erfaringene med flytende kurser i lys av disse kriteriene.

3.1. Kurssystem og intern stabilisering

Sentrale emner i diskusjonen om kurssystemets betydning for den innenlandske økonomien har vært prisstabiliteten, sysselsettingen, effektiviteten av finans- og pengepolitikken og hvordan kurssystemet påvirker et lands avhengighet av utviklingen i internasjonal økonomi.

Virkinger på prisutviklingen. Det har vært hevdet at flytende valutakurser bidrar til høyere inflasjon enn faste valutakurser, blant annet fordi:

- flytende kurser gjør at den nødvendige tilpasning i utenriksøkonomien i større grad kommer istand ved kursendringer. Dette

svekker *disiplinen* ved opplegg og gjennomføring av den økonomiske politikken og vil bidra til at det generelt føres en mer ekspansiv politikk, som i sin tur gir høyere inflasjon.

- priser og lønninger er mindre fleksible nedover enn oppover, slik at en svekkelse av et lands valuta vil bidra til økte priser uten en tilsvarende prisdemping dersom valutaen styrkes. I og med at kursene generelt antas å vise større variasjoner ved flytende enn ved faste valutakurser innebærer dette at et flytekurssystem vil føre til høyere inflasjon enn et fastkurssystem (den såkalte «*ratchet hypothesis*»).

Disiplinargumentet bygger på at en devaluering under en fastkursordning er vanskeligere å gjennomføre enn en depresiering ved flytende kurser. Imidlertid har det vært en rekke kursjusteringer både under Bretton Woods-systemet og senere innen EMS. Dette skyldes at en devaluering i visse situasjoner – i hvert fall på kort eller mellomlang sikt – vil kunne bidra til en gunstig utvikling i økonomiske variable (produksjon og sysselsetting) som må antas å ha større betydning for de politiske myndigheters adferd enn valutakursen. En kan derfor ikke trekke noen generell konklusjon om hvordan kurssystemet vil virke inn på de politiske beslutninger. Flere av de store i-land har ved inngangen til 1980-årene foretatt en pengepolitisk tilstramming. Dette viser at disiplin i den økonomiske politikken kan oppnås også når kursene mellom hovedvalutaene flyter. Alt i alt tyder dette på at et fastkurssystem verken er en tilstrekkelig eller nødvendig betingelse for disiplin i den økonomiske politikk.

Et avgjørende moment i forbindelse med «*ratchet hypothesis*» er at prisene i et land hvis valuta styrkes ikke faller i samme grad som de stiger ved en svekkelse av valutaen. En forklaring på dette kan være at de som eksporterer til det land hvis valuta styrkes setter opp sine priser, slik at importprisene for det revaluerende landet ikke reduseres. En

annen forklaring kan være at prisene til importør i det revaluerende landet faktisk reduseres, men at en slik reduksjon betraktes som midlertidig og derfor ikke tillates å slå ut i innenlandske priser. Det er vanskelig å argumentere for at disse forklaringene har generell gyldighet. Blant annet må prisutslagene antas å avhenge av kapasitets-utnyttelsen i det eksporterende landet. Empiriske undersøkelser støtter heller ikke opp om forklaringene¹⁾. Likevel kan en ikke se bort fra at «*ratchet hypothesis*»-effekten kan være en av faktorene som har bidratt til den høye inflasjonen i flytekursperioden. Det kan imidlertid argumenteres for at det sentrale problemet i denne forbindelse ligger i prisdannelsen, like så vel som i fluktuerende valutakurser. Alt i alt gir ikke erfaringene grunnlag for å anta at flytende valutakurser i seg selv skulle bidra til høyere inflasjon enn faste kurser.

Virkninger på sysselsettingen. Tilhengere av faste valutakurser har argumentert for at flytende kurser bidrar til en høyere arbeidsløshet forbundet med omstillinger, ved at

- større kortsiktige kurssvingninger fører til at relative produktpriser mellom konkurranseutsatte og skjermete næringer i større grad fluktuerer. Dette kan gi økte omstillinger og dermed økt *friksjonsledighet*,
- kurser som over lengre perioder (2–3 år og mer) er «*overvurdert*» kan bidra til å svekke konkurransevnen på en slik måte at produksjon og sysselsetting i konkurranseutsatte næringer stagnerer. Tregheter i omstilling til produksjon i skjermete næringer gjør at den ledige arbeidskraften ikke blir fullstendig absorbert. Tilsvarende tregheter kan dempe virkningen på produksjon og sysselsetting i land med «*undervurdert*» valuta. Disse forholdene kan føre til en form for *strukturell arbeidsløshet*.

¹⁾Goldstein, M.: "Downward Price Inflexibility, Ratchet Effects and the Inflationary Impact of Import Price Changes: Some Empirical Evidence", IMF Staff Papers, November 1977.

For at økte kursfluktuasjoner skal gi økt *friksjonsledighet* forutsetter det at dårligere konkurranseforhold for en bedrift rask slår ut i lavere sysselsetting. Spesialisering og bedriftsintern opplæring kan ha bidratt til at faste kostnader forbundet med skifte av arbeid og med ansettelser og oppsigelser har økt. Dette vil innebære at arbeidstakere i mindre grad ønsker å skifte jobb og at bedriftene i større grad holder på sine ansatte («labour hoarding»). Dette vil dempe omstillingstakten. Økte kursfluktuasjoner kan dessuten i seg selv bidra til økt «labour hoarding» ved at det medfører større usikkerhet, og på den måten øke sysselsettingen. En må vel i tillegg anta at bedriftene etter en tid med kursvingninger kun vil endre tilpasning når kursendringene vurderes som varige. En kan altså ikke si noe entydig om sysselsettingsvirkningene av *kortsiktige* kursfluktuasjoner.

Mer plausibelt er det at mer langvarig avvik fra likevektskursen gir sysselsettingsvirkninger. De faste kostnadene forbundet med omstilling vil i slike tilfelle få mindre relativ betydning. Men selv om kurser som vedvarende er ute av «likevekt» kan bidra til økt *strukturell arbeidsløshet*, er ikke dette noe selvstendig argument i favør av en fastkursordning, idet varig «over-» eller «undervurdering» kan oppstå også under et slikt system.

På denne bakgrunn er det rimelig å anta at den høye arbeidsledigheten i årene etter 1973 i hovedsak kan tilskrives andre faktorer enn valutakursforholdene i seg selv. Den internasjonale konjunkturutviklingen har vært viktig i denne sammenhengen.

Uavhengighet og effektivitet i penge- og finanspolitikken. Overgangen fra faste til flytende valutakurser var ventet å bedre mulighetene for en aktiv etterspørselsregulering. Dette var bygget på at

- et land med flytende valutakurs ville kunne innrette etterspørselsreguleringen (penge- og finanspolitikken) utelukkende

ut fra innenlandske hensyn. Dette forutsetter at flytende valutakurs vil føre til at ubalanser i utenriksøkonomien kun er av kort varighet. Et land ville dermed oppnå en *større uavhengighet* i den økonomiske politikken ved flytende enn ved faste valutakurser.

- flytende valutakurs ville *forsterke virkningen av en pengepolitisk ekspansjon*, ved at ekspansjonen via lavere renter og en depresiering av valutaen ville bedre handelsbalansen og på den måten øke virkningen på den samlede etterspørselen. Videre ble flytende valutakurser ved høy internasjonal kapitalmobilitet antatt å føre til at *pengepolitikk ble relativt mer effektiv enn finanspolitikk i aktivitetsreguleringen*. Dette bygget på at en finanspolitisk ekspansjon isolert sett bidrar til høyere renter, som motvirker en depresiering.

Dersom et land skal utnytte den *større uavhengighet i aktivitetsreguleringen* flytende valutakurs kan gi, forutsetter det at det tillates større svingninger i kursen på vedkommende lands valuta. Omfanget av kursintervensjoner i perioden etter 1973 indikerer at hovedvalutalandene ikke helt har oppgitt kursstyringen for å oppnå størst mulig uavhengighet. En kan si at de store i-landene generelt ikke har valgt noen av ytterløsningene i en «trade-off» mellom kursstyring og uavhengighet i aktivitetsreguleringen. Til dette kommer at kursutviklingen på kort og mellomlang sikt tenderer til å være bestemt av de internasjonale kapitalbevegelsene. Disse er i sin tur påvirket av den økonomiske politikken, som dermed underlegges bindinger.

Antakelsen om *pengepolitikkenes større virkning på aktivitetsnivået under flytende kurser* bør modifieres på flere punkter. For det første forutsetter den at en depresiering medfører bedret konkurransevne. Empiriske undersøkelser tyder imidlertid på at en svekkelse av et lands valuta raskt kan slå ut i økte priser og kostnader og således motvirke effekten på konkurransevnen. Særlig gjelder dette små,

åpne økonomier med betydelig innslag av indekseringsordninger. *For det andre* kan tregheter i tilpasningen i realmarkedene gjøre at en depresiering på kort sikt svekker handelsbalansen (den såkalte «J-kurveeffekten») og dermed demper den umiddelbare etterspørselsvirkningen av en pengepolitisk ekspansjon. *For det tredje* vil kursvirkningen – og dermed virkningen på den samlede etterspørselen – av pengepolitiske tiltak avhenge av virkningen på forventningene i valutamarkedet. Det er ikke uten videre gitt at en økning av pengemengden gir forventninger om depresiering. For eksempel har de finansielle markedene i USA gjennomgående fungert slik at en sterk pengemengdevekst har ført til forventninger om senere tilstramming og høyere renter, og dermed til stigende dollarkurs.

Avskjerming mot eksterne forstyrrelser. Det har vært fremholdt at et system med flytende valutakurser vil bidra til å avskjermes et lands økonomi mot skift i internasjonale forhold.

Voksende verdenshandel og større internasjonal kapitalmobilitet har bidratt til økt integrasjon av de enkelte lands økonomier både på real- og finanssiden. Prinsipielt vil økt kapitalmobilitet ved faste valutakurser innebære at konflikten mellom kurs- og pengepolitiske målsettinger forsterkes. Ved flytende kurser vil kapitalbevegelsene gi opphav til kursendringer som i sin tur virker inn på realøkonomien. I denne sammenhengen kan en altså si at kurssystemet virker inn på *hvordan forstyrrelser sprer seg internasjonalt fremfor på graden av spredning.*

3.2. Kurssystem og tilpasning i utenriksøkonomien

Et kurssystem kan anses som effektivt med hensyn til den utenriksøkonomiske tilpasning hvis det bidrar til å sette i gang en prosess som eliminerer ulikevekt i betalingsbalansen

etter en viss tid. Problemstillingen kan deles i to, først

- i hvilken grad kurssystemet bidrar til en tilpasning, og dernest
- hvordan selve tilpasningsprosessen foregår.

Graden av tilpasning. Et sentralt argument i favør av flytende kurser er at de faktorer som ved faste kurser gir opphav til over- eller underskudd i betalingsbalansen, under et flytesystem vil føre til at valutaen appresierer eller depresierer, slik at ubalanser elimineres.

For å måle graden av tilpasning i utenriksøkonomien kan en sammenligne realisert balanse med et tall som representerer «utenriksøkonomisk likevekt». Dess mindre avvik dess større grad av tilpasning. For eksempel kan *balanse i driftsregnskapet* nyttes som mål på likevekt i utenriksøkonomien. Tabell 4 viser driftsbalansen i prosent av BNP for noen industriland i flytekursperioden sammenlignet med de siste ti årene av Bretton Woods-perioden.

Tabell 4. Driftsbalanse i prosent av BNP i enkelte industrialiserte land

	Gjennomsnitt	
	1963–72	1974–84
USA	0,30	-0,36
Kanada	-0,85	-1,15
Japan	0,79	0,58
Vest-Tyskland	0,53	0,43
Italia	1,90	0,71
Storbritannia	0,21	0,11
Frankrike	-0,18	-0,36
Australia	-2,62	-3,50
Østerrike	-0,48	-1,29
Danmark	-1,95	-3,49
Finland	-1,44	-2,18
Nederland	0,04	1,37
Norge	-1,88	-3,53
Spania	-0,50	-1,74
Sverige	-0,24	-1,85

Kilder: IMF, OECD

Tabellen viser at ubalansene i driftsregnskapet for noen av *de store i-landene* gjennomgående har vært mindre i flytekursperioden sammenlignet med årene 1963–72, mens de for andre har vært større. For *de små i-landene* har ubalansene blitt større. En må imidlertid anta at «oljeprissjokkene» bidro sterkt til de realiserte driftsbalanstall i årene 1974–84, mens den internasjonale økonomien ikke var utsatt for tilsvarende forstyrrelser i den foregående tiårsperioden.

Dersom en vurderer driftsbalansene alene, tar en ikke hensyn til at ulikheter mellom forskjellige land når det gjelder spareadferd og kapitalavkastning kan gjøre det mulig for et land med lav (høy) sparerate, men relativt høy (lav) avkastning på investeringer, å ha et vedvarende driftsunder(over)skudd, uten at dette betyr en dårlig ressursbruk i globalt perspektiv. Dette peker i retning av å ta utgangspunkt i driftsbalanser som kan finansieres ved «underliggende» kapitalbevegelser (som reflekterer sparing og investeringsmuligheter), og definere dette som likevektsbalanse. For dette formålet trenger en et mål på slike kapitalbevegelser.

Tabell 5. Driftsbalanse pluss underliggende private netto kapitalbevegelser¹⁾ i prosent av BNP i enkelte industrialiserte land

	Gjennomsnitt	
	1965–72	1973–81
USA	-0,60	-0,60
Kanada	0,25	-0,26
Japan	0,94	0,04
Vest-Tyskland	0,75	0,35
Italia	0,64	0,00
Storbritannia	0,07	-0,13
Frankrike	0,29	0,18
Danmark	0,21	0,31
Nederland	0,76	0,41
Norge	0,95	1,64
Sverige	-0,01	0,18

¹⁾Underliggende private kapitalbevegelser definert som et fire-års glidende gjennomsnitt av realiserte private kapitalbevegelser.

Kilde: IMF

En helt enkel metode er å ta utgangspunkt i glidende gjennomsnitt av private kapitalbevegelser. Dette skulle i prinsippet korrigere for virkningene av mer kortsiktige, ustabile forhold. Summen av driftsbalansen og netto «underliggende» kapitalbevegelser kan da tjene som en indikator på graden av ubalanse. Tabell 5 viser beregninger av slike indikatorer foretatt av IMF. De store i-landene har, målt på denne måten, gjennomgående hatt en større grad av tilpasning i flytekursperioden sammenlignet med de siste ti år under Bretton Woods-systemet. De mindre i-landene synes ikke å ha forbedret graden av utenriksøkonomisk tilpasning.

De nevnte indikatorene gir ikke grunnlag for noen generell konklusjon om graden av tilpasning i utenriksøkonomien ved flytende sammenliknet med faste kurser. En viktig innvending mot indikatorene er at en rekke andre faktorer enn kursregimet har betydning for balansen i utenriksøkonomien. Dessuten dekker tallene nokså korte perioder. Videre praktiserer flere av landene en eller annen form for fastkursordning. Tallene tyder allikevel på at flytende valutakurser ikke i seg selv gjør at utenriksøkonomiske ubalanser elimineres.

Tilpasningsprosessen. Ettersom tilpasningen til endrete valutakurser kan ta flere år, er det av interesse hvordan selve *tilpasningsprosessen* påvirkes av kurssystemet. Spesielt kan en se på

- kursregimets betydning for hvordan tilpasningen fordeles mellom etterspørselsreduksjon/ekspansjon på den ene siden og omfordeling av den samlede etterspørselen på den annen,
- hvordan ulik fleksibilitet i finans- og realmarkedene kan bringe valutakursene ut av takt med de realøkonomiske forhold, og dermed virke inn på tilpasningsprosessen, og

- symmetri/asymmetri mellom tilpasningen i over- og underskuddsland.

Tilpasningens fordeling på etterspørselsreduksjon/ekspansjon og omfordeling av etterspørselen. Dersom et land har underskudd på handelsbalansen kan dette i prinsippet reduseres enten ved at den innenlandske etterspørselen dempes eller ved at etterspørselen vris i retning innenlandsk produksjon. Et sentralt argument i favor av flytende kurser er at fleksible kurser bidrar til at underskudd i utenriksøkonomien i større grad kan elimineres ved endrete prisforhold og dermed omfordeling av etterspørselen og i mindre grad ved etterspørselsreduksjon. Dette bidrar til at det enkelte lands kostnader ved utenriksøkonomisk tilpasning, i form av arbeidsløshet og stagnasjon i produksjonen, blir mindre.

Den større usikkerhet som flytende kurser innebærer, må imidlertid antas å gjøre internasjonal handel mindre priselastisk, og således redusere potensialet for tilpasning via kursendringer. Videre er valutakursen kun en av flere faktorer som bestemmer et lands utenriksbalanse, slik at en ubalanse kan vare ved til tross for kursendringer i en retning som isolert sett ville bidratt til å redusere ubalansen. Disse forholdene svekker potensialet for å gjenopprette balanse i utenriksøkonomien via kursendringer og omfordeling av den samlede etterspørselen. Dermed svekkes også argumentet for flytende valutakurser.

Valutakurser i «ulikevekt». Finansielle forhold tenderer til å dominere kursutviklingen på kort og mellomlang sikt. Dette bidrar til at valutakursene kan avvike fra hva som ville gitt balanse i handelen med utlandet. I flere teoretisk-økonomiske modeller har en bygd inn det forhold at ved forstyrrelser i økonomien vil valutakursen på kort sikt kunne «overreagere» i forhold til hva de realøkonomiske forhold tilsier. Slike avvik omtales i litteraturen som «overshooting», og gjør at kursfluktusjonene blir sterkere enn de ellers ville vært.

Det synes å være en alminnelig oppfatning at de observerte kursfluktusjonene i tiden etter 1973 i stor grad har representert «overshooting». Dette har da også vært et sentralt argument mot et flytekursregime. Det er hevdet at ettersom faste kurser gir mulighet til å vurdere de ulike forhold en kursendring skal virke inn på, vil ikke «overshooting» oppstå. En kan imidlertid ikke uten videre anta at et fastkursystem vil tendere til å gi kurser som er riktige ut fra de underliggende realøkonomiske forhold. Den teoretiske og empiriske innsikt gir ikke grunnlag for å bestemme slike kurser med noen særlig grad av presisjon. Videre vil et land med fastkursregime som devaluerer etter en periode med underskudd i utenriksøkonomien, kunne ønske en devaluering av en slik størrelsesorden at valutaen blir undervurdert, for eksempel for å bygge opp igjen de internasjonale reserver. En kan således ha en innebygget tendens til «overshooting», også ved faste kurser.

Symmetri i tilpasningen. Et fastkursregime vil kunne bidra til at underskuddsland underlegges en større grad av disiplin enn overskuddsland, slik at det oppstår en asymmetri i den utenriksøkonomiske tilpasning. Underskuddsland må ta størstedelen av kostnadene ved tilpasning i utenriksøkonomien. Det har vært hevdet at flytende kurser vil gi en jevnere fordeling av disse kostnadene.

Som nevnt tidligere er det ikke uten videre gitt at faste kurser vil gi større disiplin i den økonomiske politikken enn flytende kurser. Videre vil mye avhenge av det avtalesystem en fastkursordning bygger på. For eksempel skal kursmekanismen innen EMS i prinsippet motvirke asymmetri i tilpasningen. Et tredje forhold er at de store i-landenes finansielle markeder er mer utviklet enn markedene i mindre i-land og i u-landene. Dette gjør det enklere for de store landene å finansiere vedvarende underskudd på driftsbalansen, og kan således skape en asymmetri i tilpasningen, også ved flytende valutakurser. Utviklingen i USA de senere år kan tjene som et eksempel på det siste. Konklusjonen må være

at det ikke á priori er noen nøye sammenheng mellom kursregime og fordeling av tilpasningsbyrdene.

3.3. Kurssystem og internasjonal handel

I flytekursperioden har en sett en stagnasjon i verdenshandelen. Blant annet derfor har det vært en økende oppmerksomhet omkring sammenhengen mellom kurssystem og internasjonal handel. Det har vært hevdet at flytende kurser, via økte kurssvingninger, bidrar til å dempe denne handelen. Dette er antatt å føre til en dårligere ressursbruk og dermed et velferdstap.

Kurssystemet kan i prinsippet påvirke den internasjonale handelen direkte og indirekte. *Direkte* kan kurssystemet virke på handelen ved at flytende valutakurser bidrar til økt usikkerhet i forbindelse med handelstransaksjoner i utenlandsk valuta, sammenlignet med faste kurser. Dermed vil bedrifter som ønsker å unngå risiko, etterspørre og tilby mindre kvanta av varer som handles internasjonalt, og verdenshandelen dempes. Økt usikkerhet kan også bidra til å dempe den internasjonale handel *indirekte* ved at det gir bedriftene et motiv for å vri investeringene fra konkurranseutsatt til skjermet virksomhet. Videre kan økte kursfluktasjoner bidra til en større grad av omstilling og friksjon i økonomien, og på den måten dempe produksjonen, også i konkurranseutsatte næringer. Det er dessuten hevdet at flytekurssystemet, ved at det har ført til vedvarende ulikevekt i valutakursene, har bidratt til å øke de proteksjonistiske tendenser, og på den måten ført til stagnasjon i verdenshandelen. Dette bygger på en antakelse om «asymmetri» i presset for proteksjonistiske tiltak. Presset for å innføre slike tiltak antas å være større i land med «overvurdert» valuta enn presset for avvikling i land med «undervurdert» valuta.

IMF har i en studie¹⁾ drøftet teoretiske og empiriske sammenhenger mellom kursfluktasjoner og internasjonal handel. Studien

konkluderer med at den viktigste faktoren bak stagnasjonen i verdenshandelen har vært konjunkturutviklingen internasjonalt. Det har ikke vært mulig å finne noen klar sammenheng mellom *kortsiktige* kursfluktasjoner og handel på empirisk grunnlag. Valutafondet peker dessuten på at kursforholdene kun er en av flere faktorer som har bidratt til økt proteksjonisme. Det er ikke grunnlag for å anta at faste valutakurser ville gi redusert proteksjonisme, blant annet fordi det også under et fastkurssystem kan eksistere vedvarende ulikevekt i kursene. De empiriske arbeider IMF bygger på dekker imidlertid ikke de siste 2–3 år. I denne perioden har kursen på amerikanske dollar vist en sterk stigning. Dette må antas å være en viktig årsak til ubalansen i verdensøkonomien og til at de proteksjonistiske tendenser i USA har vært økende. Det kan derfor tenkes at studien undervurderer betydningen av kursulikevekt for proteksjonisme.

4. Avslutning

Drøftingen ovenfor gir ikke grunnlag for noe entydig svar på om flytende kurser er å foretrekke fremfor faste kurser. Mye vil avhenge av strukturelle trekk ved den enkelte økonomi og av den aktuelle konjunktursituasjonen. Den store valgmulighet dagens system innebærer med hensyn til enkeltlands kursregime gir en større fleksibilitet enn Bretton Woods-systemet. En må anta at denne fleksibiliteten har lettet tilpasningen til de betydelige forstyrrelser en har sett i internasjonal økonomi. På den andre siden har de finansielle transaksjoner etter hvert fått avgjørende innvirkning på kursutviklingen, noe som har ført til varig «feilvurdering» for kursene på hovedvalutaene utfra realøkonomiske kriterier. Dette er et hovedproblem i internasjonal økonomi i dag, idet det har vært en viktig faktor bak de store ubalanser i betalingsforholdene. Dagens kurssystem har således på den ene siden løst noen av de proble-

¹⁾ «Exchange Rate Volatility and World Trade». IMF Occasional Paper No. 28, September 1984.

mer som Bretton Woods-systemets rigiditet ga opphav til, mens det på den andre siden har skapt nye problemer. Generelt synes de mer langvarige kurssvingninger å medføre større ulemper enn de kortsiktige.

Drøftingen i avsnitt 3 viser videre at en ikke bør overvurdere den betydning kursregimet i seg selv har for den økonomiske utvikling. Andre faktorer spiller selvsagt også en viktig rolle. Allikevel er det i internasjonale fora bred enighet om at en bør arbeide for mer stabile valutakurser. Det har vært frem satt en rekke forslag med sikte på å dempe kurssvingningene. Blant annet har det vært foreslått å

- gjenopprette et fastkurssystem med små svingningsmarginer lik Bretton Woods-systemet,
- etablere et mer fleksibelt system, der kursene tillates å svinge innenfor relativt brede marginer, såkalte «target zones»,
- få i stand en ordning der myndighetene i spesielle situasjoner foretar koordinerte intervensjoner i valutamarkedene,
- legge større restriksjoner på de internasjonale kapitalbevegelsene, og
- styrke IMF's overvåking av medlemslandenes økonomiske politikk, og da særlig valutakurs- og betalingsbalanspolitikken.

En vurdering av disse forslagene må bygge på en oppfatning om utviklingen i verdensøkonomien i årene fremover, og spesielt om de enkelte lands økonomiske politikk og utvikling vil bli mer likeartet. Som nevnt har ubalansene i verdensøkonomien de senere år vært tiltakende. Blant annet har underskuddet på USA's driftsbalanse overfor utlandet vist en sterk økning. De økende ubalansene har bidratt til sterke svingninger i valutakursene, som i sin tur har virket tilbake på ubalansene. En må anta at de forhold som har ført til kurssvingningene i flytekursperioden hittil, vil gjøre seg gjeldende også i de nærmeste årene fremover. Utviklingen på de internasjonale kapitalmarkedene, med nedbygging av reguleringer, raskere informasjons-spredning og nye instrumenter,

tilsier dette. For de nærmeste år venter en at ubalansene i verdensøkonomien vil vare ved, og dette trekker i samme retning.

En gjenoppretting av et *fastkurssystem* lik Bretton-Woods-systemet – med deltakelse av hovedvalutaene dollar, mark, yen og pund – synes derfor i dagens situasjon lite aktuelt. Opprettholdelse av faste kurser vil forutsette en høy grad av koordinering av landenes økonomiske politikk. Forskjeller i økonomisk utvikling og prioritering vanskeliggjør en slik koordinering.

Et system med såkalte «target zones» for valutakursene vil ikke nødvendigvis være kvalitativt forskjellig fra det tidligere fastkurssystemet. Den viktigste forskjellen er at det tillates større svingningsmarginer. En kvalitativ forskjell kan komme inn ved at det enkelte land stilles friere med hensyn til intervensjonsforpliktelser når kursen på landets valuta overskrider sin «sone». Den større fleksibiliteten gjør at det synes mer realistisk å komme fram til enighet om et slikt system. En fordel med «target zones» ville være at markedets forventninger om framtidig valutakursutvikling, og dermed den aktuelle kursutvikling, stabiliseres. Samtidig ville det kunne gi økt incitament for myndighetene til å iverksette andre tiltak enn kurspolitiske med sikte på tilpasning i utenriksøkonomien.

En rapport fra en gruppe nedsatt av det økonomiske toppmøte i Versailles 1982 for å studere erfaringene med *valutaintervensjoner*¹⁾, konkluderte i 1983 med at slike intervensjoner gjennom flytekursperioden kun hadde hatt begrenset innvirkning på kursutviklingen. Virkningen avhenger blant annet av den øvrige økonomiske politikk. Studien fant likevel at intervensjoner kunne være effektive i situasjoner med store, kortsiktige kurssvingninger («disorderly markets»). En større samordning av intervensjonene må antas å gi bedre muligheter for å påvirke kursutviklingen enn det IMF-studien fant. På et møte i G5 (de fem største industriland)

¹⁾Jurgensen, P.: «Exchange Market Intervention». Report of working group, March 1983 (Trykt i IMF-dokument EBD/83/125).

i januar 1985 kom man til enighet om samordning av sine valutaintervensjoner dersom kursutviklingen skulle tilsi det. Den aktuelle bakgrunnen var den sterke kursstigningen på amerikanske dollar. Senere intervensjoner kan ha bidratt til å dempe dollar-oppgangen, men foreløpig er det for tidlig å ha noen oppfatning om hvor varig virkningen vil bli.

En reversering av liberaliseringsprosessen for *de internasjonale kapitalbevegelsene* er neppe aktuell. Liberaliseringen må sees som en del av en generell utvikling i retning av å bygge ned hindringer for internasjonalt økonomisk samkvem. De internasjonale kapitalmarkedenes bredde og dybde gjør dessuten at økt regulering vil medføre store juridiske og administrative problemer. I tillegg medfører restriksjoner på kapitalbevegelsene kostnader i form av dårligere ressursbruk, som meget vel kan overstige kostnadene forbundet med kursfluktasjoner.

Det internasjonale Valutafonds overvåking av medlemslandenes økonomiske politikk foregår ved de årlige Artikkel IV-konsultasjoner med hvert enkelt land, og på mer generell basis ved de halvårlige «World Economic Outlook»-diskusjonene i Fondets styre og Interimkomité. For å styrke overvåkingens betydning har det vært foreslått i større grad å offentliggjøre de vurderinger som gjøres i

Fondets stab og styre, å utarbeide mer spesifiserte politikkbefalinger til enkeltland og i økt utstrekning gjøre bruk av ad hoc-konsultasjoner.

Hensikten med denne artikkelen har vært å peke på noen momenter som har betydning når en skal vurdere hvordan kursforholdene internasjonalt bør ordnes. Hensikten har ikke vært å komme til noen entydig konklusjon. En løsning som allikevel synes å peke seg ut med sikte på å stabilisere kursene, er etablering av et system med såkalte «target zones». Et slikt system kan utformes slik at det ikke legger strenge bånd på deltakerlandenes økonomiske politikk. Dette gjør at det kan være enklere å komme til enighet internasjonalt om etablering. Systemet kan dessuten gi en fleksibilitet som vil være nødvendig med dagens forhold på valutamarkedene. Problemerkene med å etablere noe enkelt kriterium for hva som er en «riktig» valutakurs tilsier også en viss fleksibilitet i kursfastsettelsen. «Target zones» kan videre kombineres med at landene i større grad samordner sine intervensjoner i valutamarkedene. IMF's rolle i et slikt system kunne være å tilse at «target zones» for de enkelte lands valutaer er innbyrdes konsistente, og at det føres en politikk som er forenlig med de fastsatte sonene.

Kreditt- og likviditetsoversikt for året 1984

Publikums likviditet

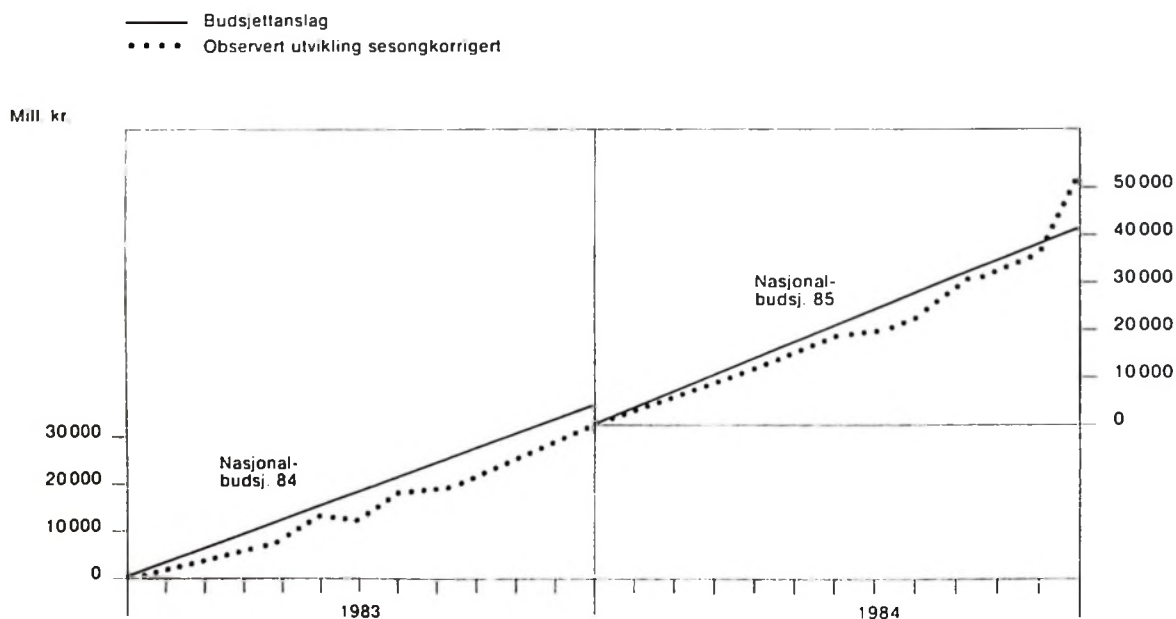
Pengemengden, eller *publikums likviditet*, er definert som andre enn statlig sektor og bankers beholdning av sedler og mynt, innskudd i banker og postgiro (eksklusive innestående på konto for sparing med skattefradrag) og disponible kredittmidler i form av ubenyttede kassekreditter og byggelån.

Figur 1 og 2 viser hvordan den sesongkorrigerte innenlandske likviditetstilførselen og pengemengdeveksten utviklet seg fra måned til måned i 1984 sammenliknet med veiledende tall for 1984 basert på nasjonalbudsjettet for 1985. De sesongkorrigerte tallene viser at den innenlandske tilførselen stort sett gjennom hele året lå i underkant av hva en jevn

fordeling av årsanslaget skulle tilsi, for så å øke meget sterkt i desember. Pengemengdeveksten viste også overensstemmelse med de gjeldende budsjettanslag fram til utgangen av august. Den lå dog noe i overkant, et avvik som ble meget stort mot slutten av året.

I alt utgjorde samlet innenlandsk likviditetstilførsel til publikum fra offentlige og private kilder 51 milliarder kroner i 1984. Dette bidrog til en økning i pengemengden på om lag 22%, mot 15% i 1983. Bruker en dette som en indikasjon på etterspørselsvirkningen av den økonomiske politikken, antyder økningen således en mer ekspansiv politikk i 1984 enn året før, selv om de registrerte tall i 1983 og 1984 som følge av store overflyttinger av lån mellom banksektoren og det uregu-

Fig. 1. Innenlandsk likviditetstilførsel

lerte markedet, ikke gir det korrekte bilde av utviklingen i disse årene.

Sentralmyndighetenes transaksjoner tilførte publikum netto vel 18 milliarder kroner. Den offentlige sektors bidrag til pengemengdeveksten ble således om lag 8%, som var litt mindre enn i 1983. Tilførselen ved de offentlige inntektsunderskudd var større i 1984 enn året før, mens lånetransaksjonene tilførte mindre.

Oljeskattene til staten, som beløp seg til 39 milliarder kroner i 1984 og 31 milliarder i 1983, er holdt utenom ved beregningen av statens inntektsoverskudd. Dette er gjort fordi denne inndragningen ikke reduserer den innenlandske etterspørselen på samme måte som øvrige skatteinnbetalinger. Når staten senere bruker oljeskattekronene, gir dette innenlandsk etterspørsel på samme måte som øvrig likviditetstilførsel.

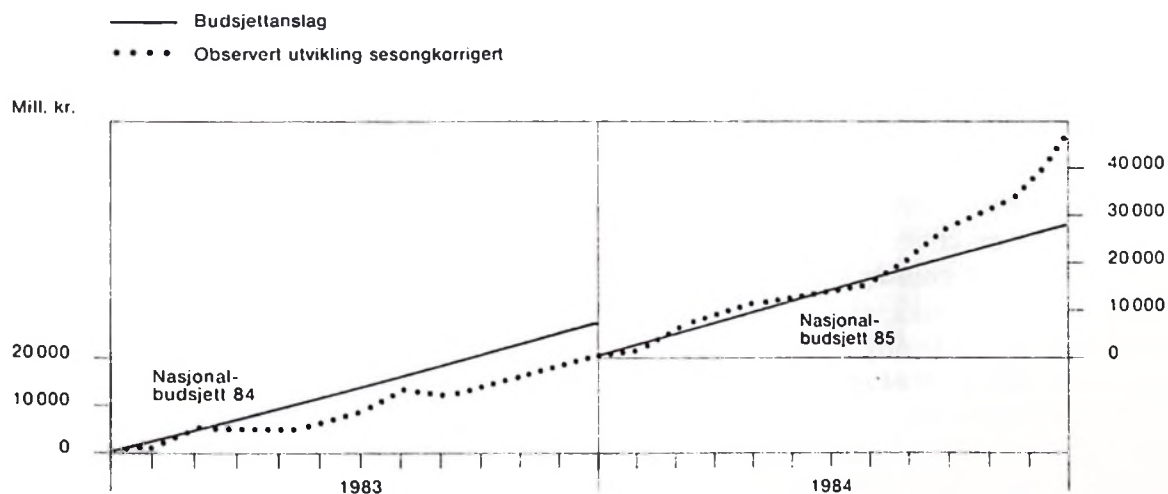
De private bankene — den andre hovedkilden bak likviditetstilførselen — tilførte 32 milliarder kroner i 1984, etter at det er gjort fradrag for inndragningen ved SMS og skattefrie fondsavsetninger. Dette tilsvarte isolert sett en økning i pengemengden på 14%, det vil si 7,5 prosentenheter mer enn året før. Storparten av mertilførselen fra bankene skriver seg fra økte utlån. En del av utlånsveksten

henger sammen med at såkalte markedslån er blitt tatt inn i bankenes balanser igjen etter at utlånsreguleringen ble opphevet ved årsskiftet 1983/84. I den grad dette har gjort seg gjeldende, vil ikke dette gi etterspørselsvekst på samme måte som genuint nye utlån. I realiteten dreier det seg for en del også om en tidforskyvning fra månedene før årsskiftet til månedene etter. En nærmere drøfting av bankutlånene og obligasjonsmarkedet er gitt senere i dette kapitlet.

I tillegg til den innenlandske tilførselen var det en tilførsel på vel 1 milliard kroner ved bankenes utlån med valutalisens og ved kreditt til oljevirksomheten. Slik tilførsel inngår i nasjonalbudsjettet på linje med kapitalinngang fra utlandet. Også statens lån til Statoil, på 6,6 milliarder i 1984, oppfattes på samme måte. Som følge av en inndragning på 12,7 milliarder kroner ved publikums valutakjøp fra bankene, førte ovennevnte poster til at den samlede likviditetstilførselen ble redusert med 5,0 milliarder kroner til i alt 45,9 milliarder kroner. Veksten i pengemengden ble dermed 19,9 prosent, som var 10,5 prosentenheter høyere enn i 1983.

Utviklingen i publikums likviditet er ment å avspeile endringen i den del av publikums fordringer som forholdsvis raskt og enkelt

Fig. 2. Pengemengdevekst

Teksttabell 1. Endring i publikums likviditet etter kilde (ekskl. oljeskatter) i 1982, 1983 og 1984. (Tilførsel +, inndragning -). Milliarder kroner og bidrag til vekst (%)

	1982	1983	1984
Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd ¹⁾	10,3	13,6	16,3
ekskl. oljeskatter	(5,4%)	(6,5%)	(7,1%)
Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner	9,4	4,5	2,3
	(4,9%)	(2,1%)	(1,0%)
Forretnings- og sparebanker ²⁾	15,1	17,8	37,2
	(7,9%)	(8,4%)	(16,1%)
Skattefrie fondsavsetninger og banksparing med skattefradrag	-2,7	-4,1	-4,9
	(-1,4%)	(-1,9%)	(-2,1%)
Sum innenlandske kilder	32,1	31,8	50,9
	(16,8%)	(15,1%)	(22,1%)
Statens lån til Statoil	0,5	2,3	6,6
	(0,3%)	(1,1%)	(2,9%)
Forretnings- og spare-bankenes utlån mot valutalisens og kronelån til oljevirksomhet	3,2	3,3	1,1
	(1,6%)	(1,6%)	(0,5%)
Nettovalutasalg til bankene, ekskl. salg i forbindelse med oljeskatter	-15,7	-17,6	-12,7
	(-8,2%)	(-8,4%)	(-5,6%)
Samlet tilførsel	20,0	19,8	45,9
	(10,5%)	(9,4%)	(19,9%)
Oljeskatter	29,9	30,6	38,9
	(15,7%)	(14,5%)	(16,7%)

¹⁾ Inkl. uspesifisert tilførsel og statistiske feil.

²⁾ Ekskl. utlån med valutalisens og kreditt til oljeselskaper.

kan anvendes til kjøp av varer og tjenester. Hva som er den mest hensiktsmessige avgrensning av publikumssektoren og hva som skal regnes som likvider vil også for en del avhenge av praktiske statistiske hensyn. Generelt vil strukturendringer på kredittmarkedet og finansielle nyskapinger nødvendiggjøre en løpende vurdering av så vel «publikums»- som «likviditets»-begrepet.

Et karakteristisk trekk ved utviklingen av pengemengden som har gjort seg gjeldende helt siden begynnelsen av 1970-årene, er at

seddelomløpet stadig, relativt sett, har vært avtakende. Andelen er således på det nærmeste halvert i denne perioden. De siste årene, særlig i 1984, har også tidsinnskudde-nes andel vært avtakende. Dette har sammenheng med utviklingen i bruken av sjekker og betalingskort, og videre med endringene i innskuddsstrukturen i bankene, hvor rentebærende «brukskonti» mer og mer tar over de tradisjonelle 12-månederskonti.

Kredittbudsjettets tall angir hvilken samlet kreditttilførsel som myndighetene anser er forenlig med de realøkonomiske rammer. Budsjettet omfatter også kreditt fra andre finansinstitusjoner (enn banker), som ikke direkte påvirker pengemengden. Bankenes lån med lisens og kronelån til oljevirksomhet samt publikums markedslån er derimot holdt utenom budsjettet for innenlandsk kreditttilførsel.

I 1984 utgjorde den innenlandske kreditttilførselen – spesifisert i teksttabell 2 – vel 61 milliarder kroner. Dette var 20 milliarder mer enn anslått i revidert nasjonalbudsjett 1984. Sammenholdt med dette budsjettet, som ble lagt fram våren 1984, var det særlig utlånsveksten fra forretningsbankene, til dels også fra forsikringssektoren, som ble sterkere enn forutsatt.

Forretnings- og sparebankene

I nasjonalbudsjettet for 1984 ble forretnings- og sparebankenes samlede utlånsramme fastlagt til 15,0 milliarder kroner for året 1984. I revidert nasjonalbudsjett ble rammen økt til 17,0 milliarder kroner, mens en i nasjonalbudsjettet for 1985, som ble framlagt 28. september i fjor, la til grunn en samlet vekst i bankenes utlån på 25,0 milliarder kroner i 1984. Utlån i form av PSV-lån og statsgaranterte miljøvern- og effektiviseringslån til industrien (spesialkvoten), ble anslått å øke med 1,3 milliarder kroner, mens en for ordinære utlån la til grunn en vekst på 23,7 milliarder kroner i 1984. Ordinære utlån defineres som utlån i alt inkl. utlån via

Teksttabell 2. Innenlandsk kredittilførsel til private og kommuner. (Milliarder kroner)

	1982		1983		1984	
	Mrd. kroner	Prosent	Mrd. kroner	Prosent	Mrd. kroner	Prosent
Forretnings- og sparebanker i alt (ekskl. utlån med valutalisens og kronelån til oljevirksomhet)	12,1	31,3	13,7	33,3	34,5	56,3
Forretningsbanker	6,2	16,0	6,7	16,2	17,5	29,1
Sparebanker	5,0	12,9	6,1	14,7	15,2	24,9
Spesialkvote	0,9	2,4	1,0	2,4	1,1	2,2
Statsbanker ¹⁾	6,7	17,3	7,2	17,5	17,1	11,6
Private finansieringsselskaper	2,7	6,9	2,5	6,2	1,9	3,0
Skadeforsikring	0,5	1,2	0,5	1,3	0,5	0,7
Livsforsikring, pensjonskasser m.v.	2,7	7,1	4,5	11,0	5,2	8,4
Private kredittforetak	5,5	14,1	6,1	14,9	7,6	12,3
Obligasjonsmarkedet	3,8	9,9	3,2	7,8		
Aksjemarkedet	1,9	4,9	2,3	5,6	3,5	5,7
Annen kredittilførsel	2,8	7,3	1,0	2,4	1,2	2,0
Innenlandsk kredittilførsel i alt	38,7	100	41,2	100	61,3	100

¹⁾ Inkl. Postsparebanken

omsetningsdokumenter utstedt av private kredittforetak, men eksklusive spesialkvoten, utlån mot valutalisens og kronelån for finansiering av oljevirksomhet.

Forretningsbankenes utlån — eksklusive spesialkvote — økte i 1984 med om lag 17,9 milliarder kroner. Utlån via omsetningsdokumenter utstedt av private kredittforetak er da medregnet med et beløp på 0,2 milliarder kroner. Tilsvarende økning i sparebankenes utlån var vel 15,2 milliarder kroner. Dette gav en overskridelse av budsjettanslaget på ca. 9,4 milliarder kroner. Sammenlignet med det opprinnelige kredittopplegg var overskridelsen enda høyere. Fra forretningsbankenes utlånsvekst har en her trukket ut nær 0,6 milliarder kroner. Dette er utlån i form av forvaltningsbevis som forretningsbankene hadde i sine balanser ved utgangen av 1984, men som ikke var ført som utlån i desember 1983.

Forretningsbankenes utlån i alt (inkl. spesialkvoten) til kommuner, foretak og privatpersoner økte i 1984 med ca. 18,6 milliarder kroner (26,5%) og sparebankenes med vel

15,8 milliarder kroner (26,4%). Teksttabell 3 viser utlånsveksten i de to bankgrupper fordelt på utlånsarter de to siste år.

Teksttabellen viser at sammensetningen av utlånsveksten i 1984 var noe ulik sammensetningen i 1983. Disponerte byggelån viste igjen positiv utvikling etter nedgangen i 1983. Den kraftige veksten i disponerte kassekreditter, spesielt i forretningsbankene, kan foruten lave trekk året før blant annet ha sammenheng med de kredittpolitiske tiltak som ble iverksatt i september da pengemarkedsrentene ble hevet. Økt pengemarkedsrente sammen med uendret rente på kassekreditter kan virke som et incitament — særlig for større kunder — til å trekke på kassekredittkonti for å plassere midlene i pengemarkedet. Ved vurderingen av utlånstallene bør en imidlertid også ta i betraktning at så vel arts- som sektorfordelingen ved utgangen av 1983 til en viss grad gjenspeilte bankenes tilpasning til §8-reguleringen.

Bankenes utlånsvekst de første måneder av 1984 var preget av at begge bankgrupper høsten 1983 hadde vært underlagt direkte regule-

Teksttabell 3. Prosentvis vekst i utlån etter arter

	1983		1984		
	Vekst i prosent	Andel av vekst	Vekst i prosent	Andel av vekst	Andel av utlåns- masse des.1984
<i>Forretningsbanker</i>					
Disponerte kassekreditter	5,7	11,2	28,6	23,3	21,9
Disponerte byggelån	-7,3	-7,9	16,4	6,3	9,4
Nedbetalingslån	16,7	96,7	27,3	70,4	68,7
Utlån til publikum i alt	11,2	100,0	26,5	100,0	100,0
<i>Sparebanker</i>					
Disponerte kassekreditter	17,2	14,7	17,4	7,5	10,4
Disponerte byggelån	-0,1	-0,1	4,8	2,1	9,3
Nedbetalingslån	13,9	85,4	30,0	90,4	80,3
Utlån til publikum i alt	12,5	100,0	26,4	100,0	100,0

ring. Etter opphevelsen av §8-reguleringen ved årsskiftet 1983–1984 ble markedslån tilbakeført til bankenes balanser samtidig som bankene ved siden av å tilfredsstille løpende kredittterspørsel innvilget lån som var blitt utsatt i påvente av deregulering. Ser en utlånsutviklingen i 1983 og 1984 under ett, får en inntrykk av en jevn utlånsstigning som bare ble midlertidig avbrutt av §8-reguleringen.

Utover i første halvår ble det en viss avdempning av vekstakten i utlånene, mens den tiltok igjen i andre halvår. For året sett under ett lå dermed den registrerte utlånsveksten som nevnt klart over det som var forutsatt i kredittoplegget. Således utgjorde utlånsveksten i 1984 26,5% i forretningsbankene og 26,4% i sparebankene, mens Nasjonalbudsjett 1985 la til grunn en samlet årsvekst tilsvarende 18,6%.

Teksttabell 4 viser bankenes utlån, fordelt på publikumssektorer. Som nevnt over er det trolig at §8-reguleringen høsten 1983 påvirket utlånsstrukturen i bankene. Tabellen viser en sterk utlånsvekst til foretakssektorene og en

mindre sterk utlånsvekst til lønnstakerne i 1984 sammenlignet med året før. Imidlertid økte så vel lønnstakernes som foretakenes andeler av totale utlån i begge bankgrupper. I sparebankene var det i 1984 også en kraftig utlånsvekst til kommuner, etter en nedgang året før. Til tross for nevnte tolkningsproblemer gjenspeiles tallene i teksttabell 4 i realøkonomien, idet for eksempel industriinvesteringene tok seg kraftig opp fra 1983 til 1984.

I tillegg til ordinære utlån og utlån i form av PSV-lån og statsgaranterte miljøvern- og effektiviseringslån til industrien, gir bankene valutalån mot lisens til innlendinger og kronelån for finansiering av oljevirkosomhet. Slike lån faller utenom bankenes ordinære innenlandske kredittrammer og sees i kredittbudsjettet i sammenheng med direkte kapitalinngang fra utlandet. Valutalånene økte med 3,9 milliarder kroner i 1984, mens trukne kronelån (utlån og obligasjonskreditt til oljevirkosomheten) ble redusert med nær 0,6 milliarder kroner. Ved utgangen av desember 1984

Teksttabell 4. Prosentvis vekst i bankenes utlån, fordelt på publikumssektorer

	1983		1984 ¹⁾		
	Vekst i prosent	Andel av vekst	Vekst i prosent	Andel av vekst	Andel av utlånsmasse des.1984
<i>Forretningsbanker</i>					
Kommuneforvaltning inkl. foretak	11,0	4,4	9,7	1,6	3,8
Foretak	1,1	4,1	29,9	43,4	40,1
Personlig næringsdrivende	10,5	8,9	17,6	4,8	6,8
Lønnstakere	20,7	82,6	28,1	50,4	49,0
Andre private sektorer	78,5	2,0	-13,0	-0,2	0,3
Publikum	11,2	100,0	26,8	100,0	100,0
<i>Sparebanker</i>					
Kommuneforvaltning inkl. foretak	-8,0	-4,0	59,9	11,6	6,4
Foretak	12,0	17,0	28,2	19,1	18,0
Personlig næringsdrivende	11,9	15,4	10,4	6,4	14,1
Lønnstakere	14,9	70,9	26,7	61,8	60,8
Andre private sektorer	17,5	0,7	42,9	1,1	0,7
Publikum	12,5	100,0	26,1	100,0	100,0

¹⁾ Inkl. utlån via forvaltningsbevis, men ekskl. utlån via omsetningsdokumenter.

var det totalt trukket knapt 1,8 milliarder kroner under kronelånsordningen.

Forretningsbankenes beholdning av norske ihendehaverobligasjoner ble i 1984 redusert med om lag 4,2 milliarder kroner (12,3%). Beholdningen av private og kommunale obligasjoner økte med nær 1,3 milliarder kroner (8,6%) mens det var en reduksjon i beholdningen av stats- og statsbankobligasjoner på nær 5,5 milliarder kroner (28,0%). Sparebankenes beholdning av norske ihendehaverobligasjoner ble redusert med 1,1 milliarder kroner (4,3%) i 1984. Også her var det økning i beholdningen av private og kommunale obligasjoner, nær 1,0 milliard kroner (5,9%), mens beholdningen av stats- og statsbankobligasjoner ble redusert med nær 2,1 milliarder kroner.

Nedgangen i bankenes beholdning av ihendehaverobligasjoner må sees i sammenheng med at bankenes plasseringsplikt var 0%

i 1984 og at bankene samlet ved inngangen til året hadde en relativt stor overoppfylling av pliktig obligasjonsbeholdning. Ved utgangen av 1984 var denne overoppfyllingen redusert til nær 1,3 milliarder kroner. F.o.m. januar i år er bankenes plasseringsplikt i norske ihendehaverobligasjoner midlertidig avskaffet. Bankenes etterspørsel etter slike obligasjoner vil således nå i større grad bli markedsbestemt.

Teksttabell 5 viser veksten i bankenes beholdning av private og kommunale obligasjoner fordelt på sektorer. Bankene kjøpte også i 1984 svært mye obligasjoner fra kommuner (inkl. kommuneforetak), mens de i liten grad kjøpte kredittforeningsobligasjoner.

Forretningsbankenes forvaltningskapital økte med hele 42,3 milliarder kroner (28,5%) i 1984, mot 19,1 milliarder kroner (14,8%) året før. Veksten avleiret seg i første rekke som

Teksttabell 5. Prosentvis vekst i bankenes beholdning av private og kommunale obligasjoner, fordelt på sektorer

	1983		1984	
	Vekst i prosent	Andel av vekst	Vekst i prosent	Andel av vekst
<i>Forretningsbanker</i>				
Kommuneforvaltning	15,5	30,1	53,0	86,5
Næringsliv	0,7	2,1	5,3	10,5
Private kredittforetak	6,8	67,8	0,7	3,0
Private og kommunale obligasjoner i alt	7,5	100,0	8,6	100,0
<i>Sparebanker</i>				
Kommuneforvaltning	25,1	37,7	16,5	61,1
Næringsliv	-0,6	-0,8	2,8	3,6
Private kredittforetak	13,2	63,1	3,3	35,3
Private og kommunale obligasjoner i alt	13,5	100,0	5,9	100,0

Teksttabell 6. Vekst i innskudd etter art i forretningsbanker

	Prosentvis vekst 1983	Prosentvis vekst 1984	Andel av vekst 1984	Andel av innskuddsmasse 1984
Anfordring	21,5	33,5	27,6	21,5
Tid	10,6	18,3	55,2	69,5
Herav:				
3 måneders oppsigelse	-8,3	-14,9	-4,0	4,5
12 måneders oppsigelse	-0,4	4,8	2,5	10,6
Langtidssparing	10,0	10,6	22,4	4,6
Termin og andre vilkår under 1 år	17,2	31,0	47,2	38,9
Termin og andre vilkår 1 år og over	8,3	6,0	1,2	4,1
Bundne innskudd	24,8	21,2	6,1	6,8
Innskudd i alt i norske kroner	12,7	21,7	82,8	91,0
Innskudd i utenlandsk valuta	21,7	59,8	17,2	9,0
Innskudd fra kunder i alt	13,3	24,2	100,0	100,0

Teksttabell 7. Vekst i innskudd etter art i sparebanker

	Prosent- vis vekst 1983	Prosent- vis vekst 1984	Andel av vekst 1984	Andel av innskudds- masse 1984
Anfordring	21,0	35,9	36,0	21,9
Tid	9,7	15,1	63,7	78,0
Herav:				
3 måneders oppsigelse	-12,1	-12,5	-9,7	10,8
12 måneders oppsigelse	-4,7	-9,1	-10,3	16,5
Langtidssparing	36,1	13,0	16,0	12,9
Termin og andre vilkår under 1 år	30,5	56,6	43,8	19,4
Termin og andre vilkår 1 år og over	26,6	34,4	11,2	7,0
Bundne innskudd	25,1	22,1	12,8	11,4
Innskudd i alt i norske kroner	11,7	19,1	99,7	99,9
Innskudd i utenlandsk valuta	1)	1)	0,3	0,1
Innskudd fra kunder i alt	11,7	19,1	100,0	100,0

¹⁾ Innskuddenes omfang er ubetydelig.

økte utlån til kommuner, foretak og privatpersoner, men det var også kraftig vekst i innskudd i utenlandske banker, lån til utlandet og lisensierte valutalån til innlendinger.

Sparebankenes forvaltningskapital økte i 1984 med 19,1 milliarder kroner (18,8%), mot 13,0 milliarder kroner (14,6%) i 1983. Også i sparebankgruppen tok det meste av økningen i forvaltningskapital form som økte utlån til kommuner, foretak og privatpersoner.

Veksten i innskudd etter art i forretnings- og sparebankene er vist i teksttabellene 6 og 7. I begge bankgrupper registrerer en også i 1984 en svakere utvikling i de tradisjonelle innskuddsarter (3- og 12-måneders innskudd) mens innskudd på anfordring og innskudd på termin og andre vilkår under ett år (særvilkår) vokste kraftig. Disse innskudd skaffer bankene seg på pengemarkedet i konkurranse med andre banker, finansieringsselskaper og meglermarkedet. Innskudd på termin og andre vilkår står for en stigende andel av bankenes samlede innskuddsmasse, 35,5% ved utgangen av 1984 mot 32,1% ved utgangen av

1983. Til sammenlikning kan det nevnes at andelen ved utgangen av 1978 var 23,0%. Med større utbredelse av anfordringskonting knyttet til pengemarkedet, er den reelle veksten i innskudd med særvilkårsrente enda høyere enn statistikken indikerer. Dette vil kunne slå ut i bankenes inntjening.

Valutainnskudd fra kunder i forretningsbankene økte kraftig i 1984, med om lag 4,1 milliarder kroner til nær 11,0 milliarder kroner (59,8%). Det er flere årsaker til dette. En stor del av valutainnskuddene er dollar. Stigningen i dollarkurser vil således føre til at kroneverdien av innskuddene øker. Statistikk fra Norges Bank gir dessuten grunnlag for å si at etterspørselen etter lisens for å ha valutainnskudd på tid var klart høyere i 1984 enn året før. Videre er en kjent med at kredittforetak lånte opp større beløp utenlands i 1984 og plasserte disse som valutainnskudd i bank. Disse momentene vil, sammen med en sannsynlig generell bedring av næringslivets likviditet, være forhold som kan forklare utviklingen i valutainnskuddene.

Teksttabell 8. Statsbankenes virksomhet i 1984 (Mill. kroner)

	Innvilgningsrammer i 1984		Faktisk utlåns- økning ¹⁾	
	Ifølge nasj.- budsjett	Ifølge nasj.- budsjett		
	1984	1985	1983	1984
Husbanken	6 344	6 477	3 120	3 840
Landbruksbanken	631	649	340	300
Kommunalbanken	1 422	1 442	370	250
Industribanken	875	875	440	360
Håndverks og småindustrifondet	180	180	70	70
Industrifondet	335	335	60	60
Fiskarbanken	265	265	100	110
Lånekassen for utdanning	2 620	2 435	1 810	1 800
Distriktenes utbyggingsfond	770	770	260	120
Lånekassen for aviser	20	20	10	10
Sum	13 462	13 448	6 580	6 920
Postsparebanken	1 060	1 310	440	470
I alt	14 522	14 758	7 020	7 390

¹⁾ Norges Banks anslag. (Utenlandsk valuta er fort til løpende kurs)
Kilde: Finansdepartementet.

Statsbankene

Utlånsøkningen i statsbankene er en funksjon av tidligere innvilgninger innenfor fastsatte rammer samt avdrag på lån. Anslaget for 1984 i revidert nasjonalbudsjett var ca. 7,7 milliarder kroner, eller 500 mill. kroner større enn den realiserte utlånsveksten året før. De endelige innvilgningsrammene lød på 14,8 milliarder kroner, etter bare små justeringer i løpet av året. Rammen for 1984 ble således 1,65 milliarder, eller 12,5%, høyere enn året før. Den realiserte utlånsveksten ble 7,1 milliarder kroner, det vil si noe mindre enn budsjettanslaget.

Som i 1983 fikk statsbankene sine innlån hovedsakelig direkte fra statskassen. Det ble emittert innenlandske obligasjoner for 1,65 milliarder kroner, hvilket oversteg avdrag på utestående obligasjonslån med 0,75 milliarder kroner. Låneopptakene på det utenlandske marked var ubetydelige også i 1984.

Skadeforsikringsselskapene

Skadeforsikringsselskapenes utlån var også i 1984 underlagt direkte regulering. Rammen var satt til 500 mill. kroner i det reviderte nasjonalbudsjettet og ble senere ikke endret. Dette innebar at utlånene ble tillatt å øke med om lag samme beløp som året før. Fra og med 2. halvår 1984 ble kriteriet for om selskaper skal underlegges regulering eller ikke, knyttet til størrelsen av deres utlån istedenfor deres forvaltningskapital. Reguleringen ble begrenset til selskaper med utlån over 10 mill. kroner.

I alt økte utlånene med 450 mill. kroner i 1984. Dette lå i underkant av budsjettanslaget, og var også litt mindre enn utlånsveksten året før. Bankinnskuddene økte imidlertid sterkere i 1984 enn året før.

Teksttabell 9. Skadeforsikringssekskapenes utlån og andre plasseringer (Mill. kroner)

	31. desember		
	1982	1983	1984
<i>Utlån:</i>			
Stats- og trygdeforvaltningen	100	103	102
Kommuneforvaltningen inkl. kommuneforetak	225	249	305
Finansinstitusjoner	1334	1182	1261
Andre innenlandske låntakere	3871	4371	4767
Herav:			
Industri	1034	1036	971
Eiendomsdrift m.v.	694	783	831
Lønnstakere m.v. (inkl. lån til boliger)	789	988	1245
Andre næringer	1354	1564	1720
Utlandet	5	6	5
Utlån i alt	5535	5911	6440
Kassebeholdning	4	5	5
Norske bankinnskudd	3665	3928	4494
Norske statskasseveksler	1	1	—
Norske ihendehaverobligasjoner	211	415	786
Norske aksjer	1337	2361	2002
Utenlandske bankinnskudd	537	535	537
Utenlandske ihendehaverobligasjoner ¹⁾	1257	1586	2009
Utenlandske aksjer	546	494	687
Andre plasseringer i alt	7558	9325	10520

¹⁾ Inkl. statskasseveksler.

Livsforsikringssekskaper m.v.

Ekspansjonen i livsforsikringssektoren fortsatte også i 1984. På bakgrunn av utviklingen i første halvår ble utlånsveksten for 1984 anslått til 5,2 milliarder kroner høsten 1984, hvilket var en oppjustering på 2,1 milliarder kroner i forhold til revidert nasjonalbudsjett. Dette indikerte dermed 700 mill. kroner høyere utlånsvekst enn i 1983. I alt økte forsikringssekskapenes utlån med 3,9 milliarder kroner i 1984 og pensjonskassenes med 650 millioner. Dette var samlet 350 mill. kroner mer enn året før. I tillegg økte utlån via såkalte omsetningsdokumenter, som er inkludert i kredittbudsjettets tall, med anslagsvis 600 mill. kroner. Bankinnskuddene viste også sterk vekst igjen i 1984 etter en nedgang året før.

Obligasjonsbeholdningene økte langt svakere i 1984 enn året før. Samlet økte livsforsikringssekskaper og pensjonskasser og -fond sine beholdninger med 3,4 milliarder kroner, mot 4,7 milliarder kroner året før. Overoppfyllingen av plasseringsplikten ved utgangen av desember var 2,2 milliarder kroner, mot 2 milliarder ved utgangen av 1983. Utviklingen i sekskapenes utlån må således sees på bakgrunn av redusert plasseringsplikt, mens overoppfyllingen av plasseringsplikten har endret seg lite fra året før.

Private finansieringssekskaper

Alle kategorier utlån fra finansieringssekskaperne til private og kommuner var underlagt direkte regulering i første halvår 1984.

Teksttabell 10a. Livsforsikringselskapenes utlån og andre plasseringer. (Mill. kroner)

	31. desember		
	1982	1983	1984
<i>Utlån:</i>			
Sats- og trygdeforvaltningen	2	1	1
Kommuneforvaltningen inkl. kommuneforetak	3090	3787	4321
Finansinstitusjoner ¹⁾	762	1300	2194
Andre innenlandske låntakere	14688	17492	20814
Herav:			
Industri	2860	3016	3176
Eiendomsdrift m.v.	1282	1543	1794
Lønnstakere m.v. (inkl. lån til boliger)	8127	9907	12298
Andre næringer	2419	3025	3546
Utlån i alt	18542	22580	27330
<i>Andre plasseringer:</i>			
Kassebeholdning	1	1	4
Norske bankinnskudd	2681	2136	3509
Norske statskasseveksler	—	—	—
Norske ihendehaverobligasjoner	21567	25284	27719
Norske aksjer	509	740	1379
Utenlandske bankinnskudd	—	—	—
Utenlandske ihendehaverobligasjoner	4	9	9
Utenlandske aksjer	50	61	75
Andre plasseringer i alt	24812	28231	32695

¹⁾ Inkl. omsetningsdokumenter

Teksttabell 10b. Private og kommunale pensjonskasser og fond¹⁾ utlån og andre plasseringer. (Mill. kroner)

	31. desember		
	1982	1983	1984
Utlån	4356	4995	5650
Bankinnskudd	1761	1585	2078
Norske ihendehaverobligasjoner	3787	4762	5437
Andre plasseringer	590	763	1101
I alt	10494	12105	14266

¹⁾ Omfatter de institusjonene som er underlagt plasseringsplikt dvs. institusjoner som står for ca. 95% av forvaltningskapitalen i denne sektoren.

Ved fastsettelsen av satsene i nasjonalbudsjettet for 1984 ble det tatt sikte på en økning på 2 milliarder kroner for året som helhet.

Fra 1. juli ble den direkte reguleringen av leasing og factoring opphevet. Til gjengjeld ble sør-norske selskaper pålagt et primærreser-

vekrav på 7% av slike utlån med virkning fra 1. september. Dette tilsvarte om lag 600 mill. kroner, som skulle plasseres i statskasseveksler. Rammen for de øvrige utlån, som fortsatt var direkte regulert, ble satt til 250 mill. kroner. Etter dette ble den totale utlånsvekst

Teksttabell 11. Bruttoemisjoner av ihendehaverobligasjoner, fordelt på låntakergrupper. (Mill. kroner)

	1982	1983	1984
Statsforvaltningen	5 819	21 549	13 822
Statsbanker	2 225	1 650	1 650
Private	11 613	11 956	13 122
Herav:			
Kredittforetak	6 886	7 806	7 428
Statsforetak	940	764	764
Kommuner og kommuneforetak	3 328	3 013	3 663
Private foretak	459	22	20
I alt	19 657	35 155	28 594

for 1984 anslått til 2,2 milliarder kroner, dvs. 300 mill. kroner mindre enn faktisk økning i 1983.

Den realiserte utlånsøkningen ble 1,9 milliarder kroner, som var 300 mill. kroner lavere enn budsjettanslaget og nærmere 700 mill. kroner mindre enn faktisk økning i 1983.

Trygdeforvaltningen

Trygdeforvaltningen omfatter folketrygden, folketrygdfondet, barnetrygden, pensjons-trygden for sjømenn, fiskere og skogsarbeidere, samt Krigspensjonsforeningen for militære.

Forskjellen mellom inn- og utbetalingene i trygdeforvaltningen inngår som en del av sentralmyndighetenes inntektsoverskudd (jfr. teksttabell 1). Overskudd benyttes til styrking av folketrygdens likviditet eller tillegges folketrygdfondet, mens underskudd i prinsippet dekkes ved bruk av likvider eller ved overføring av midler fra statskassen.

Siden 1979 er det ikke foretatt overføringer fra folketrygden (ved Rikstrygdeverket) til fondet. Når fondstilveksten likevel har vært gjennomsnittlig 2,2 milliarder kroner de siste tre årene, henger det sammen med at renteinntektene er blitt tillagt fondet.

I 1984 økte folketrygdfondets formue med 2,5 milliarder kroner, som i hovedsak ble plas-

sert i ihendehaverobligasjoner. I alt utgjorde fondets nettoobligasjonskjøp 2,2 milliarder kroner, dvs. 350 mill. kroner mer enn i 1983. Av obligasjonsveksten gjaldt 80 prosent stats- og statsbankobligasjoner.

Obligasjonsmarkedet

Utviklingen på obligasjonsmarkedet i 1984 var preget av en nedgang i bruttoemisjoner av ihendehaverobligasjoner i forhold til 1983, jf. teksttabell 11. Nedgangen skyldes redusert salg av ordinære statsobligasjoner. Inklusive Norges Banks kjøp på ca. 5 milliarder kroner ble samlede salg knapt 14 milliarder kroner, mot 21,5 milliarder kroner i 1983 og 5,8 milliarder i 1982. Private låntakergrupper økte imidlertid sine låneopptak over obligasjonsmarkedet med ca. 1,2 milliarder kroner.

De plasseringspliktige finansinstitusjoners overoppfylling av plasseringsplikten ble redusert betydelig i løpet av året. Ved utgangen av 1984 utgjorde overoppfyllingen ca. 3,4 milliarder kroner mot 8,4 milliarder kroner ett år tidligere. Forretnings- og sparebankenes plasseringsplikt var i 1984 0%, slik at disse kun var pålagt å opprettholde den pliktige aksje- og obligasjonsbeholdningen de hadde ved utgangen av 1983.

Av statsforetakenes bruttoemisjoner utgjorde 600 mill. kroner obligasjonslån

under ordningen med kronelån til oljevirk-somheten. Ca. 300 mill. kroner av de private foretaks emisjoner kom under denne ordningen.

Foruten prosjektlånene som ble tatt opp direkte av private foretak, hadde de private kredittforetakene anledning til å ta opp prosjektlån på vegne av næringslivet. Det var sterk konkurranse mellom kredittforetakene om disse lånene. Hvert enkelt lån måtte utgjøre minimum 25 mill. kroner. Av kredittforetakenes emisjoner utgjorde prosjektlån til næringslivet ca. 1,9 milliarder kroner.

Det uregulerte kredittmarked

Markedslån — dvs. organiserte lån der publikum står som så vel långiver som låntaker — kommer ikke til uttrykk i kredittbudsjettet. Men kreditt i dette markedet vil ha samme etterspørselsvirkning som om den var gitt via regulære kilder.

Ved årsskiftet 1983/84 utgjorde registrerte garantier for utestående markedslån nærmere 11 milliarder kroner. Garantigivningen var på dette tidspunkt underlagt regulering, men denne ble avvirket fra og med annet halvår.

I begynnelsen av 1984 ble det notert en viss nedgang i garantimassen. Dette ble sett i sammenheng med bankenes muligheter for å ta markedslån inn i sine balanser igjen etter at utlånsreguleringen ble opphevet ved årsskiftet. Reduksjonen i garantiomfanget, som hovedsakelig bare fant sted i første kvartal, vedrørte i det vesentligste lån til kommuner. Etter at reguleringen ble opphevet, endret garantimassen seg lite. Ved utgangen av 4. kvartal 1984 utgjorde utestående garantier således 11 milliarder kroner, det vil si en økning på 200 mill. kroner siden årsskiftet. I annet halvår, etter at reguleringen ble opphevet, økte garantiene med 900 mill. kroner.

Meglerne oppgir å ha formidlet lån med og uten garanti for 10,6 milliarder kroner ved utgangen av desember 1984, mens tilsvarende tall var 10,3 milliarder ett år tidligere. Anslag

som er gjort i Norges Bank tyder på at andelen av markedslån uten garanti steg gjennom 1984. Totalt sett tyder tallene på at etterspørselen etter markedslån ble redusert i 1984 som følge av avviklingen av reguleringer i kredittmarkedet.

Renteutviklingen

Tabellene 30–38 i tabellvedlegget gir en oversikt over ulike rente- og provisjonssatser på innskudd og utlån i forretnings- og sparebanker og livsforsikringsselskaper. Tabellene viser tre typer rentestatistikk.

Tabellene 30–33 bygger på kvartalsrentestatistikken for bankene og viser vanlig laveste og høyeste rente- og provisjonssats på nye utlån og innskudd. Denne statistikken er beheftet med en viss usikkerhet og gir derfor ingen presis informasjon om *rentenivået*, men indikerer relativt godt *endringer* for bankgrupper samlet.

I finansministerens renteerklæring av juni 1984 ble rentebegrepet som skal benyttes ved rentekontrollen, presisert til å være halvårslige forskuddsrenter. I tabellene 30 og 31 er derfor alle rente- og provisjonssatser med virkning fra 3. kvartal 1984 regnet om til dette rentebegrepet. Dette medfører at tallene etter dette tidspunkt, i alle fall hva angår de kortsiktige utlån, ikke er helt sammenlignbare med tallene for de tidligere kvartaler. Dette til tross, viser tallene at det i løpet av 1984 var en nedgang i rente- og provisjonsnivået både for kortsiktige og mellomlange/langsiktige utlån i begge bankgrupper.

På den annen side indikerer kvartalsstatistikken at det gjennomgående har vært en økning i engangsprovisjonene i begge bankgrupper. Slike provisjoner omfattes ikke av finansministerens renteerklæring. Statistikken for rentesatser på nye bankinnskudd viser bare mindre endringer i løpet av 1984.

I vedleggstabell 34 gis en oversikt over viktige kortsiktige pengemarkedsrenter fra måned til måned. Disse renter er i hovedsak

bestemt av den likviditetspolitikk myndighetene fører overfor bankene.

Tabellene 35–38 viser tall fra årsrentestatistikken for livsforsikringsselskaper og for forretnings- og sparebanker. Det er denne statistikken som legges til grunn ved kontrollen av om hver enkelt banks og livsforsikringsselskaps utlånsrenter er i samsvar med finansministerens renteerklæring. Ifølge erklæringen av juni 1984 skulle rente- og provisjonsnivået for kortsiktige utlån i bankene begrenses til 12,6% p.a., mens nivået for mellomlange og langsiktige utlån i bankene og for livsforsikringsselskapene ikke skulle overstige 12,0% p.a. I alle tilfeller skulle renten være definert som forskuddsrente med halvårlig kapitalisering. Vi viser for øvrig til den aktuelle kredittoversikten foran i dette nummeret for en nærmere omtale av rentekontrollen pr. 31. desember 1984.

Bankstrukturen

Antallet forretningsbanker ble endret ved følgende fusjoner og nyetableringer: Kristiansand og Oplands Privatbank fusjonerte med Sørlandsbanken til Agderbanken. (Banken har fra mars 1985 tatt tilbake navnet Sørlandsbanken A/S). Fiskernes Bank fusjonerte med Christiania Bank og Kreditkasse. Oslo-banken A/S etablerte seg med kontor i hovedstaden. Antall forretningsbanker i 1984 var dermed 21.

Ved lov 8. juni 1984 ble enkelte bestemmelser i forretningsbankloven endret. Endringene fastlegger de rettslige rammer for utenlandske bankers adgang til å etablere bankvirksomhet i Norge. Ni utenlandske banker søkte om tillatelse til å etablere seg, alle med kontor i Oslo. Sju av disse fikk i statsråd 25.1.85 tillatelse til å etablere kontor i Norge. Kontorene har status som norsk forretningsbank.

I 1984 ble det foretatt 26 sammenslutninger av sparebanker. Antallet sparebanker ble redusert til 227. Følgende sparebanksammenslutninger er godkjent i 1984. (Forvaltningskapital pr. 31. desember 1983 i mill. kr. i parentes).

		Navn etter sammenslutningen
Voll Sparebank	(16)	Aalesunds Sparebank
Aalesunds Sparebank	(995)	
Nes Sparebank	(144)	Sparebanken
Sparebanken Rogaland	(5 499)	Rogaland
Høyland Sparebank	(469)	
Aust-Agder Sparebank	(1 775)	Sparebanken Sør
Froland	(52)	
Spind	(8)	
Farsund	(143)	
Vanse	(123)	
Mandal	(443)	
Lyngdal	(183)	
Hægebostad og Eiken	(50)	
Øyslebo og Laudal	(75)	
Bjelland og Grindheim	(49)	
Nordre Undals	(48)	
Åseral	(51)	
Gulen Sparebank	(52)	Sunnfjord Sparebank
Naustdal	(82)	
Sulen	(36)	
Sunnfjord	(755)	
Ringsaker Sparebank	(285)	Gudbrandsdal
Gudbrandsdal	(2 243)	Sparebank
Christiansands Sparebank	(666)	Sparebanken Agder
Halse og Harkmark	(94)	
Oddernes	(370)	
Vennesla	(133)	
Øvrebo og Hægeland	(53)	
Iveland	(23)	
Sparebanken Nord	(3 289)	Sparebanken Nord
Trondenes Sparebank	(505)	
Tromsø Sparebank	(2 667)	Tromsø Sparebank
Kvedfjord Sparebank	(130)	
Veøy Sparebank	(16)	Sparebanken
Sparebanken Romsdal	(526)	Romsdal

Følgende oppstilling viser sammenslutninger og antall sparebanker fra 1960 (en sammenslutning er her definert ved at en sparebank er gått sammen med en annen sparebank. Hvis f.eks. tre sparebanker samtidig er gått inn i en større sparebank, regnes dette som tre sammenslutninger):

År	Fusjoner	Antall banker	År	Fusjoner	Antall banker
1960	2	598	1972	21	444
1961	5	593	1973	16	428
1962	3	590	1974	17	411
1963	12	578	1975	27	384
1964	20	558	1976	18	366
1965	22	536	1977	8	358
1966	8	528	1978	6	352
1967	2	526	1979	10	342
1968	8	518	1980	20	322
1969	16	502	1981	26	296
1970	16	486	1982	26	270
1971	21	465	1983	17	253
			1984	26	227

De største fusjonsbanker i tiden 1960 – 1984 er:

29	spare- banker	sammen- sluttet med	Sparebanken Rogaland
26	"	"	Sparebanken Sør
25	"	"	Sparebanken Vest
23	"	"	Sparebanken Oslo Akershus
15	"	"	Sparebanken Midt-Norge
12	"	"	Sparebanken Vestfold
12	"	"	Sparebanken Nord
10	"	"	Sparebanken Buskerud
10	"	"	Gudbrandsdal Sparebank
10	"	"	Tromsø Sparebank
10	"	"	Sunnfjord Sparebank
9	"	"	Nord-Møre Sparebank
7	"	"	Sparebanken Hedmark
7	"	"	Sparebanken Romsdal

Følgende oppstilling viser nedgangen i antall sparebanker fra 1971. (Beløpene refererer seg til forvaltningskapitalens størrelse i den eller

de minste sparebanker som omfattes av hver fusjon):

År	Under 20 mill. kroner	20–100 mill. kroner	Over 100 mill. kroner	Sum
1971	17	4	—	21
1972	11	8	2	21
1973	9	6	1	16
1974	6	9	2	17
1975	16	11	—	27
1976	8	9	1	18
1977	6	2	—	8
1978	1	2	3	6
1979	3	6	1	10
1980	5	11	4	20
1981	2	14	10	26
1982	1	13	12	26
1983	4	9	4	17
1984	3	12	11	26
	92	116	51	259

Etter at Stortinget i januar 1984 behandlet meldingen om bankstrukturen er det gitt et generelt forhåndssamtykke til opprettelse av filialer innen det fylket hvor bankene har sitt hovedkontor. Banker som ønsker å opprette filialer utenfor eget fylke, må fortsatt søke om tillatelse.

Norges Bank har fått «melding om etablering av bankkontor» for 61 ekspedisjonssteder med åpningsdato i 1984.

Aksjekapitalen i forretningsbankene økte med 660 mill. kroner i 1984, og forhøyelsen er registrert for følgende 11 banker (beløp i tusen kr.):

	Fra:	Til:
Buskerudbanken A/S	13 500	20 250
Oslo Handelsbank A/S	10 000	20 000
Landsbanken A/S	40 000	56 000
Forretningsbanken A/S	183 692	205 008
Rogalandsbanken A/S	90 000	121 000
Sunnmørsbanken A/S	93 600	125 600
A/S Nordlandsbanken	90 000	135 000
Oslobanken A/S	0	75 000
Fellesbanken A/S	189 000	283 500
Chr.Bank og Kreditkasse	886 260	990 118
Den norske Creditbank	896 000	1 120 000

Oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser i henhold til kredittloven av 25. juni 1965

§§ 4– 6	Likviditetsreserver
§ 8	Tilleggsreserver
§§ 9–10	Plasseringsplikt
§ 11	Oppgaveplikt
§ 12	Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper
§ 13	Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser
§ 15	Utstedelse av ihendehaverobligasjoner Godkjenning av låneopptak hvor flere långivere deltar

Norges Banks diskonto: 8% fra 6. juni 1983

Oppstillingen på de følgende sider har bare til formål å gi en oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser. All praktisk anvendelse av bestemmelsene bør skje på grunnlag av rundskrivene fra Norges Bank. Listen er ajourført pr. 28. juni 1984.

Kredittlovens §§4–6. Likviditetsreserver for banker og finansieringsselskaper

Primære likviditetsreserver

	Primærreserver i prosent av beregningsgrunnlaget ¹⁾		Resolusjon
	Sør-Norge	Nord-Norge	
<i>Sparebanker</i>	15	0	1985–06–28
<i>Forretningsbanker</i>	15	0	1985–06–28
<i>Private finansieringsselskaper</i>	11	0	1985–01–18

1) Beregningsgrunnlag for bankene:

Bevilgede utlån til publikum skjema 03, kode 5200, kolonne 4	+ Parter i ansvarlig lånekapital (ordinære partialobl.) skjema 01, kode 14131, kolonne 1 – kolonne 2
– Disponible kredittmidler skjema 03, kode 2100, kolonne 4	+ Andre ordinære partialobligasjoner skjema 01, kode 14139, kolonne 1 – kolonne 2
+ Utlån til publikum via omsetningsdokumenter utstedt av private kredittforetak skjema 02, kode 152, kolonne 2	+ Parter i ansvarlig lånekapital (konvertible obl.) skjema 01, kode 1421, kolonne 1 – kolonne 2
– PSV-grunnlån skjema 03, kode 51662, kolonne 4	+ Andre konvertible obligasjoner skjema 01, kode 1422, kolonne 1 – kolonne 2
– PSV-tilleggs lån skjema 02, kode 155, kolonne 2	+ Lånesertifikater, kommuneforetak skjema 02, kode 162, kolonne 2
+ Andre statsgaranterte obligasjoner skjema 01, kode 14122, kolonne 1 – kolonne 2	+ Lånesertifikater, statsforetak skjema 02, kode 163, kolonne 2
– Obligasjoner til finansiering av oljevirksomheten skjema 02, kode 14, kolonne 1	+ Lånesertifikater, private foretak skjema 02, kode 164, kolonne 2

Beregningsgrunnlag for finansieringsselskapene:

Leasing og faktoring utlån til sektorene 03,14–20 iflg. skjema 104.

Kredittlovens §8. Tilleggsreserver for banker

Tilleggsreserver

Opphevet

Resolusjon: 1983–12–23

Kredittlovens §§9–10. Plasseringsplikt for banker, livsforsikringselskaper, pensjonskasser og -fond

Plasseringsplikt

Forretnings- og sparebanker

Opphevet pr. 1/1–85

*Livsforsikringselskaper,
private og kommunale pensjons-
kasser og -fond*

Opphevet pr. 1/7–85

Kredittlovens § 11. Oppgaveplikt for private finansieringsselskaper, livs- og skadeforsikringselskaper

Oppgaveplikt

for private finansieringsselskaper

Diverse oppgaver¹⁾

Finansdepartementets bestemmelse 1966–03–15

Lånegarantier

Finansdepartementets bestemmelse 1984–03–23

for livsforsikringselskaper

Diverse oppgaver

Finansdepartementets bestemmelse 1972–08–10

for skadeforsikringselskaper

Diverse oppgaver

Finansdepartementets bestemmelse 1972–08–10

Lånegarantier

Finansdepartementets bestemmelse 1984–03–23

¹⁾ Fra og med juni 1984 skal alle finansieringsselskaper sende inn skjema 104 hver måned.

Kredittlovens §12. Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper

Utlånsregulering

	Resolusjon
For <i>private finansieringsselskaper</i> som ved kontrolltidspunktet har utlån ¹⁾ over 10 mill. kroner til andre formål enn leasing og factoring:	1985-06-28
Utlån skal ved utgangen av 3. og 4. kvartal 1985 ikke være høyere enn: a) 10% eller 5 mill. kroner over faktiske utlån til andre formål enn leasing og factoring 12 måneder tidligere eller: b) 10% eller 5 mill. kroner over faktiske utlån til andre formål enn leasing og factoring 31. desember 1984.	
For <i>skadeforsikringsselskaper</i> med utlån ²⁾ over 10 mill. kroner:	1985-06-28
Utlån kan i løpet av 1985 økes med: a) 5% av det laveste av faktiske og tillatte utlån ved utgangen av 1984 og i tillegg b) 20% av økningen i premieinntekt for egen regning fra gjennomsnittet for årene 1980 og 1981 til gjennomsnittet for årene 1982 og 1983, men ikke utover det firedobbelte av det som er fastsatt under a).	
Selskaper med negativ premievekst kan øke sine utlån i samsvar med punkt a).	

¹⁾ Utlån til andre kredittinstitusjoner og til utlandet, utlån under ordningen med kronelån til oljevirksomhet og valutalån med lisens til innlendinger regnes ikke med.
Hvis et selskaps faktiske utlån oversteg tillatte utlån ved kontrolltidspunktene i 1984, skal tillatte utlån legges til grunn for beregning av selskapets tillatte utlån ved kontrolltidspunktene i 1985.

²⁾ Utlån til statsforvaltningen, til andre kredittinstitusjoner, til utlandet og utlån under ordningen med kronelån til oljevirksomhet regnes ikke med.
Dersom de faktiske utlån 31. desember 1984 overstiger det tillatte utlånsnivå, skal det tillatte utlånsnivå danne utgangspunkt for beregning av utlånsrammen.

Kredittlovens §13. Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser

Oppgaveplikt

Forretnings- og sparebanker, livs- og skadeforsikringsselskaper samt kreditt- og hypotekforeninger har oppgaveplikt til Norges Bank over hvilke rente- og provisjonssatser som nyttes ved inn- og utlån. Oppgaveplikten for disse institusjoner omfatter også melding til Norges Bank om enhver *endring* av de rente- og provisjonssatser som blir nyttet.

Finansdepartementets forskrift av 6. juli 1965, rundskriv av 15. juli 1965 fra Norges Bank.
Oppgaveplikten ble ved Finansdepartementets bestemmelse av 23. mars 1966 utvidet til også å gjelde private finansieringsselskaper.

Emisjonsregulering

Med hjemmel i lov av 25. juni 1965 nr. 2 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene har Finansdepartementet 20. desember 1984 fastsatt nye forskrifter for obligasjonsmarkedet.

Forskriftene er i sin helhet referert i Norges Banks rundskriv nr. 26/27. desember 1984.

Nedenfor følger enkelte hovedbestemmelser:

A Langsiktig opplåning

§1 Denne paragraf omhandler lån som tas opp av andre enn kredittforetak. Lån til valutainnlendinger mot utstedelse av ihendehaverobligasjoner kan tas opp uten forhåndssamtykke av Finansdepartementet hvis lånebeløpet utgjør 25 mill. kroner eller mer og lånet ikke berøres av bestemmelsene nevnt i §§ 4 og 5. Alle lån må legges ut til offentlig tegning.

§2 Lån mot utstedelse av konvertible obligasjoner kan tas opp uten samtykke av Finansdepartementet selv om lånebeløpet er mindre enn 25 mill. kroner.

§3 Denne paragraf omhandler lån som tas opp – og ytes – av kredittforetak. Finansinstitusjoner som etter sine vedtekter kan ta opp lån mot utstedelse av ihendehaverobligasjoner kan gjøre dette uten forhåndssamtykke fra Finansdepartementet når lånet ikke berøres av bestemmelsene i §§ 4 og 5. Det gjelder en minstegrense på 25 mill. kroner når kredittforetaket foretar en offentlig emisjon.

§4 Forretningsbanker, sparebanker, forsikringselskaper, pensjonskasser og finansieringsselskaper kan verken ta opp lån mot utstedelse av ihendehaverobligasjoner i markedet eller indirekte ved låneopptak gjennom et kredittforetak

§5 Lån som nevnt i §§ 1 og 3, kan likevel ikke tas opp uten samtykke når:

1. Lånet skal nyttes til finansiering av nye eller brukte boliger, andre boligformål eller når boliger stilles som pant. Gis det samtykke til opptak av lån til boligformål, kan lånene gis uavhengig av begrensningene i pkt. 6 i denne paragraf.
2. Lånet skal nyttes til finansiering av bygg eller andre prosjekter som var ferdige før 1. januar 1980. Denne begrensning gjelder ikke industribygg. Bygget anses å være ferdig den dato det foreligger ferdigattest eller skriftlig brukstillatelse fra bygningskontrollen i den kommunen der bygget er oppført. Ved vesentlige ombygginger/rehabiliteringer kan investeringskostnadene delfinansieres over obligasjonsmarkedet selv om det bygg som ombygges/rehabiliteres, er ferdigbygget før 1. januar 1980.

Tilsvarende gjelder for øvrige kapitalgjenstander som finansieres ved opptak av ihendehaverobligasjonslån eller ved utlån fra kredittforetak.

3. Lånet skal nyttes til finansiering av oljeleting eller oljeproduksjon eller virksomhet som har sammenheng med dette.
4. Lånet skal nyttes til finansiering av skip, herunder fiskebåter, eller borerigger.
5. Lånet skal nyttes til formål innen jordbruk, skogbruk, fiske og fangst (næringene 01 og 02 i Kredittmarkedsstatistikken). Denne bestemmelse gjelder ikke for lån til havbruk (fiskeoppdrett o.l.)
6. Lånet skal nyttes av en kommune, fylkeskommune, en kommunal eller fylkeskommunal bedrift eller et foretak med kommunale eller fylkeskommunale eierinteresser.

Det samme gjelder dersom

- opptaket av ihendehaverobligasjonslån eller utlån fra kredittforetak som nevnt i §3, er helt eller delvis garantert av institusjoner nevnt i forrige avsnitt eller av staten.
- låntaker driver virksomhet som helt eller delvis er garantert av slike institusjoner eller av staten.
- låntaker mottar støtte fra slike institusjoner eller fra staten i en slik form at støttens størrelse kan eller vil avhenge av innlånsvilkårene.

Lån til fylkeskommunalt industriutleiebygg krever ikke samtykke. Industriutleiebygg er fylkeskommunalt når fylkeskommunen har 50 pst. eller mer av eierinteressene i bygget. Er fylkeskommunens eierinteresser mindre enn 50 pst., kreves det således samtykke på vanlig måte.

Lån til vernede bedrifter og ideelle organisasjoner er unntatt fra begrensningene i dette pkt. når deres låneopptak ikke medfører en hel eller delvis konvertering av kommunale eller fylkeskommunale låneopptak.

7. Lånet skal nyttes til byggelån eller til finansiering av løpende driftsformål.

§7 Ved opptak av ihendehaverobligasjonslån og ved utlån fra kredittforetak, forutsettes det at avdragstiden ikke settes lengre enn prosjektets tekniske/økonomiske levetid. Lengste tillatte løpetid er i alle tilfeller 30 år, hvorav inntil 5 år kan være avdragsfrie. Lånene skal nedbetales med like store avdrag pr. halvår eller pr. år. Disse regler gjelder ikke for lån til boligformål og kraftverksutbygging.

For lån som skal nyttes av en kommune, fylkeskommune, en kommunal eller fylkeskommunal bedrift eller et foretak med kommunale eller fylkeskommunale eierinteresser (ekskl. kraftverksutbygging og boligformål), må den totale løpetid ikke over-

stige 20 år, og det må ikke gis noen avdragsfri periode. Lånene skal nedbetales med like store avdrag pr. halvår eller pr. år.

B *Kortsiktig opplåning*

§9 Forretningsbanker og sparebanker, finansieringsselskaper, foretak og institusjoner e.l. kan ta opp kortsiktige lån med løpetid som ikke overstiger 12

måneder, mot utstedelse av omsettelige sertifikater. Kredittforetak har ikke adgang til slike låneopptak. For foretak, institusjoner e.l. må lånebeløpet utgjøre 25 mill. kroner eller mer. Når slike papirer utstedes av forretningsbanker eller sparebanker, skal de benevnes banksertifikater. Når de utstedes av finansieringsselskaper, skal de benevnes finanssertifikater. Når de utstedes av foretak, institusjoner e.l., skal de benevnes lånesertifikater.

Tabeller

1. Norges Banks balanse
2. Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån
3. Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank
4. Internasjonale reserver og andre valutabeholdninger
5. Utenriksregnskap for Norge
6. Kurser for en del valutaer notert på Oslo Børs
- 7a. Bankenes kronelikviditet
- 7b. Bankenes valutalikviditet
8. Forretningsbankenes balanse
9. Forretningsbanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer
10. Forretningsbankenes utlån fordelt på næringer
11. Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån
12. Forretningsbankenes likviditet
13. Sparebankenes balanse
14. Sparebanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer
15. Sparebankenes utlån fordelt på næringer
16. Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån
17. Sparebankenes likviditet
18. Forretnings- og sparebankenes samlede ordinære utlånsøkning i 1985
19. Balanse for statsbanker
20. Balanse for private finansieringsselskaper
21. Balanse for private kredittforetak
22. Balanseutdrag for livsforsikrings-selskaper
23. Balanseutdrag for private- og komm. pensj.kasser og fond
24. Balanseutdrag for skadeforsikrings-selskaper
25. Beholdning av norske ihendehaver-obligasjoner fordelt på långivere
26. Innenlandsk kredittilførsel til private og kommuner
27. Garantier for lån fra/til publikum
- 28a.1. Endringer i publikums likviditet etter kilde
- 28a.2. Endringer i publikums likviditet etter kilde

28b. Sammensetningen av publikums likviditet 29. Utvalgte økonomiske indikatorer 30. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner 31. Sparebanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner 32. Forretningsbanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner 33. Sparebanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner 34. Kortsiktige rentesatser 35. Livsforsikringsselskaper. Gjennomsnittlige rentesatser etter utlånsform pr. utgangen av året 36. Gjennomsnittlige rente- og provisjonssatser på disponerte utlån i norske kroner pr. utgangen av året	37. Forretningsbankenes utlån etter utlånsform og rentesats inkl. løpende provisjoner 38. Sparebankenes utlån etter utlånsform og rentesats inkl. løpende provisjoner 39. Rente- og kredittprovisjonsinntekter i prosent av midlere trukne utlån til norske låntakere 40. Renteutgifter i prosent av midlere innskudd fra norske kunder 41. Valutabankenes netto utestående valutaterminforretninger med andre sektorer mot oppgjør i norske kroner 42. Bruttoutbetalinger (debiteringer) på boligbyggelånskonti i forretnings- og sparebankene
- Standard tegn:*
.	Tall kan ikke forekomme
..	Oppgave mangler
...	Oppgave mangler foreløpig
—	Null
0	} Mindre enn en halv av den brukte enhet
0,0	

Tabell 1. Norges Banks balanse (Mill. kroner)

	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1985	31/12 1985	31/3 1985	31/5 1985
Internasjonale reserver	51 289	64 571	66 887	85 444	66 187	76 404
Innskudd i norske banker	1 401	1 192	1 158	1 074	3 553	3 294
Norske statskasseveksler	6 291	472	829	782	6 911	5 129
Norske ihendehaverobligasjoner	6 879	8 776	10 002	6 952	10 129	15 373
Innenlandske utlån	3 127	1 525	945	1 543	761	814
Andre innenlandske fordringer etc.	586	477	644	735	605	698
Andre fordringer på utlandet	2 366	2 235	2 278	2 126	25 337	27 813
Diverse reguleringer	—	—	10	—	1 746	1 561
Utgifter	607	1 421	2 257	—	1 042	2 073
Fordringer i alt	72 546	80 669	85 010	98 656	116 271	133 159
Sedler og mynt i omløp	21 716	22 364	23 655	24 534	23 553	23 280
Innenlandske folioinnskudd	21 370	29 546	28 311	40 241	55 191	70 658
Norges Banks markedspapir	3 007	—	1 786	—	—	—
Skattefrie fondsavsetninger	1 114	1 372	1 333	1 326	1 511	1 639
Utenlandske kroneinnskudd m.v.	275	275	300	300	327	229
Annen gjeld til utlandet	2 354	2 208	2 219	2 122	2 303	2 179
Annen innenlandsk gjeld	390	1 099	1 722	162	974	1 804
Motverdi av SDR i IMF	1 353	1 353	1 353	1 494	1 478	1 478
Aksjekapital, fond etc.	19 551	19 449	19 344	28 477	28 320	28 206
Diverse reguleringer	104	284	—	—	—	—
Inntekter	1 312	2 719	4 987	—	2 614	3 686
Gjeld og egenkapital i alt	72 546	80 669	85 010	98 656	116 271	133 159

Kilde: Norges Bank.

Tabell 2. Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån (Mill. kroner)¹⁾

	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984	31/3 1985	31/5 1985
Statsforvaltningen	—	—	—	—	—	—
Forretningsbanker	1 620	525	155	350	126	202
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	1 491	295	151	327	122	182
Betingede lån (B-lån)	—	—	—	—	—	—
Lån på særvilkår (S-lån)	129	230	4	23	4	20
Sparebanker	1 076	561	360	765	240	219
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	1 033	548	350	765	201	169
Betingede lån (B-lån)	—	—	—	—	—	—
Lån på særvilkår (S-lån)	43	13	10	—	39	50
Private finansieringsselskaper	55	57	52	48	45	49
Næringsliv og privatpersoner	377	382	378	380	350	344
Herav:						
Statsgaranterte fiskelån	152	152	141	132	99	92
I alt	3 127	1 525	945	1 543	761	814

1) Tallene kan avvike noe fra tilsvarende tall i Norges Banks balanse.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 3. Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank (Mill. kroner)

	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984	31/3 1985	31/5 1985
Statskassen	17 184	24 574	22 109	32 590	48 769	64 395
Statens regnskapsførere	2 329	2 419	2 282	2 585	2 166	2 765
Annen offentlig forvaltning	159	736	982	247	1 278	299
Forretningsbanker	107	44	53	988	131	268
Sparebanker	314	101	808	360	355	820
Statsbanker	272	585	318	531	993	769
Andre finansinstitusjoner	135	114	316	9	99	95
Postverket (inkl. Postgiro)	457	604	479	2 415	632	604
Andre statsforetak	373	312	949	447	714	593
Andre innenlandske sektorer	41	57	15	69	56	50
I alt	21 370	29 546	28 311	40 241	55 191	70 658
Herav:						
Statens og andre offentlige konti ifølge tidligere balanseoppstilling	20 773	29 230	27 119	38 814	54 550	69 425

Kilde: Norges Bank.

Tabell 4. Internasjonale reserver og andre valutabeholdninger (Mill. kroner)

	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984	28/2 1985
Norges Banks internasjonale reserver netto (a-b)	50 510	50 926	64 224	66 544	85 050	67 492
a) Offisielle internasjonale reserver	51 263	51 279	64 560	66 874	85 430	67 842
Herav:						
Gull ¹⁾	285	285	285	285	285	285
Reserveposisjon i IMF	3 315	3 360	3 492	3 449	4 190	4 255
Spesielle trekkrettigheter i IMF	2 074	2 185	2 328	2 167	2 335	2 469
Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	45 589	45 449	58 455	60 973	78 620	60 833
b) Utenlandske kroneinnskudd i Norges Bank	753	353	336	330	380	350
Herav:						
Banker	133	77	61	31	80	23
Andre innskytere	620	276	275	299	300	327
Forretnings- og sparebankers valutabeholdninger netto (a-b)	-20 125	-21 325	-30 884	-32 463	-32 132	-35 787
a) Bankinnskudd i utlandet	9 187	8 807	5 464	8 728	10 965	16 219
b) Kortsiktig gjeld i utlandet	29 312	30 132	36 348	41 191	43 097	52 006
Norges Banks internasjonale reserver og forretnings- og sparebankers valuta- beholdninger netto	30 385	29 601	33 340	34 081	52 918	31 705
Andre sektors valutabeholdninger netto (a-b)	9 047	11 315	10 110	11 823	6 152	9 024
a) Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	16 582	18 042	16 529	19 687	15 029	18 517
Herav:						
Rederier	3 116	2 772	3 041	2 949	3 032	2 880
Forsikringsselskaper	2 657	2 710	2 752	3 342	3 392	3 691
Handels- og industriselskaper o.a.	10 809	12 560	10 736	13 396	8 605	11 946
b) Kortsiktige valutalån fra utlandet	7 535	6 727	6 419	7 864	8 877	9 493
Internasjonale reserver og valutabeholdninger i alt	39 492	40 916	43 450	45 904	59 070	40 729

¹⁾ Etter endringer pr. 1. april 1978 i avtalen om Det internasjonale valutafond er den offisielle pris på gullet avskaffet. I likhet med de fleste andre sentralbanker vil imidlertid Norges Bank fortsatt nytte den tidligere offisielle pris på 35 SDR pr. unse ved bokføringen av gullet.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 5. Utenriksregnskap for Norge (Mill. kroner)

	1983	1984	1/1-28/2	
			1984	1985
Eksport av tradisjonelle varer	61 053	70 307	10 948	12 143
Import av tradisjonelle varer	-91 776	107 563	-16 114	-19 993
Tradisjonell varebalanse	-30 723	-37 256	-5 166	-7 850
Eksport av råolje og naturgass	63 844	78 328	13 022	14 213
Eksport av oljeplattformer (netto)	622	-53	-550	-
Direkte eksport ved oljevirksomheten ¹⁾	549	1 993	34	36
Direkte import ved oljevirksomheten	-4 049	-3 521	-122	-115
Eksport av nye skip	1 871	926	52	95
Eksport av eldre skip	3 986	4 888	1 418	946
Import av skip	-5 207	-5 025	-1 850	-336
Varebalansen	30 893	40 280	6 838	6 989
Nettoinntekter ved skipsfart	9 762	10 431	1 827	1 931
Nettoinntekter ved oljeboring og annen oljevirksomhet ²⁾	-65	968	292	394
Reisetrafikk, netto	-6 676	-6 730	-747	-987
Andre tjenester, netto	-1 664	-1 568	173	171
Vare- og tjenestebalansen	32 250	43 381	8 383	8 498
Rente- og stonadsbalansen	-17 233	-17 034	-2 952	-2 555
A. Driftsbalansen	15 017	26 347	5 431	5 943
Herav:				
Skipsfart ³⁾	5 588	7 185	1 010	2 071
Oljevirksomhet ³⁾	51 712	67 193	11 085	13 018
Andre sektorer	-42 283	-48 026	-6 664	-9 146
B. Langsiktige kapitaltransaksjoner, netto	-10 832	-1 401	-1 302	-3 462
Herav:				
Statsforvaltningen	-11 940	-4 614	-2 063	-945
Kommuner, inkl. kommuneforetak	-58	396	-179	-183
Statsbanker	-1 019	-1 388	-195	-108
Forretnings- og sparebanker	-348	1 929	596	-252
Andre finansinstitusjoner inkl. Norges Bank	392	3 608	265	547
Skipsfart	1 438	980	241	-693
Oljevirksomhet	1 082	-4 007	-152	-1 257
Andre private og statlige foretak	-374	1 698	184	-569
C. Grunnbalansen (A+B)	4 185	24 946	4 129	2 481
D. Kortsiktige kapitaltransaksjoner ekskl. Norges Bank	-4 876	328	-1 543	-167
Herav:				
Statsforvaltningen	-226	-164	-38	-12
Kommuner, inkl. kommuneforetak	426	72	9	73
Statsbanker	-74	-158	-62	-97
Forretnings- og sparebanker	1 431	2 876	2 053	1 925
Andre finansinstitusjoner, ekskl. Norges Bank	-812	-448	-257	-361
Skipsfart	-343	-1 980	-184	424
Oljevirksomhet	-1 458	1 880	-1 987	-3 064
Andre private og statlige foretak	-6 279	416	759	658
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	2 460	-2 166	-1 836	286
E. Endring i Norges Banks kortsiktige netto fordringer overfor utlandet (C+D)	-691	25 274	2 586	2 314
F. Tildelte SDR	-	-	-	-
G. Diverse reguleringer og poster som ikke inngår i internasjonale reserver	2 913	9 265	22	2 704
Endring i Norges Banks internasjonale reserver netto (E+F+G)	2 222	34 539	2 608	5 018

¹⁾ Korreksjonspost for delte olje- og gassfelt.

²⁾ Inkl. eksport av rørtjenester.

³⁾ Utvalgte poster beregnet av Norges Bank.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 6. Kurser for en del valutaer notert på Oslo Børs. Fra 1. jan. 1984 midtkurser, tidligere salgskurser

		100	100	1	1	100	100	100	100	100	100	100	100	100
		Danske	Svenske	Pund	U.S.	Canadisk	Tyske	Schw.	Gylden	Belgiske	Franske	100	100	100
		kr.	kr.	sterling	dollar	dollar	mark	frs.		frs.	frs.	frs.	frs.	Lire
1979	Gjennomsnitt	96,685	118,5765	10,7651	5,0731	4,322	277,0114	305,2255	253,0694	17,3368	119,4910	17,3368	119,4910	0,6147
	Høyst	99,70	120,75	11,68	5,2290	4,5335	290,30	316,60	263,00	17,845	124,30	17,845	124,30	0,625
	Lavest	92,05	116,30	10,105	4,8805	4,1925	270,75	298,95	247,75	16,88	117,00	16,88	117,00	0,600
1980	Gjennomsnitt	88,1168	117,7678	11,5152	4,9473	4,2364	272,7022	295,7974	249,3958	16,9736	117,4607	16,9736	117,4607	0,5829
	Høyst	92,65	119,45	12,3950	5,2645	4,4110	288,15	313,60	260,65	17,7250	123,15	17,7250	123,15	0,619
	Lavest	84,15	115,70	10,95	4,8065	4,1420	257,25	279,25	238,15	16,09	111,95	16,09	111,95	0,551
1981	Gjennomsnitt	81,025	114,000	11,5969	5,7570	4,8046	254,782	293,927	230,927	15,5315	106,242	15,5315	106,242	0,5113
	Høyst	86,45	119,40	13,000	6,2960	5,1110	266,75	332,80	244,35	16,515	114,90	16,515	114,90	0,562
	Lavest	78,05	104,05	10,595	5,1255	4,3160	245,10	270,10	220,90	14,975	100,75	14,975	100,75	0,480
1982	Gjennomsnitt	77,481	103,039	11,2797	6,4728	5,2473	266,220	318,304	242,045	14,1458	98,260	14,1458	98,260	0,4774
	Høyst	84,20	111,70	12,440	7,3250	6,000	296,95	353,85	268,95	15,250	104,85	15,250	104,85	0,515
	Lavest	73,15	94,40	10,700	5,7865	4,7700	250,35	293,95	227,85	13,230	91,20	13,230	91,20	0,450
1983	Gjennomsnitt	80,203	95,57	11,088	7,3128	5,9373	286,42	348,27	256,44	14,34	96,40	14,34	96,40	0,486
	Høyst	85,05	97,05	11,525	7,8200	6,2735	300,90	364,10	271,60	15,74	106,90	15,74	106,90	0,524
	Lavest	76,95	94,25	10,530	6,9440	5,6675	276,95	340,95	247,70	13,69	91,45	13,69	91,45	0,462
1984	Gjennomsnitt	78,8248	98,6504	10,8714	8,16942	6,3060	286,854	347,525	254,44	14,1301	93,4303	14,1301	93,4303	0,4647
	Høyst	81,15	102,46	11,188	9,087	6,8852	292,86	355,97	259,74	14,495	95,43	14,495	95,43	0,472
	Lavest	77,03	95,79	10,53	7,375	5,8214	279,22	338,52	248,22	13,683	91,1	13,683	91,1	0,454
Endring:														
	1/1-31/5 1985	-1,1	-1,9	7,0	-2,3	-6,4	-0,6	-3,1	-0,5	-1,1	-0,3	-1,1	-0,3	-4,7
	(i prosent)													
1985	Mai													
	Gjennomsnitt	80,11	99,619	11,1678	8,9641	6,5158	287,892	342,47	255,019	14,3085	94,453	14,3085	94,453	0,4518
	Høyst	80,53	100,14	11,302	9,2700	6,6818	289,91	343,94	256,58	14,401	95,03	14,401	95,03	0,454
Lavest	79,38	99,36	11,004	8,7680	6,4091	285,54	339,68	253,04	14,222	93,72	14,222	93,72	0,450	

Kilde: Oslo Børs, Norges Bank.

Tabell 7a. Bankenes kronelikviditet. Endringsanalyse¹⁾ (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning-	1/1-31/3		Siste 12 mndr. pr. 31/3	
	1984	1985	1984	1985
1. Staten og andre offentlige konti	5 115	2 714	-13 518	-10 727
2. Publikums kassehold (oppgang -)	1 312	769	-656	-1 565
3. Nettosalg av valuta til Norges Bank	3 264	8 579	16 444	36 481
4. Bankenes beholdn. av markedspapirer og Norges Bank's beholdn. av sertifikater	-1 551	2 534	-2 851	5 541
5. Norges Bank's beholdn. av obligasjoner	-204	-6 789	-244	-8 224
6. Likviditetsslån i Norges Bank	-526	-748	1 317	-2 337
7. Norges Banks andre transaksjoner	811	-1 671	-319	-3 774
A. Primærlikvider (1+2+3+4+5+6+7)	8 221	5 388	173	15 395
Herav:				
a) Kassebeholdning	11	-252	113	243
b) Folio i Norges Bank	189	-363	-3	70
c) Folio i Postgiro	66	244	-91	140
d) Statskasseveksler	7 955	5 759	154	14 942
B. Pliktige primærlikvider²⁾ (oppgang -)	-6 726	-4 103	-1 797	-13 021
C. Disponible primærlikvider (A+B)	1 495	1 285	-1 624	2 374
D. Likviditetsslån i Norges Bank	-526	-748	1 317	-2 337
E. Frie primærlikvider (C-D)	2 021	2 033	-2 941	4 711
Beholdningstall, gjennomsnitt i mars				
Frie primærlikvider				
I mill. kroner	-3 923	-1 626		
I prosent av forvaltningskapital	-1,5	-0,5		

¹⁾ Tallene bygger hovedsakelig på Norges Banks regnskap. Blant annet på grunn av ulik periodisering i forhold til forretnings- og sparebankenes egne oppgaver kan det oppstå avvik fra Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk.

²⁾ For banker uten primærreservekrav i henhold til kredittloven antar en at egne krav utgjør 1,4% av forvaltningskapitalen.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 7b. Bankenes valutalikviditet. Endringsanalyse (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning-	1/1-31/3		Siste 12 mndr. pr. 31/3	
	1984	1985	1984	1985
1. Gjeld etc. i utlandet	1 917	6 038	4 224	14 936
2. Tilførsel av valuta fra andre norske sektorer	966	3 080	13 273	24 243
3. Nettokjøp av valuta fra Norges Bank	-3 264	-8 579	-16 444	-36 481
A. Innskudd i utenlandske banker (1+2+3)	-381	539	1 053	2 698
B. Innskudd fra utenlandske banker	413	3 461	4 137	14 641
C. Netto valutalikvider (A-B)	-794	-2 922	-3 084	-11 943
Beholdningstall pr. utgangen av mars				
Netto valutalikvider				
I mill. kroner	-16 582	-28 525		
I prosent av forvaltningskapital	-6,2	-8,7		

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 8. Forretningsbankenes balanse (Mill. kroner)

	30/9 1983	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984	31/3 1985
Eiendeler:							
Primærlikvider	6446	3848	9408	8734	15812	15934	18679
Statsertifikater ¹⁾	—	—	—	—	—	—	1905
Andre sertifikater	—	—	—	—	—	—	263
Stats- og statsbankobligasjoner	16767	19503	19771	17944	16430	14044	15680
Private og kommunale obligasjoner	13755	14635	14708	14875	14631	15882	15894
Innskudd i forretningsbanker	1693	1301	1417	1549	1370	1542	1439
Innskudd i sparebanker	429	304	382	844	649	1304	416
Innskudd i utenlandske banker	8527	8355	7690	5113	8332	10595	10628
Lån til utlandet	4175	6619	5947	6580	7710	10674	9301
Utlån til publikum ¹⁾	70624	70253	76851	81164	84727	89449	95713
Lisensierte valutalån til innlendinger	8929	10503	10305	11553	12514	14179	14010
Kronelån til oljevirksomhet	1150	1477	1309	1288	1245	966	936
Øvrige eiendeler	11407	11194	12890	13220	15472	15738	15785
Forvaltningskapital	143902	147992	160678	162864	178892	190306	200650
Gjeld og egenkapital							
Innskudd fra kunder i norske kroner	83532	91834	94053	96030	96764	111636	109717
Innskudd fra norske kunder i utenlandsk valuta	6509	6870	7790	7055	9422	10974	11724
Innlån i form av banksertifikater	—	—	—	—	—	—	175
Innskudd fra forretningsbanker	2180	857	816	1821	1846	1322	1668
Innskudd fra sparebanker	3457	2835	2566	1960	2020	2545	2388
Innskudd fra statsbanker	457	470	490	504	519	438	464
Lån og innskudd fra Norges Bank	325	1825	1852	500	265	563	2081
Lån og innskudd fra utlandet	25153	29646	30290	36131	40851	44125	45990
Skatteinnbetalinger	—	—	—	—	4023	165	3673
Annen gjeld	14720	6472	11367	10464	14163	9345	12861
Aksjekapital	3368	3546	3778	3946	4050	4205	4405
Avsetninger, fond etc.	4201	3638	4139	4454	4968	4988	5502
Spesifikasjoner:							
Nettofordringer på utlandet	-11284	-13154	-14631	-22302	-22522	-20165	-23904
Total valutaposisjon (inkl. terminforretninger)	678	570	-589	-265	1616	-11572	-600

¹⁾ Inkl. utlån via omsetningsdokumenter og utlån i form av forvaltningsbevis (1984).

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 9. Forretningsbanker. Utlån¹⁾ og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	30/9 1983	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984
Utlån til:						
Kommuner	3167	3119	3386	3298	3536	3425
Næringslivet	34988	32680	37282	39448	40546	41917
Lønnstakere	32254	34138	35973	38161	40407	43612
Andre private sektorer	215	316	210	256	226	275
Utlån til publikum i alt	70624	70253	76851	81163	84715	89229
Innskudd fra:						
Kommuner	4660	5627	5809	5899	5704	6707
Næringsliv	37133	41303	43337	41282	43853	51812
Lønnstakere	38046	40112	41468	44123	45540	47282
Andre private sektorer	852	964	968	990	1021	1167
Innskudd fra publikum i alt	80691	88006	91582	92294	96118	106968

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens og kronelån til oljevirksomhet, men inkl. utlån i form av forvaltningsbevis (1984).

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 10. Forretningsbankenes utlån¹⁾ fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/3 1983	30/6 1983	30/9 1983	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	31/12 1984
Utlån til:							
Jordbruk og skogbruk	1073	1157	1136	1188	1168	1258	1293
Fiske og fangst	596	618	602	616	713	829	898
Oljeutvinning og bergverksdrift	238	167	222	222	258	359	418
Industri	9232	9256	8767	7797	9391	9853	9478
Herav:							
Næringsmidler etc.	1600	1678	1455	1433	1578	1683	1619
Trevarer	1005	1097	1031	917	1081	1185	1021
Treforedling	726	730	628	650	858	877	835
Kjemisk produksjon etc.	1089	963	834	699	956	1019	1037
Metaller	805	590	645	527	612	529	548
Bygging av fartøyer	575	640	676	624	769	749	953
Verkstedproduksjon	1846	1900	1801	1557	1900	2172	1861
Kraft- og vannforsyning	92	86	105	70	127	95	175
Bygg og anlegg	2436	2627	2736	2490	2809	2943	3557
Engros-, agentur- og detaljhandel	11020	11398	11213	10246	11687	12421	11936
Hotell- og restaurantdrift	810	883	918	895	982	1001	1015
Utenriks sjofart	470	502	511	453	532	606	908
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	1933	1995	2065	1990	2226	2362	2504
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	3617	4066	4230	4327	4914	5066	6947
Sosial og personlig tjenesteyting	2403	2437	2483	2385	2475	2655	2788
Utlån til næringslivet i alt	33920	35192	34988	32680	37282	39448	41917

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens og kronelån til oljevirksomhet, men inkl. utlån i form av forvaltningsbevis (1984).
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 11. Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån inkl. forvaltningsbevis (1984) (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1983 Desember	31280	10825	15121	7150	47982
1984 Mars	33421	11129	18379	7656	50816
1984 Desember	38581	12325	19448	8325	61515
1985 Mars	41366	12192	23635	8328	63437
Endring i perioden					
1983 Januar/desember	2624	-1059	796	-562	6850
1984 " "	7301	1835	4327	1175	13473
1984 1. kvartal	2140	304	3258	507	2833
1985 " "	2785	-133	4187	3	1922

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 12. Forretningsbankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån og innskudd fra Norges Bank (3)	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i spare- banker
				I alt	1 % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1982 Desember	5344	7902	1294	-3852	-3,0	-10974	-1857
1983 Januar	8749	7114	1022	613	0,5	-10319	-1975
Februar	5659	7019	1705	-3066	-2,4	-11045	-1928
Mars	10175	7195	885	2095	1,6	-12697	-1800
April	2933	4092	4121	-5280	-4,0	-11106	-1354
Mai	5556	4360	325	871	0,6	-16434	-982
Juni	4849	4109	3204	-2464	-1,8	-14101	-1679
Juli	4417	4323	444	-350	-0,3	-9509	-2133
August	3327	4341	1271	-2285	-1,7	12004	-1919
September	6446	4346	325	1775	1,2	-10559	-3028
Oktober	3327	4262	2263	-3198	-2,3	-8374	-3332
November	6566	4570	382	1614	1,1	-11212	-2820
Desember	3848	4330	1825	-2307	-1,6	-13934	-2531
1984 Januar	6634	5649	412	573	0,4	-15756	-1813
Februar	5352	5642	630	-920	-0,6	-14652	-1800
Mars	9408	8302	1852	-746	-0,5	-14132	-2184
April	6991	8272	1983	-3264	-2,0	-16817	-1811
Mai	9383	8807	2298	-1722	-1,1	-16147	-2041
Juni	8734	8658	500	-424	-0,3	-21632	-1116
Juli	8494	8982	428	-916	-0,5	-18501	-1834
August	8792	9178	2230	-2616	-1,5	-21270	-1467
September	15812	13259	265	2288	1,3	-21996	-1371
Oktober	10533	13200	3131	-5798	-3,3	-18048	-1755
November	16428	14096	405	1926	1,0	-18375	-1787
Desember	15934	13581	563	1790	0,9	-21266	-1241
1985 Januar	15791	14407	1273	111	0,1	-19296	-1488
Februar	13210	16029	1718	-4537	-2,3	-22202	-1688
Mars	18679	16422	2081	177	0,1	-22581	-1972
Endring i perioden					(Prosent- poeng)		
1983 Januar/desember	-1496	-3572	531	1545	1,4	-2960	-674
1984 " "	12086	9251	-1262	4097	2,5	-7332	1290
1984 1. kvartal	5560	3972	27	1561	1,1	-198	347
1985 " "	2745	2841	1518	-1613	-0,8	-1315	-731

¹⁾ Tallene bygger på Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk.

På grunn av ulik periodisering kan det oppstå avvik i forhold til Norges Banks regnskap. Se note 1, tabell 7a.

²⁾ Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 13. Sparebankenes balanse (Mill. kroner)

	30/9 1983	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984	31/3 1985
Eiendeler:							
Primærlikvider	4030	3081	5989	6428	9775	9160	11168
Statsertifikater ¹⁾	—	—	—	—	—	—	168
Andre sertifikater	—	—	—	—	—	—	43
Stats- og statsbankobligasjoner	8988	9511	8935	8809	8512	7448	7604
Private og kommunale obligasjoner	15242	16116	16148	16268	16201	17082	16934
Innskudd i forretningsbanker	2966	2724	2248	2381	2163	3016	2333
innskudd i sparebanker	878	1127	863	820	778	698	703
Innskudd i utenlandske banker	1198	834	1117	351	395	371	876
Lån til utlandet	1028	1155	1067	1177	1639	1771	1557
Utlån til publikum ¹⁾	57961	59958	64732	69287	70780	75793	77437
Lisensierte valutalån til innlendinger	960	1057	891	1114	1134	1269	1342
Kronelån til oljevirksomhet	747	869	828	848	862	802	793
Øvrige eiendeler	6131	5252	5295	3945	6174	3345	5675
Forvaltningskapital	100129	101683	108113	111430	118413	120756	126631
Gjeld og egenkapital:							
Innskudd fra kunder i norske kroner	80090	85205	88303	90756	93770	101443	102824
Innskudd fra norske kunder i utenlandsk valuta	138	77	164	123	115	136	230
Innlån i form av banksertifikater	—	—	—	—	—	—	—
Innskudd fra forretningsbanker	399	556	623	921	1150	1211	1067
innskudd fra sparebanker	837	1118	781	692	680	733	557
Innskudd fra statsbanker	19	20	14	17	11	13	13
Lån og innskudd fra Norges Bank	980	2406	1919	1325	1022	1469	1047
Lån og innskudd fra utlandet	3879	3370	4301	4603	5373	5554	7787
Skatteinnbetalinger	—	—	—	—	560	47	345
Annen gjeld	6533	2376	4191	5840	7614	2989	5234
Avsetninger, fond etc.	7254	6555	6844	7154	8118	7161	7528
Spesifikasjoner:							
Nettofordringer på utlandet	-1133	-843	-1665	-2511	-2675	-2871	-4630
Total valutaposisjon (inkl. terminforretninger)	124	833	403	-98	121	-1099	881

¹⁾ Inkl. utlån via omsetningsdokumenter.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 14. Sparebanker. Utlån¹⁾ og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	30/9 1983	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984
Utlån til:						
Kommuner	3 205	3 023	4 723	4 603	4 788	4 872
Næringslivet	19 419	20 112	21 247	22 888	22 871	24 205
Lønnstakere	34 920	36 410	38 302	41 221	42 453	45 965
Andre private sektorer	416	413	459	575	634	586
Utlån til publikum i alt	57 960	59 958	64 731	69 287	70 746	75 628
Innskudd fra:						
Kommuner	5 486	6 841	6 226	7 048	6 673	8 043
Næringslivet	15 363	15 628	17 095	17 091	19 124	20 010
Lønnstakere	54 265	57 246	59 034	61 116	61 808	66 188
Andre private sektorer	1 608	1 031	1 679	1 721	1 746	1 972
Innskudd fra publikum i alt	76 722	81 346	84 034	86 976	89 351	96 213

¹⁾ Ekskl. valotalån med lisens og kronelån til oljevirksomhet.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 15. Sparebankenes utlån¹⁾ fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/3 1983	30/6 1983	30/9 1983	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	31/12 1984
Utlån til:							
Jordbruk og skogbruk	4 441	5 069	4 725	5 116	4 744	5 312	5 553
Fiske og fangst	437	486	478	512	566	643	741
Oljeutvinning og bergverksdrift	216	197	135	123	156	139	117
Industri	2 570	2 692	2 415	2 354	2 807	2 969	2 899
Herav:							
Næringsmidler etc.	726	759	645	640	820	867	808
Trevarer	506	540	488	465	529	576	575
Treforedling	33	31	35	31	37	31	36
Kjemisk produksjon etc.	91	93	94	90	157	123	130
Metaller	40	39	38	45	42	42	39
Bygging av fartøyer	162	171	167	158	208	204	204
Verkstedproduksjon	500	541	487	467	493	567	543
Kraft- og vannforsyning	119	117	103	104	134	142	142
Bygg og anlegg	1 861	2 020	1 861	1 837	2 026	2 137	2 182
Engros-, agentur- og detaljhandel	3 880	3 907	3 806	3 916	4 340	4 580	4 549
Hotell- og restaurantdrift	722	769	691	730	768	824	878
Utenriks sjofart	49	15	10	12	11	77	15
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	1 183	1 390	1 221	1 274	1 373	1 530	1 765
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	1 766	1 985	2 082	2 187	2 340	2 488	3 081
Sosial og personlig tjenesteyting	1 705	1 825	1 892	1 946	1 982	2 047	2 283
Utlån til næringslivet i alt	18 949	20 472	19 419	20 112	21 247	22 888	24 205

¹⁾ Ekskl. valotalån med lisens og kronelån til oljevirksomhet.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 16. Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgede og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1983 Desember	11 182	9 582	6 694	6 688	46 576
1984 Mars	11 977	9 483	7 081	6 983	50 668
1984 Desember	13 351	9 832	7 856	7 012	60 760
1985 Mars	14 365	9 610	8 104	7 191	61 934
Endring i perioden					
1983 Januar/desember	1 474	-25	981	-8	5 678
1984 " "	2 169	250	1 162	324	14 184
1984 1. kvartal	794	-99	387	295	4 092
1985 "	1 014	-222	248	179	1 174

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 17. Sparebankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån og innskudd fra Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i forretn.- banker
				I alt	I % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1982 Desember	4 121	4 551	1 229	-1 659	-1,9	-489	1 861
1983 Januar	5 318	5 262	1 267	-1 211	-1,3	-1 355	1 354
Februar	4 996	5 340	1 384	-1 728	-1,9	-1 344	1 727
Mars	5 604	5 502	1 689	-1 587	-1,7	-802	1 259
April	4 888	5 521	2 073	-2 706	-2,8	-1 444	1 034
Mai	5 701	5 622	1 311	-1 232	-1,3	-2 628	678
Juni	4 640	5 613	1 816	-2 789	-2,8	-1 721	1 443
Juli	3 388	3 318	1 232	-1 162	-1,2	-2 020	2 143
August	3 014	3 418	1 906	-2 311	-2,3	-1 376	2 011
September	4 030	3 408	980	-358	-0,4	-2 143	2 567
Oktober	3 387	3 384	1 277	-1 274	-1,3	-1 263	3 295
November	3 771	3 432	1 087	-748	-0,7	-1 814	2 375
Desember	3 081	3 438	2 406	-2 763	-2,7	-1 854	2 168
1984 Januar	4 555	4 267	1 242	-954	-0,9	-3 046	1 359
Februar	4 483	4 366	1 508	-1 391	-1,3	-2 777	1 730
Mars	5 989	6 192	1 919	-2 123	-2,0	-2 450	1 625
April	6 040	6 197	2 059	-2 216	-2,0	-3 027	2 019
Mai	5 987	6 335	2 235	-2 583	-2,3	-3 296	1 153
Juni	6 428	6 349	1 325	-1 246	-1,1	-3 537	1 460
Juli	6 296	6 369	1 575	-1 647	-1,5	-3 682	1 439
August	6 513	6 629	2 163	-2 279	-2,0	-3 641	1 474
September	9 775	9 465	1 022	-712	-0,6	-4 216	1 012
Oktober	9 064	9 450	1 711	-2 098	-1,8	-3 218	1 226
November	9 945	9 833	1 405	-1 294	-1,1	-3 889	1 027
Desember	9 160	9 831	1 469	-2 140	-1,8	-4 337	1 806
1985 Januar	9 931	9 902	887	-858	-0,7	-4 472	1 096
Februar	11 045	11 148	1 126	-1 229	-1,0	-6 152	1 272
Mars	11 168	11 093	1 047	-972	-0,8	-5 944	1 267
Endring i perioden				(Prosent- poeng)			
1983 Januar/desember	-1 040	-1 113	1 177	-1 104	-0,8	-1 365	307
1984 " "	6 079	6 393	-937	623	0,9	-2 483	-362
1984 1. kvartal	2 908	2 754	-487	640	0,7	-596	-543
1984 "	2 008	1 262	-422	1 168	1,0	-1 607	-539

¹⁾ Se note 1, tabell 13.

²⁾ Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 18. Forretnings- og sparebankenes samlede ordinære utlånsøking i 1985

Mnd.	Faktiske tall		Sesongkorrigerede tall			
	Endring i mnd.	Kumulert endring	Endring i mnd.	Kumulert endring	Veiledende tall, kum. ¹⁾	Avvik veiled. tall
Januar	4745	4745	6773	6573	6543	30
Februar	1734	6479	1480	8053	8098	-45
Mars	3469	9948	1844	9897	9654	243
April	1579	11527	1506	11403	11210	193
Mai	1736	13263	1119	12522	12766	-244
Juni	5259	18522	3867	16389	14322	2067
Juli	-282	18240	1187	17576	15878	1698
August	2047	20287	3371	20947	17434	3513
September	3057	23344	1863	22810	18990	3820
Oktober	660	24004	3632	26442	20546	5896
November	2135	26139	1944	28386	22102	6284
Desember	6613	32752	4304	32690	23058	9037
Januar	1901	1901	3476	3476	1469	2007
Februar	2224	4125	1596	5072	2938	2134
Mars	4090	8251	1190	6262	4407	1855
April					5876	
Mai					7345	
Juni					8814	

¹⁾ Lineær fordeling av Nasjonalbudsjettet for 1985 sitt sesongkorrigerede utlånstall. Skift i januar-februar.

Tabell 19. Balanse for statsbanker¹⁾ (Mill. kroner)

	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	30/11 1984	31/12 1984	31/3 1985
Kassebeholdning og bankinnskudd	805	936	1071	980	1718	1301	1978
Utlån i alt	111011	114662	115356	117790	119110	119854	120951
Herav:							
Til publikum	108357	112137	112973	115234	116380	116650	118566
Andre fordringer på statskassen	3225	3191	3191	3191	3191	3191	3191
Andre aktiva, inkl. utgifter	4747	4541	9251	9859	10552	6117	7114
Aktiva i alt	119788	123330	128869	131820	134571	130463	133234
Ihendehaverobligasjonslån							
Herav:							
I norske kroner	11963	11833	12284	12157	12538	12701	12584
I utenlandsk valuta	14630	14342	14030	14340	14125	14064	13724
Andre lån	83335	85470	87741	88140	88230	91468	91466
Aksjekapital, fond m.v.	7294	7733	7735	7735	7917	9203	8330
Andre passiva, inkl. inntekter	2566	3922	7079	9448	11761	3027	7130
Passiva i alt	119788	123300	128869	131820	134571	130463	133234

¹⁾ Eksklusive Postgiro og Postsparebanken. F. o. m. 31/1 - 1984 er Håndverks- og småindustrifondet og Industrifondet inkludert. Skift i utlån til publikum beløp seg til ca. 1400 mill. kroner.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 20. Balanse for private finansieringsselskaper (Mill. kroner)

	30/6 1983	30/9 1983	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984
Bankinnskudd	993	858	1 175	754	762	1 249	2 068
Utlån til publikum	4 795	4 953	4 973	5 279	5 251	5 492	5 484
Utlån til andre sektorer	780	824	956	855	866	1 201	2 195
Leasing	5 076	5 611	6 485	6 663	6 935	7 475	7 796
Andre aktiva	1 449	1 911	2 661	1 718	2 410	3 755	4 724
Aktiva i alt¹⁾	13 093	14 157	16 250	15 269	16 224	19 172	22 267
Lån fra andre enn banker	9 018	9 214	8 889	9 617	10 045	11 563	12 875
Lån fra banker	1 143	1 300	2 902	2 120	2 077	2 650	3 505
Kapital, fond m.v.	1 232	1 231	1 423	1 548	1 626	1 727	1 835
Andre passiva	1 700	2 412	3 036	1 984	2 476	3 232	4 052
Passiva i alt	13 093	14 157	16 250	15 269	16 224	19 172	22 267

¹⁾ Utlån er fort netto.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 21. Balanse for private kredittforetak (Mill. kroner)

	30/6 1983	30/9 1983	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984
Innskudd i norske banker	2 898	2 695	3 315	3 215	2 941	3 571	5 390
Andre kortsiktige plasseringer ¹⁾	1 775	2 398	2 055	3 003	3 247	3 519	3 211
Utlån til:							
Statskassen	60	170	0	305	7	141	139
Publikum ²⁾	36 589	37 905	40 121	40 859	42 250	43 311	46 235
Andre	7 616	8 124	7 966	7 890	7 715	7 598	7 313
Andre aktiva	405	375	516	567	651	675	503
Sum eiendeler	49 343	51 668	53 973	55 839	56 811	58 815	62 791
Kortsiktig gjeld ³⁾	1 995	2 383	1 878	2 067	2 242	2 341	2 492
Langsiktig gjeld	43 934	45 547	48 190	49 502	50 399	51 862	55 629
Herav							
Ihendehaverobligasjonslån i norske kroner ⁴⁾	39 802	40 987	42 909	44 160	44 671	44 748	46 444
Egenkapital	1 509	1 511	1 654	1 950	2 020	2 027	2 096
Andre passiva	832	1 165	1 094	1 093	912	1 342	1 303
Sum gjeld og egenkapital	48 270	50 606	52 816	54 612	55 573	57 572	61 520

¹⁾ Omfatter bl.a. opptjente, ikke innbetalte inntekter og forskuddsbetalte kostnader.

²⁾ For avskrivning.

³⁾ Omfatter bl.a. påløpne, ikke forfalte kostnader og innbetalte, ikke opptjente inntekter.

⁴⁾ Egne oppkjøpte ihendehaverobligasjoner er trukket fra.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 22. Balansedrag for livsforsikringselskaper (Mill. kroner)

	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984	31/3 1985
Kassebeholdning og bankinnskudd	2 137	2 699	2 447	2 179	3 509	2 941
Statsobligasjoner	6 462	7 223	7 510	7 640	7 622	9 274
Statsbankobligasjoner	333	307	303	279	279	268
Andre norske ihendehaverobligasjoner	18 489	18 972	19 374	19 483	19 818	20 002
Utlån til publikum	21 184	21 769	23 101	23 839	25 135	26 416
Utlån til andre sektorer	1 300	1 434	1 721	2 005	2 195	2 449
Andre spesifiserte aktiva	3 308	3 368	3 574	3 791	4 024	4 531
Aktiva i alt	53 213	55 772	58 030	59 216	62 582	65 881

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 23. Balansedrag for private- og komm.pensj.kasser og fond¹⁾ (Mill. kroner)

	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984	31/3 1985
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 760	1 981	1 984	1 961	2 537	2 806
Norske ihendehaverobligasjoner	4 762	5 054	5 239	5 341	5 437	5 439
Utlån	4 995	5 136	5 527	5 590	5 650	5 704
Andre spesifiserte aktiva	588	639	509	562	683	683
Aktiva i alt	12 105	12 810	13 259	13 454	14 307	14 632

¹⁾ Omfatter de institusjonene som er underlagt plasseringsplikt dvs. institusjoner med ca. 95% av forvaltningskapitalen.

Tabell 24. Balansedrag for skadeforsikringselskaper (Mill. kroner)

	30/9 1983	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984
Kassebeholdning og bankinnskudd	3 852	4 168	4 133	4 395	4 486	5 036
Stats- og statsbankobligasjoner	63	129	234	261	189	302
Andre norske ihendehaverobligasjoner	201	286	420	457	625	484
Utlån til publikum	4 744	4 620	4 637	4 694	4 840	5 072
Utlån til andre sektorer	1 557	1 583	1 389	1 364	1 338	1 368
Andre spesifiserte aktiva	3 894	4 450	4 147	4 992	4 850	4 698
Aktiva i alt	14 311	15 236	14 960	16 163	16 328	16 960

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 25. Beholdning av ihendehaverobligasjoner i norske kroner fordelt på långivere (Mill. kroner)

	30/9 1983	31/12 1983	31/3 1984	30/6 1984	30/9 1984	31/12 1984
Folketrygdfondet	21 209	21 809	22 091	22 809	23 189	24 021
Postsparebanken og Postgiro	5 327	5 922	6 467	6 971	6 716	7 079
Livsforsikringselskaper	24 426	24 348	26 502	27 187	27 402	27 719
Forretningsbanker	29 760	33 291	33 612	31 817	31 223	30 078
Sparebanker	24 165	25 655	25 094	25 106	24 837	24 665
Norges Bank	3 399	4 885	6 879	8 776	10 002	6 952
Private og kommunale pensjonskasser og -fond	4 526	4 762	5 054	5 239	5 341	5 437
Andre (Residual)	8 557	11 937	13 444	14 449	16 593	20 926
I alt¹⁾	121 369	132 609	139 143	142 354	145 303	146 877

¹⁾ Her satt lik den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld i norske kroner, pålydende verdi. Siden institusjonenes beholdninger er oppført med bokført beløp, vil eventuelle kursjusteringer slå ut i restposten. Restposten omfatter også utlendingers beholdning av obligasjoner i norske kroner.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 26. Innenlandsk kredittilførsel til private og kommuner (Mill. kroner)

	1983	1984	1. kv. 1984	1. kv. 1985	Rev. nasj.- budsj. 1985
Forretnings- og sparebanker i alt (ekskl. utlån med valutalisens og kronelån til oljevirksomhet)	13 734	34 510	10 791	8 348	19 000
Forretningsbanker ¹⁾	6 672	17 942	5 665	6 605	9 500
Sparebanker ¹⁾	6 060	15 240	4 672	1 550	8 000
Spesialkvote ¹⁾	1 002	1 328	454	193	1 500
Statsbanker ²⁾	7 197	7 101	2 263	2 080	7 750
Private finansieringsselskaper ³⁾	2 539	1 867	513	513	2 200
Skadeforsikring	531	452	17	110	700
Livsforsikring, Pensjonskasser m.v.	4 520	5 169	759	1 885	5 900
Private kredittforetak ³⁾	3 200	7 562	1 249	1 780	9 625
Obligasjonsmarkedet ³⁾	6 137				
Aksjemarkedet ³⁾	2 525	3 828	1 208	880	3 500
Annen kredittilførsel	997	1 198	192	256	-149
Innenlandsk kredittilførsel i alt	41 180	61 687	16 963	15 852	48 526

¹⁾ For 1984: ny definisjon av ordinære utlån og spesialkvote.

²⁾ Inkl. Postsparebanken.

³⁾ Tall for 1. kv. 1985 er basert på anslag i Norges Bank.

Tabell 27. Garantier for lån fra/til publikum (Milliarder kroner)

Pr. utgangen av	1982				1983				1984				1985
	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv. ¹⁾	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.
Garantert av:													
Private finansieringsselskaper	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,4	0,3	0,4	0,3	0,8	0,5
Skade-/kredittforsikrings- selskaper	3,3	3,5	3,9	4,2	4,3	4,5	4,5	4,5	4,5	4,4	4,7	5,0	5,6
Forretningsbanker	1,9	2,4	2,7	2,9	2,8	2,7	2,8	3,2	3,1	3,1	2,9	3,0	3,0
Sparebanker	1,6	1,7	2,2	2,3	2,2	2,0	2,2	2,7	2,3	2,2	2,1	2,2	2,3
I alt	6,9	7,7	8,9	9,6	9,5	9,3	9,6	10,8	10,2	10,1	10,0	11,0	11,4
Lån fra/til publikum formidlet av megler ifølge oppgaver fra meglerne til Bankinspeksjonen	5,1	5,5	6,2	7,6	7,3	7,4	8,9	10,3	10,1	9,7	9,9	10,6	11,6

¹⁾ Brudd i statistikken som følge av at garantibegrepet er presisert i henhold til rundskriv fra Bankinspeksjonen. Dessuten er garantier til/fra kommuner og statsforetak inkludert i tallene for bankene. For de øvrige institusjonene skal ny sektorspesifikasjon benyttes senest pr. 31/12-84.

Tabell 28a. 1. Endringer i publikums likviditet etter kilde (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel (+) Inndragning (-)	Fra årsskiftet og fram til 31/3		Siste 12 mndr. pr. 31/3	
	1984	1985	1984	1985
I Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd m.v. ekskl. oljeskatter ¹⁾ (-)	2208	2221	15 173	16 398
II Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner ²⁾ Herav:	714	-2713	2825	-1 143
Statsbankenes utlånsøkning	2459	2304	7 089	6 245
III Forretnings- og sparebankenes kredittilførsel (+) og inntektsoverskudd (-)	5740	3492	21 851	34 932
IV Økning i skattefrie fondsavsetninger og banksparing med skattefradrag (-)	-1802	116	-5 116	-2 985
V Innenlandsk likviditetstilførsel (I+...IV)	6860	3116	34 733	47 207
VI Statens lån til Statoil	-410	0	1 890	7 024
VII Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens og kronelån til oljevirksomhet	-224	181	2 503	1 460
VIII Publikums netto valutasalg til de private banker, ekskl. salg i forbindelse med oljeskatter	-1 780	-3 522	-14 690	-14 490
IX Endring i publikums likviditet i alt (V+VI+VII+VIII) Herav:	4 446	-225	24 436	41 201
Sedler og mynt	-1 303	-694	696	1 644
Innskudd på anfordring	2 013	1 439	7 384	16 399
Ubenyttede kassekreditter og byggelån	-1 307	-1 507	2 625	4 365
Tidsinnskudd ekskl. banksparing med skattefradrag	5 043	537	13 732	18 793
X Endring i publikums likviditet i prosent av likviditetsmassen ved inngangen til perioden	1,9	-0,1	11,6	17,5
(Oljeskatter)	2 774	2 848	32 169	38 738

Fotnoter står under tabell 28b.

Tabell 28a. 2. Endringer i publikums likviditet etter kilde. (1 prosent av samlet likviditetsmasse ved inngangen til perioden.)

Likviditetstilførsel fra:	Regnskapstall		1/1-30/4		Siste 12 mndr. pr. 30/4		Tall for 1985 Revidert nasjonal budsjett 1985	Mrd. kr.
	1983	1984	1984	1985	1984	1985		
A. Sentralmyndighetene	8,4	7,1	2,2	-0,7	9,6	5,0	8,5	23,4
Ved inntektsunderskudd ³⁾	6,3	5,9	1,4	0,8	7,5	6,5	7,4	20,3
Ved lånetransaksjoner	2,1	1,2	0,8	-1,5	2,1	-1,5	1,1	3,1
B. Private banker ⁴⁾	6,9	14,9	2,2	1,7	8,3	13,6	7,0	19,4
Innenlandsk likviditetstilførsel (A+B)	15,3	22,0	4,3	1,0	17,9	18,6	15,5	42,8
Publikums netto valutasalg til private banker ⁵⁾	-5,9	-2,1	-2,3	-3,1	-5,3	-3,5	-5,0	-13,8
Tilvekst i publikums likviditet	9,4	19,9	2,0	-2,1	12,6	15,1	10,5	29,0

Fotnoter står under tabell 28b.

Tabell 28b. Sammensetningen av publikums likviditet (Mill. kroner)

Beholdningstall ved utgangen av perioden	Sedler og mynt	Innskudd på anfordring	Ubenyttede kassekreditter og byggelån	Sum	Tidsinnskudd ⁶⁾	Publikums likviditet i alt	Endring siste 12 mndr. i publikums likviditet i alt		
							Beløp	%	
1970	7284	8270	6420	21974	28050	50024	5708	12,9	
1971	7999	9448	7525	24972	31162	56134	6110	12,2	
1972	8754	11321	8355	28430	34310	62740	6606	11,8	
1973	9444	12890	8901	31235	38511	69746	7006	11,2	
1974	10779	14581	9821	35181	42243	77424	7678	11,0	
1975	12392	16746	11868	41006	48210	89216	11792	15,2	
1976	14257	19760	13663	47680	56782	104462	15246	17,1	
1977	16089	22929	14743	53761	67364	121125	16663	15,9	
1978	17060	24930	15796	57786	76774	134560	13435	11,1	
1979	17731	27839	18804	64374	88805	153179	18619	13,8	
1980	18822	32324	19769	70915	100128	171043	18837	12,4	
1981	20150	34710	22804	77664	113185	190849	19806	11,6	
1982	20929	40818	25411	87158	123725	210883	20034	10,5	
1983	21746	47688	27217	96651	134026	230674	19794	9,4	
1984	Januar	20655	49506	26203	96364	136515	232879	20493	9,6
	Februar	20626	49723	26239	96588	138321	234909	21808	10,2
	Mars	20443	49701	25910	96054	139069	235123	24436	11,6
	April	20214	51690	25620	97524	137677	235201	26321	12,6
	Mai	20372	50364	26150	96886	135973	232859	25475	12,3
	Juni	20954	55850	25735	102542	136796	239338	25367	11,9
	Juli	20556	56002	27686	104244	138784	243028	23603	10,8
	August	20488	54101	27762	102351	140390	242741	26801	12,4
	September	22016	58229	28275	108520	142534	251054	33319	15,3
	Oktober	21673	58665	28995	109333	144799	254132	32620	14,7
	November	21686	59134	30256	111076	142802	253878	35615	16,3
	Desember	22781	64661	31782	119224	157325	276549	45872	19,9
1985	Januar	22064	64207	30861	117132	157067	274199	41320	17,7
	Februar	22220	64440	29894	116554	157589	274143	39234	16,7
	Mars	22087	66100	30275	118462	157862	276324	41201	17,5
	April	21619	65731	29676	117026	154760	271786	36585	15,6

Merk: Publikum er i prinsippet definert som andre innenlandske sektorer enn staten, sosiale trygder og banker.

¹⁾ Nærmere definisjon av posten er gitt i nr. 4, 1984.

²⁾ Omfatter publikums nettkjøp av statspapirer (–), finansieringsselskapenes likviditetsreserver (–), Folketrygd-fondets nettkjøp av private og kommunale obligasjoner (+), statsbankenes utlånsøkning (+), statens spesifiserte utlånsøkning og aksjekjøp (+), kontolån til statskassen fra publikum (–) og kreditt-tilførsel fra Norges Bank, Post-giro og Postsparebanken (+).

³⁾ Eksklusive oljeskatter.

⁴⁾ Eksklusive valutalån med lisens og bankenes kronelån til oljevirksomhet.

⁵⁾ Eksklusive salg i forbindelse med betaling av oljeskatter, men inklusive valutalån med lisens fra forretnings- og sparebanker, statens lån til Statoil og bankenes kronelån til oljevirksomhet.

⁶⁾ Ekskl. banksporing med skattefradrag.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Norges Bank samt diverse spesialoppgaver.

Tabell 29. Utvalgte økonomiske indikatorer (Sesongkorrigerede tall 1980=100¹⁾)

	1982	1983	1984	1984				1985				% -vis endring Slste 4 kvartal		
				K2	K3	K4	K1	Mars	April	Mai				
Etterspørsel-Produksjon														
Detaljerte produksjonsvolum 1979=100	101,7	100,8	101,8	102,1	100,5	103,2	108,7	111,1	108,5	7,1				
Ulførte industrinvesteringer, verdi 1975=100	137,5	114,0	136,0	118,7	137,0	159,5	36,9				
Bygg igangsatt, i alt, 1000 kvm	686,2	636,0	611,3	596,7	653,7	585,1	562,3	550,8	586,7	-5,6				
Herav: Bølliger	481,6	434,1	391,5	385,5	415,6	373,8	330,1	391,1	334,3	-11,5				
Bergverk og industri	54,3	41,9	53,1	47,1	63,2	64,7	40,0	47,0	54,1	16,4				
Produksjon i bergverk m.v., industri og kraftforsyning 1975=100	98,7	106,2	112,9	121,4	114,7	115,3	113,2	112,4	117,4	3,3				
Utvinnning av råolje og gass 1975=100 ²⁾	97,2	96,5	98,5	99,1	99,0	99,7	98,6	99,2	102,1	2,0				
Industriproduksjon i alt 1975=100	93,3	93,9	94,4	96,5	94,6	92,4	97,2	99,6	98,3	3,2				
Herav: Skjermet 1975=100	97,4	104,1	113,6	111,3	115,8	117,0	109,1	108,1	110,5	-1,8				
Utlekkonkurrerende 1975=100	97,1	93,8	94,1	93,8	94,2	96,4	95,8	96,5	97,7	3,8				
Hjemmekonkurrerende 1975=100														
Arbeidsmarked														
Registrerte arbeidsløse, 1000	41,39	63,55	66,60	67,17	68,55	61,38	60,28	58,52	54,81	-13,0				
Ledige plasser, 1000	5,04	3,26	4,29	3,89	4,11	5,12	6,14	4,91	6,12	44,4				
Sysselsatte i alt, millioner	1,946	1,956	1,970	1,961	1,958	1,978	1,998	0,8				
Priser - Kostnader														
Konsumpriser, 1979=100	140,3	152,1	161,6	160,7	162,5	165,4	166,8	167,5	168,6	5,6				
Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i industrien	121,6	126,2	132,5	128,9	133,1	136,9	7,3				
Herav: Timekostnader	126,0	138,7	150,2	148,5	151,0	154,8	8,4				
Timeproduktivet	103,8	109,9	113,5	115,2	113,5	113,0	1,1				
Utenrikshandel - Markedsvekst														
Eksportvolum, trad. varer ³⁾	102,2	112,1	117,0	111,4	119,9	120,2	120,2	2,8				
Importvolum, - - -	99,6	96,3	109,4	109,9	109,7	111,9	121,6	14,6				
Eksportpriser, - - -	110,1	114,3	127,6	128,8	127,4	129,9	132,0	6,3				
Importpriser, - - -	111,8	116,0	119,5	118,9	120,2	122,9	123,4	6,5				
Bytteforhold, - - -	98,5	98,5	106,8	108,3	106,0	105,7	106,9	-0,2				
Varebalanse, - - - , mrd.kr.	-39,26	-32,13	-38,19	-9,58	-9,30	-10,58	-12,53				
Ind.prod. viktigste markedsland	14,21	31,91	40,34	9,14	8,97	12,22	8,69	-4,15	-4,98	...				
Imp.volum, viktigste markedsland	98,1	101,2	107,2	105,6	107,8	109,9	...	3,91	1,59	6,0				
Konkurransenevneindikatorer ⁴⁾	97,7	102,4	...	109,1	111,5	8,5				
Relative LPE i industrien.	107,8	106,0	...	109,8	110,1	4,2				
Relative eksp.priser, bearb., varer	93,2	92,0	93,1	93,3	92,3	92,8	-0,4				
Relative konsumpriser	107,4	110,5	111,7	111,7	112,0	111,9	1,2				

1) 1980 er basisår for alle serier der ikke noe annet er angitt.

2) Ikke sesongkorrigerede tall.

3) Uten skip, plattform, råolje og gass.

4) To kvartalers gjennomsnitt av sesongkorrigerede tall.

Kilde: Opprinningsstatistikken er i hovedsak hentet fra Statistisk Sentralbyrå, IMF og OECD. De er sesongkorrigerede ved hjelp av X-11 Census Method, multiplikativ metode. Registrerte arbeidsledige er sesongkorrigerede ved additiv metode.

Tabell 30. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner¹⁾

	1. kvartal 1984		2. kvartal 1984		3. kvartal 1984		4. kvartal 1984		1. kvartal 1985	
	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest
Veksler										
Rente	12,5	14,3	12,4	14,2	12,1	14,2	11,4	13,3	11,5	13,4
Provisjon	1,2	1,9	1,2	1,9	1,1	1,4	1,0	1,3	1,0	1,3
Engangsprovisjon	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,2	0,6	0,3	0,6
Utlån mot avbetalingskontrakter										
Rente	13,2	14,9	13,6	14,8	13,2	14,3	12,8	13,9	12,8	13,9
Provisjon	0,8	1,1	0,8	1,1	0,8	0,8	0,4	0,5	0,4	0,5
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,3	0,5	0,4	0,9	0,3	1,1	0,3	1,1
Kassekreditter										
Rente	12,1	12,5	11,7	12,0	11,0	11,7	10,9	11,3	10,8	11,3
Provisjon	0,8	1,4	0,8	1,3	1,0	1,2	1,0	1,2	1,0	1,3
Engangsprovisjon	0,5	0,7	0,5	0,7	0,6	0,6	0,6	0,9	0,6	0,9
Boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	10,0	10,0	10,0	10,0	9,6	9,7	9,6	9,6	9,6	9,6
Provisjon	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4
Engangsprovisjon	0,5	0,6	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5	0,8
Byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	11,8	12,3	11,6	12,1	11,0	11,4	10,8	11,4	10,8	11,4
Provisjon	1,4	1,7	1,4	1,7	1,3	1,5	1,3	1,5	1,3	1,5
Engangsprovisjon	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5	0,7
Andre utlån under ett år										
Rente	12,2	15,6	12,1	15,6	11,6	15,6	11,7	15,5	11,4	15,6
Provisjon	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1
Engangsprovisjon	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,7	0,6	0,9	0,6	1,0
Parter i ansvarlig lånekapital										
Rente	11,9	14,9	10,9	14,9	11,4	14,4	9,3	13,4	9,2	13,3
Provisjon	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,7	0,3	0,6
PSV-lån										
Rente	11,1	12,0	11,0	12,0	11,5	11,9	11,2	11,7	11,2	11,7
Provisjon	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	0,8	0,5	0,8
Andre utlån ett år og over										
Rente	11,6	15,7	11,6	15,7	11,5	15,6	10,6	15,3	10,6	15,3
Provisjon	0,1	0,4	0,0	0,3	0,0	0,3	0,0	0,3	0,0	0,1
Engangsprovisjon	0,5	0,6	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,9	0,7	0,9
Utlån i alt										
Rente	11,8	14,0	11,6	13,8	11,3	13,6	10,8	13,4	10,7	13,4
Provisjon	0,5	0,9	0,5	0,8	0,5	0,7	0,5	0,7	0,5	0,7
Engangsprovisjon	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,9	0,6	0,9
Kortsiktige utlån²⁾										
Rente	12,1	12,8	11,8	12,4	11,1	12,1	11,0	11,9	10,9	11,9
Provisjon	1,0	1,2	0,8	1,2	0,9	1,2	0,9	1,1	0,9	1,1
Engangsprovisjon	0,4	0,5	0,5	0,7	0,6	0,6	0,6	0,8	0,6	0,9
Mellomlange og langsiktige utlån²⁾										
Rente	11,6	15,7	11,6	15,7	11,5	15,6	10,5	15,3	10,6	15,3
Provisjon	0,1	0,4	0,0	0,3	0,0	0,3	0,0	0,3	0,0	0,1
Engangsprovisjon	0,5	0,6	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,9	0,7	0,9

¹⁾ Rente og provisjon i prosent p.a. Fra 3. kvartal 1984 er rente og provisjonssatsene uttrykt ved halvårslige forskuddsterminer.

Engangsprovisjon i prosent av lånebeløp.

Rente- og provisjonssatsene er veide gjennomsnitt av det de enkelte banker oppgir som vanlig laveste, henholdsvis høyeste sats for de forskjellige arter av utlån. Provisjonssatsene for kassekreditt og byggelån refererer seg til bevilgede beløp.

²⁾ Kortsiktige utlån omfatter: Veksler, utlån mot avbetalingskontrakter, kassekreditter, byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker, og andre utlån med løpetid under ett år.

Mellomlange og langsiktige utlån omfatter: Parter i ansvarlig lånekapital og andre utlån med løpetid ett år og over.

Merk: Oppgavene fra bankene er for øvrig beheftet med en viss usikkerhet, og små endringer i tallene må ikke tillegges noen vekt.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 31. Sparebanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner¹⁾

	1. kvartal 1984		2. kvartal 1984		3. kvartal 1984		4. kvartal 1984		1. kvartal 1985	
	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest
Vekstler										
Rente	13,1	14,2	13,2	14,2	12,9	14,0	13,0	13,7	13,0	13,7
Provisjon	0,9	1,0	0,9	0,9	0,6	0,8	0,6	0,8	0,6	0,9
Engangsprovisjon	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Utlån mot avbetalingskontrakter										
Rente	14,8	15,6	14,8	15,5	14,2	15,1	14,2	15,1	13,3	14,8
Provisjon	0,6	0,7	0,6	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
Engangsprovisjon	0,3	0,5	0,3	0,4	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2	0,2
Kassekreditter										
Rente	11,6	12,6	11,5	12,6	11,0	12,0	10,8	11,9	10,8	11,9
Provisjon	0,4	1,3	0,3	1,3	0,2	1,2	0,4	1,2	0,4	1,2
Engangsprovisjon	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,5	0,6	0,5	0,6
Boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	10,0	10,0	10,0	10,0	9,6	10,3	9,7	9,8	9,6	9,8
Provisjon	1,2	1,3	1,3	1,3	1,1	1,3	1,1	1,3	1,1	1,3
Engangsprovisjon	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,3	0,1	0,2	0,1	0,2
Byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	11,6	12,4	11,6	12,3	11,2	11,7	11,1	11,6	11,1	11,8
Provisjon	1,5	1,8	1,5	1,8	1,3	1,8	1,2	1,3	1,2	1,4
Engangsprovisjon	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2
Andre utlån under ett år										
Rente	12,3	15,6	12,5	15,4	12,0	15,0	11,8	14,7	11,6	14,7
Provisjon	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Engangsprovisjon	0,7	0,8	0,6	0,7	0,5	0,7	0,5	0,7	0,6	0,6
Parter i ansvarlig lånekapital										
Rente	12,3	14,4	12,4	14,4	12,0	14,3	11,9	14,2	11,9	14,1
Provisjon	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
PSV-lån										
Rente	11,1	12,2	11,3	12,5	11,3	12,2	11,2	12,0	10,5	11,3
Provisjon	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4	0,5
Andre utlån ett år og over										
Rente	10,9	15,5	11,0	14,9	11,0	14,4	10,6	13,9	10,4	13,5
Provisjon	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1
Engangsprovisjon	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5	0,7	0,6	0,7	0,5	0,7
Utlån i alt										
Rente	11,1	14,4	11,2	14,0	11,0	13,5	10,7	13,2	10,5	13,0
Provisjon	0,3	0,4	0,2	0,4	0,2	0,4	0,2	0,4	0,2	0,4
Engangsprovisjon	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,6	0,5	0,6	0,5	0,6
Kortsiktige utlån²⁾										
Rente	11,7	12,9	11,7	12,8	11,2	12,3	11,0	12,1	11,0	12,2
Provisjon	0,7	1,3	0,6	1,3	0,5	1,3	0,6	1,1	0,6	1,1
Engangsprovisjon	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5	0,4	0,5
Mellomlange og langsiktige utlån²⁾										
Rente	11,0	15,5	11,0	14,9	11,0	14,4	10,6	13,9	10,4	13,5
Provisjon	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Engangsprovisjon	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5	0,7	0,5	0,7	0,5	0,7

Noter, se tabell 30.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 32. Forretningsbanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Follo- innskudd	Lønns- konti	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Termin og andre vilkår 1 år og over	Bundne innskudd i alt	Tids- innskudd	Alle innskudd
1. kvartal 1983										
Lavest	0,5	5,1	2,6	5,2	6,8	9,1	6,9	7,9	7,0	5,9
Høyest	2,5	6,0	4,1	5,3	8,6	11,1	14,3	12,5	11,6	9,8
2. kvartal 1983										
Lavest	0,5	5,1	2,6	5,2	6,7	9,0	7,5	8,1	7,3	6,2
Høyest	2,6	8,4	5,2	5,3	8,5	11,1	13,5	12,5	11,2	9,7
3. kvartal 1983										
Lavest	0,6	5,1	2,6	5,2	5,9	8,7	7,6	8,2	7,3	6,1
Høyest	2,0	8,3	4,9	5,3	8,3	10,8	13,3	12,5	11,1	9,6
4. kvartal 1983										
Lavest	0,4	5,1	2,5	5,2	6,2	8,8	7,3	9,3	7,2	6,1
Høyest	2,2	8,4	5,0	5,3	8,4	10,8	13,3	12,0	11,1	9,6
1. kvartal 1984										
Lavest	0,4	5,0	2,4	5,2	6,2	9,0	7,8	9,3	7,5	6,4
Høyest	2,3	8,7	5,0	5,3	8,4	10,8	13,4	11,7	11,2	9,9
2. kvartal 1984										
Lavest	0,5	5,1	2,6	5,2	6,2	8,8	7,6	10,0	7,4	6,2
Høyest	2,4	8,6	5,2	5,3	8,7	10,8	12,9	12,2	11,0	9,5
3. kvartal 1984										
Lavest	0,6	5,1	2,6	5,2	6,1	8,0	7,8	9,9	7,5	6,4
Høyest	2,5	8,8	5,4	5,3	8,7	10,8	13,3	12,1	11,2	9,9
4. kvartal 1984										
Lavest	0,4	5,0	2,2	5,2	6,1	7,8	7,8	9,6	7,6	6,3
Høyest	2,8	9,1	5,3	5,3	8,5	10,8	13,3	11,8	11,4	9,9
1. kvartal 1985										
Lavest	0,5	5,0	2,5	5,2	6,0	7,7	7,3	9,6	7,2	6,1
Høyest	3,0	9,2	5,7	5,3	8,5	10,8	12,9	11,8	11,2	9,9

¹⁾ Se merknad til tabell 30.

Kilde: Norges Bank

Tabell 33. Sparebanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Follo- Innskudd	Lønns- konti	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Termin og andre vilkår under 1 år	1 år og over	Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
1. kvartal 1983											
Lavest	1,6	5,0	3,8	5,0	7,5	8,5	6,6	8,1	7,9	7,0	6,3
Høyest	5,6	6,7	6,3	5,0	8,0	11,0	13,8	10,7	7,9	9,7	8,9
2. kvartal 1983											
Lavest	1,6	5,0	3,8	5,0	7,5	8,7	6,6	8,1	8,5	7,1	6,4
Høyest	4,2	7,4	6,3	5,0	8,0	11,2	13,2	10,9	8,5	9,7	8,9
3. kvartal 1983											
Lavest	1,5	5,0	3,8	4,8	7,0	8,8	6,6	8,2	8,4	7,0	6,3
Høyest	3,2	7,6	6,0	5,6	8,2	11,1	13,1	10,7	7,8	9,7	8,8
4. kvartal 1983											
Lavest	1,6	5,0	3,8	4,8	7,0	8,9	7,4	8,3	8,4	7,3	6,5
Høyest	3,2	7,7	6,1	5,6	8,2	11,1	13,2	11,2	8,8	9,8	9,0
1. kvartal 1984											
Lavest	2,1	5,0	3,9	4,8	7,0	8,9	7,4	8,5	8,6	7,3	6,6
Høyest	3,7	8,1	6,4	5,8	8,3	10,8	12,9	11,7	8,6	9,7	9,0
2. kvartal 1984											
Lavest	2,2	5,0	4,0	4,8	7,3	8,9	7,5	8,6	8,6	7,4	6,6
Høyest	3,9	8,4	6,8	5,7	8,4	10,9	13,1	11,5	8,6	9,8	9,1
3. kvartal 1984											
Lavest	2,3	5,0	4,0	4,8	7,3	9,2	7,5	8,6	8,6	7,5	6,7
Høyest	3,9	8,5	6,7	5,7	8,4	10,9	13,1	11,8	8,7	10,0	9,3
4. kvartal 1984											
Lavest	2,1	4,6	3,7	4,8	7,2	9,2	7,7	8,7	8,6	7,6	6,7
Høyest	4,3	8,0	6,6	5,7	8,5	11,1	13,1	11,8	8,7	10,2	9,3
1. kvartal 1985											
Lavest	2,5	5,0	4,1	4,8	7,3	9,2	7,7	8,5	8,6	7,6	6,8
Høyest	5,0	8,8	7,5	5,7	8,5	11,1	13,1	11,8	8,7	10,3	9,6

¹⁾ Se merknad til tabell 30.

Kilde: Norges Bank

Tabell 34. Kortsiktige rentesatser (Prosent p.a.)

		Interbankrenten – dagslån Gjennomsnitt	Renter på NOK, beregnet på grunnlag av terminkurser. Gjennomsnitt		Marginalren- ten på banke- nes lån i Norges Bank pr. utgangen av måneden ¹⁾	Gjennomsnitts- renten på bankenes lån i Norges Bank						
			1 mnd.	3 mnd.								
1982	Januar	11,8	12,0	13,3	13,8	11,9	10,7					
	Februar	12,1		13,0	14,0							
	Mars	13,0	15,5	15,1	15,2	12,5		11,8				
	April	18,0		20,4	16,9							
	Mai	16,9	14,7	19,8	17,1	12,2			9,0			
	Juni	12,5		15,0	15,5							
	Juli	17,1	15,1	17,9	16,5	10,9				9,6		
	August	13,0		14,7	14,9							
	September	12,1	13,7	13,4	14,8	10,9					9,4	
	Oktober	15,3		16,3	15,6							
	November	14,1	12,6	15,8	15,4	11,0						9,2
	Desember	11,0		14,6	14,7							
1983	Januar	12,1	11,8	13,6	13,6	11,0	9,1					
	Februar	11,4		13,1	13,7							
	Mars	12,3	12,6	14,0	14,0	10,6		9,1				
	April	12,9		13,7	13,4							
	Mai	13,7	12,8	14,2	13,7	10,0			8,7			
	Juni	11,9		13,1	13,2							
	Juli	11,9	12,3	13,1	13,1	11,8				10,1		
	August	12,6		13,0	13,0							
	September	11,6	11,9	12,9	13,1	8,9					9,6	
	Oktober	12,1		13,4	13,2							
	November	12,4	12,4	13,3	13,0	10,5						10,0
	Desember	12,3		12,8	12,6							
1984	Januar	13,1	12,4	13,1	13,0	11,1	9,9					
	Februar	11,7		13,1	13,1							
	Mars	13,3	13,1	13,4	13,4	10,4		9,7				
	April	12,9		13,4	13,3							
	Mai	13,0	13,0	13,1	12,9	11,3			10,3			
	Juni	12,9		12,6	12,6							
	Juli	11,8	12,3	12,5	12,6	9,9				10,6		
	August	12,8		12,7	12,6							
	September	12,0	12,5	13,2	13,3	10,6					10,2	
	Oktober	12,9		13,2	13,2							
	November	13,1	12,8	13,2	13,1	10,9						10,2
	Desember	12,5		12,9	13,1							
1985	Januar	10,7	11,7	12,6	12,6	10,0	10,7					
	Februar	12,8		12,3	12,3							
	Mars	11,6	12,5	12,4	12,6	10,6		10,8				
	April	13,4		13,0	12,7							
	Mai	12,6		12,6	12,7							

¹⁾ Marginalrenten er renten på bankenes dyreste lån i Norges Bank.
Kilde: Norges Bank

Tabell 35. Livsforsikringselskaper. Gjennomsnittlige rentesatser etter utlansform pr. utgangen av året (Prosent p.a.)

	Pantelån		Poliselån	Andre utlån	Utlån i alt
	I alt	Herav til boligformål			
Alle utlån:					
1980	9,5	9,2	9,9	9,9	9,6
1981	10,4	9,9	9,9	11,5	10,6
1982	11,2	10,8	10,9	12,0	11,3
1983	11,9	11,5	11,9	12,4	12,0
1984	11,2	10,9	11,8	12,0	11,3
Nye utlån:					
1980					
Lavest	10,5	10,0	10,0	10,0	10,4
Høyest	10,9	10,1	10,0	11,9	11,0
1981					
Lavest	11,0	10,0	10,3	10,1	10,4
Høyest	11,7	10,1	10,3	12,0	11,1
1982					
Lavest	12,1	11,6	10,9	12,0	12,1
Høyest	12,4	11,8	10,9	14,5	12,8
1983					
Lavest	12,1	11,6	11,9	12,5	12,1
Høyest	12,3	11,8	11,9	12,6	12,3
1984					
Lavest	11,3	10,9	11,7	11,7	11,4
Høyest	11,7	11,4	11,7	12,3	11,8

Note: Med virkning fra 1984 er alle rente- og provisjonssatser uttrykt ved forskuddsrente med to terminer (halvårlig kapitalisering).

Kilde: Norges Bank

Tabell 36. Gjennomsnittlige rente- og provisjonssatser på disponerte utlån i norske kroner pr. utgangen av året¹⁾

	1981		1982		1983		1984	
	Renter	Renter og provisjoner	Renter	Renter og provisjoner	Renter	Renter og provisjoner	Renter	Renter og provisjoner
Veksler								
Forretningsbanker	12,7	13,6	13,5	14,6	13,3	14,2	13,0	13,8
Sparebanker	13,5	14,1	13,7	14,2	13,9	14,2	13,2	13,6
I alt	12,8	13,7	13,5	14,5	13,3	14,2	13,0	13,8
Utlån mot avbetalingskontrakter								
Forretningsbanker	13,4	13,5	13,9	14,1	14,2	14,3	13,9	13,9
Sparebanker	14,2	14,4	14,8	14,9	14,8	15,1	14,3	14,7
I alt	13,6	13,7	17,4	14,2	14,4	14,5	14,0	14,1
Kassekreditter								
Forretningsbanker	12,6	14,9	12,7	14,7	11,8	13,6	11,3	12,8
Sparebanker	12,2	14,1	12,5	14,3	12,3	13,8	11,2	12,4
I alt	12,5	14,7	12,6	14,6	12,0	13,6	11,3	12,7
Boligbyggelån godkjent av statens boligbanker								
Forretningsbanker	8,5	10,9	9,7	12,2	10,1	12,3	10,1	12,2
Sparebanker	8,1	10,2	9,7	11,8	10,2	12,1	9,9	11,7
I alt	8,3	10,5	9,7	11,9	10,2	12,2	10,0	11,9
Byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker								
Forretningsbanker	11,6	14,0	11,7	14,1	11,6	13,8	11,3	13,0
Sparebanker	11,3	13,5	11,7	13,8	11,9	14,0	11,2	13,0
I alt	11,5	13,8	11,7	14,0	11,7	13,9	11,3	13,0
Andre utlån under ett år								
Forretningsbanker	11,3	11,3	12,4	12,4	11,5	11,5	11,2	11,2
Sparebanker	13,6	13,6	13,9	13,9	13,5	13,5	12,7	12,7
I alt	11,9	11,9	12,8	12,8	12,1	12,1	11,6	11,6
Parter i ansvarlig lånekapital								
Forretningsbanker	11,0	11,0	12,2	12,2	11,7	11,7	9,9	9,9
Sparebanker	11,7	11,7	9,2	9,2	10,0	10,0	5,2	5,2
I alt	11,1	11,1	11,4	11,4	11,0	11,0	7,6	7,6
PSV-lån								
Forretningsbanker	9,3	9,3	10,6	10,6	11,6	11,6	11,5	11,5
Sparebanker	9,8	9,8	10,9	10,9	11,7	11,7	11,7	11,7
I alt	9,6	9,6	10,8	10,8	11,7	11,7	11,6	11,6
Andre utlån ett år og over								
Forretningsbanker	12,2	12,2	12,8	12,8	12,6	12,6	12,1	12,1
Sparebanker	11,9	11,9	12,5	12,5	12,7	12,7	12,2	12,2
I alt	12,1	12,1	12,6	12,6	12,6	12,6	12,1	12,1
Utlån i alt								
Forretningsbanker	12,1	13,1	12,6	13,4	12,2	12,8	11,8	12,3
Sparebanker	11,7	12,3	12,3	12,8	12,5	12,9	11,9	12,2
I alt	12,0	12,7	12,4	13,1	12,4	12,9	11,8	12,2
Kortsiktige utlån²⁾								
Forretningsbanker	12,4	14,3	12,6	14,3	11,9	13,3	11,4	12,6
Sparebanker	12,1	13,8	12,5	14,1	12,5	13,9	11,5	12,7
I alt	12,3	14,1	12,5	14,3	12,1	13,5	11,4	12,6
Mellomlange og langsiktige utlån²⁾								
Forretningsbanker	12,2	12,2	12,7	12,7	12,6	12,6	12,1	12,1
Sparebanker	11,9	11,9	12,5	12,5	12,7	12,7	12,1	12,1
I alt	12,1	12,1	12,6	12,6	12,6	12,6	12,1	12,1

¹⁾ Rente- og provisjonssatsene er veide gjennomsnitt i prosent p.a. Provisjonssatsene for kassekreditter og byggelån er beregnet ved å ta hensyn til utnyttingsgraden av bevilgede beløp i de enkelte banker. Se note til tabell 35.

²⁾ Se fotnote 2 til tabell 30.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 37. Forretningsbankenes utlån etter utlånsform og rentesats inkl. løpende provisjoner¹⁾.
Pr. 31. desember 1984

Rente- intervall	Kassekreditter		Kortsiktige utlån ²⁾		Mellomlange og langsiktige utlån ²⁾		Utlån i alt	
	Gj.sn. rente- og prov.sats	Andel av utlån	Gj.sn. rente- og prov.sats	Andel av utlån	Gj.sn.- rente- og prov.sats	Andel av utlån	Gj.sn. rente- og prov.sats	Andel av utlån
0-4,99	1,67	2,7	0,81	4,8	1,90	2,4	1,27	3,2
5,0-5,99	5,84	0,3	5,71	0,3	5,51	1,2	5,54	0,8
6,0-6,99	6,45	0,1	6,40	0,2	6,34	1,0	6,35	0,6
7,0-7,99	7,73	0,2	7,63	0,5	7,64	1,0	7,64	0,8
8,0-8,99	8,26	0,4	8,33	0,7	8,30	1,7	8,30	1,2
9,0-9,99	9,47	0,3	9,64	0,4	9,46	1,1	9,50	0,8
10,0-10,99	10,44	2,0	10,50	2,6	10,56	4,5	10,56	3,8
11,0-11,99	11,68	10,2	11,65	9,0	11,61	21,3	11,59	18,9
12,0-12,99	12,70	58,5	12,68	42,5	12,41	34,2	12,53	36,2
13,0-13,99	13,55	13,5	13,51	21,0	13,40	21,4	13,44	20,7
14,0-14,99	14,45	3,7	14,40	8,1	14,37	6,6	14,38	6,9
15,0-15,99	15,27	3,3	15,33	4,7	15,24	3,4	15,28	3,8
16,0-16,99	16,51	1,4	16,46	1,6	16,30	0,2	16,43	0,8
17,0-17,99	17,34	0,8	17,40	1,6	17,87	0,0	17,42	0,7
18,0-18,99	18,52	1,1	18,50	0,8	18,27	0,0	18,49	0,3
19,0-19,99	19,27	0,1	19,42	0,1	19,46	0,0	19,42	0,1
20,0 og over	23,32	1,4	23,61	1,1	22,60	0,0	23,51	0,4
I alt	12,80	100,0	12,61	100,0	12,07	100,0	12,26	100,0

Noter, se tabell 36.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 38. Sparebankenes utlån etter utlånsform og rentesats inkl. løpende provisjoner¹⁾.
Pr. 31. desember 1984

Rente- intervall	Kassekreditter		Kortsiktige utlån ²⁾		Mellomlange og langsiktige utlån ²⁾		Utlån i alt	
	Gj.sn. rente- og prov.sats	Andel av utlån	Gj.sn. rente- og prov.sats	Andel av utlån	Gj.sn.- rente- og prov.sats	Andel av utlån	Gj.sn. rente- og prov.sats	Andel av utlån
0-4,99	0,18	2,0	0,82	1,9	1,52	1,3	1,32	1,4
5,0-5,99	5,70	0,0	5,48	0,2	5,24	0,3	5,27	0,3
6,0-6,99	6,34	0,0	6,47	0,1	6,38	0,5	6,39	0,4
7,0-7,99	7,50	0,0	7,57	0,4	7,42	1,0	7,44	0,8
8,0-8,99	8,47	0,0	8,36	0,3	8,27	2,1	8,27	1,6
9,0-9,99	9,61	1,4	9,62	1,3	9,49	1,0	9,53	1,1
10,0-10,99	10,28	1,8	10,35	1,5	10,56	3,7	10,55	3,3
11,0-11,99	11,65	26,5	11,65	16,9	11,50	22,4	11,51	23,5
12,0-12,99	12,59	49,0	12,58	42,1	12,29	35,7	12,34	36,5
13,0-13,99	13,33	9,9	13,40	19,5	13,23	21,3	13,26	20,0
14,0-14,99	14,15	4,4	14,31	8,9	14,20	7,5	14,22	7,4
15,0-15,99	15,59	1,2	15,35	3,3	15,09	2,9	15,15	2,8
16,0-16,99	16,44	1,4	16,37	1,4	16,06	0,3	16,26	0,5
17,0-17,99	17,49	0,4	17,43	0,5	17,02	0,0	17,32	0,1
18,0-18,99	18,27	0,9	18,32	0,8	18,00	0,0	18,30	0,2
19,0-19,99	19,37	0,2	19,41	0,2			19,41	0,0
20,0 og over	22,01	0,9	21,73	0,7			21,84	0,1
I alt	12,42	100,0	12,69	100,0	12,13	100,0	12,22	100,0

Noter, se tabell 36.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 39. Rente- og kredittprovisjonsinntekter i prosent av midlere trukne utlån til norske låntakere (Prosent p.a.)¹⁾

	1981		1982		1983	
	Renter	Renter og provisjoner	Renter	Renter og provisjoner	Renter	Renter og provisjoner
Veksler						
Forretningsbanker	12,7	15,6	13,0	16,2	13,0	16,0
Sparebanker	13,7	15,9	14,4	16,7	15,1	17,9
I alt	12,9	15,7	13,2	16,3	13,9	17,3
Utlån mot avbetalingskontrakter						
Forretningsbanker	13,3	14,6	13,7	15,2	14,5	16,1
Sparebanker	13,4	14,3	14,2	15,4	14,8	16,1
I alt	13,3	14,6	13,8	15,3	14,5	16,1
Kassekreditter						
Forretningsbanker	13,4	16,8	14,1	17,4	14,0	17,1
Sparebanker	12,5	15,4	13,4	16,3	13,2	16,1
I alt	13,2	16,5	13,9	17,1	13,8	16,8
Boligbyggelån godkjent av statens boligbanker						
Forretningsbanker	8,2	10,8	9,3	12,1	10,2	13,0
Sparebanker	8,1	10,3	9,0	11,3	9,9	12,2
I alt	8,1	10,5	9,1	11,6	10,1	12,6
Byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker						
Forretningsbanker	10,8	13,5	11,8	14,5	12,2	15,0
Sparebanker	11,0	13,4	11,8	14,1	11,9	14,3
I alt	10,9	13,5	11,8	14,3	12,1	14,7
Andre utlån under ett år ²⁾						
Forretningsbanker	12,4	13,0	13,5	14,1	13,5	13,9
Sparebanker	14,2	15,0	14,2	15,0	14,6	15,3
I alt	12,9	13,5	13,7	14,3	13,8	14,3
Parter i ansvarlig lånekapital						
Forretningsbanker	9,8	9,8	7,5	7,8	9,2	9,2
Sparebanker	9,8	10,4	11,9	11,9	10,2	10,3
I alt	9,8	9,9	8,4	8,7	9,5	9,5
PSV-lån						
Forretningsbanker	8,8	9,0	9,9	10,1	11,4	11,5
Sparebanker	9,9	10,0	10,5	10,7	11,9	12,0
I alt	9,4	9,6	10,2	10,3	11,7	11,8
Andre utlån ett år og over						
Forretningsbanker	12,3	12,6	13,0	13,3	13,2	13,5
Sparebanker	12,4	12,6	12,9	13,2	13,4	13,7
I alt	12,3	12,6	13,0	13,3	13,3	13,6
Utlån i alt						
Forretningsbanker	12,4	13,9	13,0	14,5	13,2	14,5
Sparebanker	12,1	12,9	12,7	13,6	13,1	13,9
I alt	12,2	13,4	12,9	14,1	13,2	14,3
Kortsiktige utlån ³⁾						
Forretningsbanker	12,8	15,7	13,5	16,3	13,6	16,2
Sparebanker	12,2	14,7	12,9	15,3	13,0	15,4
I alt	12,6	15,4	13,3	16,0	13,4	16,0
Mellomlange og langsiktige utlån ³⁾						
Forretningsbanker	12,3	12,6	12,9	13,2	13,2	13,5
Sparebanker	12,3	12,5	12,9	13,2	13,0	13,3
I alt	12,3	12,5	12,9	13,2	13,1	13,4

¹⁾ Prosentsetningene for kredittprovisjoner i denne tabellen relaterer seg til trukne utlån og kan derved ha et annet innhold enn i tabell 30 og 31.

²⁾ Rentesatsen påvirkes sterkt av endringer i fordelingen på ulike typer utlån under denne utlånsart.

³⁾ Se fotnote 2 til tabell 30.

Merk: De midlere trukne utlån er basert på tall pr. utgangen av de enkelte måneder. Dersom disse ultimotaler ikke er representative for de reelle gjennomsnitt, vil de beregnede prosenttall kunne gi et feil bilde.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 40. Renteutgifter i prosent av midlere innskudd fra norske kunder (Prosent p.a.)

	Follo- innskudd	Lønns- konti	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Termin og andre vilkår under 1 år	1 år og over	Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
Forretnings- banker											
1980	3,8	4,5	3,9	4,9	7,3	9,8	11,6	9,5	7,4	9,0	7,7
1981	6,5	5,3	6,1	4,8	7,4	10,0	12,5	10,7	7,4	9,7	8,4
1982	7,0	5,4	6,5	4,8	7,4	10,1	12,9	11,3	7,4	10,1	9,0
1983	6,8	6,4	6,6	5,0	7,5	10,7	12,1	11,5	7,7	10,0	8,8
Spare- banker											
1980	2,4	5,0	4,0	5,0	7,4	9,7	10,9	8,7	7,5	7,4	6,6
1981	2,8	6,0	4,4	5,0	7,5	10,1	10,7	9,8	7,4	6,8	7,0
1982	3,7	6,0	4,9	5,0	7,6	10,1	11,6	11,8	7,6	8,1	7,6
1983	4,5	6,6	5,7	4,9	7,7	10,9	11,4	11,9	8,4	8,6	8,1

Merk: De midlere innskudd er basert på tall pr. utgangen av de enkelte måneder. Dersom disse ultimottall ikke er representative for de reelle gjennomsnitt, vil de beregnede prosenttall kunne gj et feil bilde.

Kilde: Norges Bank

Tabell 41. Valutabankenes netto utestående valutaterminforretninger med andre sektorer mot oppgjør i norske kroner¹⁾ (Milliarder kroner)

Pr. utgangen av	Stats- og trygdeforvaltning	Norges Bank	Andre finansinst. ²⁾	Publikum ³⁾		Utlandet	Sum
				I alt	Herav oljev. og sjøfart		
1983 Desember	0,2	-4,7	-1,4	7,8	4,3	2,2	4,1
1984 Januar	0,4	-3,8	-0,7	7,5	3,4	2,9	6,3
Februar	0,4	-5,5	-0,2	9,6	4,7	4,1	8,4
Mars	0,4	-8,8	-0,6	11,2	4,6	5,5	7,7
April	0,4	-0,9	-0,7	7,1	3,0	2,5	8,4
Mai	0,4	-3,6	-1,2	8,6	3,1	3,2	7,4
Juni	0,2	-2,6	-1,0	9,8	3,9	4,6	11,0
Juli	0,4	-5,5	-0,8	9,6	3,6	5,2	8,9
August	0,4	-5,3	-0,3	10,6	4,7	6,4	11,8
September	0,2	-6,6	-1,0	13,2	5,4	9,3	15,1
Oktober	0,0	-5,0	-1,2	9,9	4,0	5,6	9,3
November	0,0	-4,6	-0,8	11,2	4,9	6,3	12,1
Desember	0,0	-6,4	-1,2	12,5	5,0	7,0	11,9
1985 Januar	0,0	-8,3	-1,3	14,6	4,7	7,8	12,8
Februar	0,0	-7,3	-2,3	16,2	6,0	8,9	15,2

¹⁾ Ekskl. kurskorreksjoner.

²⁾ Inkl. eventuelle avvik mellom terminaktiva og terminpassiva innen gruppen av valutabanker.

³⁾ Omfatter kommuner, næringsliv og lønnstakere o.l.

Kilde: Oppgaver fra forretnings- og sparebanker (registrerte valutabanker) til Norges Bank.

Tabell 42. Bruttoutbetalinger (debiteringer) på boligbyggelånskonti i forretnings- og sparebankene (Mill. kroner)

	Pr. måned			Kumulerte utbetalinger				
	1983	1984	1985	1983	1984	1985	1984 i % av 1983	1985 i % av 1984
Januar	999	1 187	1 123	999	1 187	1 123	118,8	94,6
Februar	1 034	1 066	1 010	2 033	2 253	2 133	110,8	94,7
Mars	1 406	1 387	1 267	3 439	3 640	3 400	105,8	93,4
April	971	939	1 001 ¹⁾	4 410	4 579	4 401 ¹⁾	103,8	96,1
Mai	997	900		5 407	5 479		101,3	
Juni	1 382	1 253		6 789	6 732		99,2	
Juli	1 120	1 056		7 970	7 788		97,7	
August	1 028	1 008		8 937	8 796		98,4	
September	1 418	1 340		10 355	10 136		97,9	
Oktober	1 390	1 380		11 745	11 516		98,7	
November	1 472	1 387		13 217	12 903		97,6	
Desember	1 596	1 319		14 813	14 222		96,0	

¹⁾ Anslag.

Kilde: Oppgaver til Bankinspeksjonen. Statistisk Sentralbyrå.

Norges Bank Oslo

	<i>Postadresse</i>	<i>Telefon</i>	<i>Telex</i>
Hovedsetet	Postboks 336 Sentrum, 0101 Oslo I	(02) 41 21 20	71369 nbank n
Valutaavdelingen	Postboks 735 Sentrum, 0101 Oslo I	(02) 41 01 50	71375 nbfdp n

Norges Banks seddel- og myntproduksjon

Norges Banks Seddeltrykkeri	Nedre Slottsgt. 1 b, 0101 Oslo I	(02) 42 70 80	19888 nbs n
Den Kongelige Mynt	Postboks 53, 3601 Kongsberg	(03) 73 53 00	17211 mynt n

Norges Banks avdelinger

Arendal	Postboks 23, 4801 Arendal	(041) 26 110	21760 nba n
Bergen	Postboks 699, 5001 Bergen	(05) 31 81 50	42155 nbber n
Bodø	Postboks 114, 8001 Bodø	(081) 21 060	64353 nbbo n
Drammen	Postboks 2278, Strømsø, 3001 Drammen	(03) 83 74 91	19790 nbd n
Fredrikstad	Postboks 158, 1601 Fredrikstad	(032) 14 900	19820 nbfd n
Gjøvik	Postboks 13, 2801 Gjøvik	(061) 75 100	19830 nbjk n
Halden	Postboks 278, 1751 Halden	(031) 80 511	19840 nbhdn n
Hamar	Postboks 115, 2301 Hamar	(065) 27 754	19860 nbhm n
Hammerfest	Postboks 55, 9601 Hammerfest	(084) 11 344	64354 nbhf n
Haugesund	Postboks 233, 5501 Haugesund	(047) 28 500	42893 nbhd n
Kristiansand S.	Postboks 204, 4601 Kristiansand S.	(042) 23 070	21880 nbch n
Kristiansund N.	Postboks 80, 6501 Kristiansund N.	(073) 72 911	55261 nbcs n
Larvik	Postboks 140, 3251 Larvik	(034) 81 300	21890 nbl n
Lillehammer	Postboks 370, 2601 Lillehammer	(062) 50 045	71834 nbllil n
Skien	Postboks 87, 3701 Skien	(035) 27 540	21107 nbsk n
Stavanger	Postboks 18, 4001 Stavanger	(04) 52 0000	33047 nbsta n
Tromsø	Postboks 475, 9001 Tromsø	(083) 81 624	64141 nbtrm n
Trondheim	Postboks 564, 7001 Trondheim	(07) 52 80 60	55056 nbtrh n
Vardø	Postboks 68, 9951 Vardø	(085) 87 621	64355 nbvar n
Ålesund	Postboks 380, 6001 Ålesund	(071) 21 710	42894 nbaal n

